Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Dofinansowane przez Unię Europejską

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 18/2023
Walnego Zebrania Członków
Z dnia 31.05.2023 r.
Aktualizacja przyjęta Uchwała Nr 3/2025 WZC z dnia 25.02.2025 r.

STOWARZYSZENIE LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA „LEPSZA PRZYSZŁOŚĆ ZIEMI RYCKIEJ”

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

NA LATA 2023-2029

LEPSZA PRZYSZŁOŚĆ ZIEMI RYCKIEJ
www.lokalnagrupadzialania.pl

DLA OBSZARU GMIN
DĘBLIN, KŁOCZEW, NOWODWÓR, RYKI, STĘŻYCA, UŁĘŻ

RYKI, maj 2023

SPIS TREŚCI

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO 2

II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR 12

III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR 15

IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR 20

V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA 31

VI. CELE I WSKAŹNIKI 37

VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU 42

VIII. PLAN DZIAŁANIA 46

IX. PLAN FINANSOWY LSR.....47

X. MONITORING I EWALUACJA 48

XI. WYKORZYSTANA LITERATURA 51

XII. ZAŁĄCZNIKI 52

ROZDZIAŁ I
CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

1. Nazwa LGD i forma prawna

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej zostało zarejestrowane w dniu 10 września 2008 roku w KRS pod numerem 0000312563 z siedzibą w Rykach, pod adresem ul. Wyczółkowskiego 10 A, 08-500 Ryki. Stowarzyszenie posiada REGON nr 060436179 oraz NIP 5060081364. Obecna siedziba Stowarzyszenia mieści się pod adresem 08-500 Ryki, ul. Żytnia 8.

Forma prawna: stowarzyszenie specjalne - działa w szczególności na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz. U. z 2020 poz. 2261), ustawy z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 /Dz. U. z 2023 r., poz. 412/, ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (t.j. Dz. U. 2022, poz. 943),rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

2. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Budowanie partnerstwa rozpoczęto w 2008 roku na terenie trzech gmin: Ryki, Ułęż i Stężyca. Z inicjatywy Starosty Ryckiego w dniu 16 kwietnia w Starostwie Powiatowym w Rykach odbyło się pierwsze spotkanie konsultacyjne przedstawicieli samorządów z gmin, stowarzyszeń i innych organizacji zainteresowanych utworzeniem Lokalnej Grupy Działania, podczas którego zapoznano się z zasadami wdrażania osi 4 – LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013. Uczestnicy bardzo zainteresowali się nowym programem i postanowili założyć stowarzyszenie. We wszystkich gminach, tj. Ryki, Ułęż i Stężyca zorganizowane zostały spotkania informacyjne z radnymi, sołtysami, mieszkańcami, podmiotami gospodarczymi oraz organizacjami pozarządowymi. Już 21 kwietnia odbyło się spotkanie założycielskie, w którym uczestniczyło 20 osób z wszystkich trzech gmin oraz starostwa ryckiego. Postanowieniem Sądu Rejonowego w Lublinie, XI Wydziału Gospodarczego Krajowego Rejestru Sądowego z dnia 10.09.2008r., Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" została formalnie zarejestrowana. Większość, 75% składu członkowskiego stanowiły podmioty społeczne, zachowano również parytet płci i uwzględniono udział ludzi młodych w Stowarzyszeniu. Kolejnym krokiem była praca nad przygotowaniem lokalnej strategii rozwoju. Już od momentu rejestracji LGD, prowadzono szeroką akcję informacyjną i starano się pozyskać nowych członków. Dosyć szybko powiększał się skład Stowarzyszenia. W 2009 roku liczył 92 osoby, z czego sektor publiczny stanowił 7,61% (7 członków), sektor gospodarczy stanowił 18,48% (17 członków), a najliczniejszy sektor społeczny reprezentowało 73,91 % ogółu członków (68 osób). Kobiet w tamtym czasie było 33,7%.

W dniu 27 maja 2009 r. Stowarzyszenie zawarło umowę nr UM03-6933-UM0300016/09 z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego o warunkach i sposobie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. Kolejną umowę Lokalna Grupa Działania podpisała w dniu 1 września 2009 r. nr 00007-6932-UM300016/09 z Samorządem Województwa Lubelskiego w ramach działania „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja".

Następnie w wyniku starań Stowarzyszenia do LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej przyłączyło się miasto Dęblin oraz gminy Kłoczew i Nowodwór. Uchwałą Walnego Zebrania Członków nr 5/2015 z 3 marca 2015 r. do LGD przyjęto miasto Dęblin. W tym samym roku przyjęto gminę Kłoczew i Nowodwór. Tak, że obecnie LGD działa na terenie całego powiatu ryckiego. Przez cały czas funkcjonowania Stowarzyszenia rosła liczba członków. Można powiedzieć, że przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i mieszkańcy stanowili zdecydowaną większość w Stowarzyszeniu, bo prawie 90% ogółu członków. Na uwagę zasługuje również fakt, że znacznie powiększyła się reprezentacja sektora gospodarczego i ponad dwukrotnie i półkrotnie wzrosła liczba członków reprezentujących firmy i przedsiębiorstwa.

W dniu 18 maja 2016 r. podpisana została z Zarządem Województwa Lubelskiego w Lublinie umowa o warunkach i sposobie realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność Nr 00020-6933-UM0310019/15, następnie 15 lipca 2016 r. podpisana została z Zarządem Województwa Lubelskiego w Lublinie umowa na funkcjonowanie Nr 00017-6937-UM0300019/16. W IV kwartale 2016 roku przeprowadzone zostały pierwsze nabory wniosków w ramach przedsięwzięć ujętych w Lokalnej Strategii Rozwoju. Dnia 29 listopada 2017 r. podpisana została umowa Nr 00003-6936-UM0320003/17 z Zarządem Województwa Lubelskiego w Lublinie na realizację projektu współpracy pn. Rozwój i promocja turystyki kajakowej na rzece Wieprz. Ponadto w latach 2016-2022 zawarto aneksy do umowy ramowej. Były one spowodowane zmieniającym się stanem prawnym, aktualizacją Lokalnej Strategii Rozwoju, zmian w budżecie LSR, jak również przyznaniem dodatkowych zadań do realizacji Lokalnej Grupie Działania i przydzieleniem nowych środków budżetowych.

Działania LGD w kierunku aktywizacji mieszkańców przynosiły konkretne efekty. W okresie wdrażania LSR w latach 2016-2022 przeprowadzone zostały 32 nabory, w wyniku których do Biura LGD wpłynęło 148 wniosków. W latach 2016-2022 przeprowadzonych zostało 14 spotkań informacyjno-konsultacyjnych z potencjalnymi Beneficjentami w ramach prowadzonych naborów wniosków. W badanym okresie Stowarzyszenie LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" zorganizowało 9 szkoleń dla członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej oraz pracowników Biura LGD. Szkolenia te dotyczyły procedur naboru i oceny złożonych wniosków w ramach ogłoszonych naborów, nowych przepisów obowiązujących od 25 maja 2018 roku RODO oraz ewaluacji i monitoringu. Zrealizowano 2 projekty współpracy z LGD z terenów województwa lubelskiego oraz lokalną grupą działania z regionu Bela Krajina (Słowenia).

Należy podkreślić, że działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami życia społecznego poprzez animowanie wspólnych działań i budowanie powiązań między nimi. **LGD realizowała wiele projektów we współpracy z innymi organizacjami pozarządowymi (KGW, OSP, chóry, zespoły i inne), samorządami, szkołami, instytucjami kulturalnymi, seniorami, grupami rekonstrukcyjnymi. W realizację projektów zaangażowani byli również rodzice dzieci biorących udział w projektach np. przeglądach pieśni patriotycznych, przeglądach tanecznych, konkursach. Działalność LGD sprawiła wzrost aktywności różnych grup społecznych i wiekowych oraz nawiązywanie więzi społecznych. W ramach realizacji projektów sieciujących, udział w nich brały dzieci, młodzież, organizacje pozarządowe, seniorzy.** Projekty realizowane w ramach LSR odpowiadają zidentyfikowanym potrzebom lokalnej społeczności tworząc spójny i konsekwentnie realizowany program rozwojowy, który został określony w celach ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięciach. Na podstawie monitoringów z realizacji przez LGD przedsięwzięć można stwierdzić, iż działania te są akceptowane, wysoko oceniane. **Zadowolenie osób biorących udział w inicjatywach realizowanych przez LGD jest na poziomie 90% - 100%.**

Pozytywnym wpływem działań LGD, jaki zaistniał w wyniku działań podejmowanych przez LGD, była aktywizacja sektora społecznego. Wzrost aktywności społecznej można było zaobserwować w działaniach grup nieformalnych działających na obszarze LGD. Szczególnie na tym polu wyróżniają się działania stowarzyszeń, kół gospodyń wiejskich i zespołów śpiewaczych, dzieci i młodzieży, które chętnie angażują się w działania inicjowane przez Stowarzyszenie, jak np. przeglądy taneczne czy przeglądy pieśni ludowej, imprezy integracyjne i okolicznościowe dla lokalnej społeczności. Gminy skupiają się głównie na imprezach cyklicznych, natomiast uboga jest oferta na zagospodarowanie czasu wolnego dla ludzi starszych, środowiska młodzieżowego, kobiet, osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie. LSR na lata 2016-2022 wskazuje, iż aktywność podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego jest istotną cechą społeczeństwa, elementem spajającym i aktywizującym społeczność lokalną. Na terenie działalności LGD działa wiele organizacji, które zajmują się wspieraniem życia społecznego i kulturalnego mieszkańców. Aktywność społeczna w poszczególnych gminach członkowskich opiera się na działalności na ich terenie stosunkowo dużej liczbie organizacji kombatanckich, Kół Gospodyń Wiejskich, Klubu Aktywnych Kobiet, kół łowieckich i wędkarskich oraz Ochotniczych Straży Pożarnych. W gminach członkowskich czołową instytucją zajmującą się aktywizacją lokalnej społeczności są Gminne Ośrodki Kultury, działają także świetlice wiejskie utworzone przy stowarzyszeniach i jednostkach OSP. Na terenie Gminy Ryki istnieje Miejsko-Gminne Centrum Kultury, natomiast na terenie Miasta Dęblin czołową instytucją zajmującą się aktywizacją społeczności jest Miejski Dom Kultury. W ramach realizacji Celu szczegółowego 3 Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez integrację i aktywizację społeczności lokalnej, LGD przyjęło sobie za cel stworzenie warunków do godnego życia, niwelowanie różnic pomiędzy wsią i miastem w dostępie do miejsc wypoczynku i rekreacji, co ma zachęcić ludzi młodych do osadnictwa i zahamować wyludnianie się obszaru. Ponadto inwestycje w infrastrukturze rekreacyjnej, turystycznej mogą przyciągnąć turystów, co zwiększy atrakcyjność terenu. Na dzień 31.08.2022 r. przeznaczono na ten cel 54,81% budżetu LSR.

W latach 2016-2022 LGD zorganizowała wiele wydarzeń angażujących lokalną społeczność, które miały na celu aktywizację społeczności lokalnej, grup defaworyzowanych, promocję dziedzictwa kulturowego i historycznego, kształtowanie umiejętności współzawodnictwa, integracja różnych środowisk, różnych pokoleń, popularyzowanie i wspieranie talentów uczestników, propagowanie wartości narodowych, regionalnych, lokalnych, upowszechnianie u dzieci zdrowego i twórczego stylu życia, wdrażanie dzieci i młodzieży w aktywne uczestnictwo w kulturę. Prowadzone szkolenia z kolei miały na celu wspieranie działalności w zakresie ekspansji na rynek regionalny, krajowy, zagraniczny, budowanie własnej, silnej marki, rozpoznawalnej na rynku, wymiana dobrych praktyk, poznanie potrzeb lokalnych przedsiębiorców, wzajemne poznanie się w świecie biznesu.
Wśród tych wydarzeń należy wyróżnić Powiatowe Przeglądy Dziecięcych i Młodzieżowych Zespołów Tańca Ludowego i Współczesnego Powiatu Ryckiego, przeprowadzone w 2017 i 2019 roku oraz Powiatowy Konkurs Tańców Narodowych pt. „Poloneza czas zacząć" w 2019 roku, Przeglądy Piosenki Patriotycznej, Powstańczej i Żołnierskiej – 2018 i 2019 r., Przegląd Piosenki Biesiadnej i Ludowej, który odbył się w 2019 roku. Wydarzenia te skierowane były do mieszkańców obszaru działania

LGD, w tym dzieci i młodzieży, zespołów śpiewaczych i innych grup. Na uwagę zasługują także wydarzenia realizowane w ramach innych projektów jak np. Widowisko poetycko muzyczne pt. „Polska, Moja Ojczyzna" (2019 r.), realizowane w ramach programu NIEPODLEGŁA, część środków pochodzi z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, które nie zostały objęte wsparciem z programu NIEPODLEGŁA. Na podobnych zasadach realizowany był przez LGD również inny projekt - pn. „POZNAJ ZIEMIĘ RYCKĄ" – Kształtowanie postaw proekologicznych w powiecie ryckim (2021 r.), oraz projekt pt „Bądźmy Eko – Kształtowanie postaw proekologicznych w powiecie ryckim (2022 r.) zrealizowane ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, tak jak powyżej część środków sfinansowano ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

W 2022 r. LGD zrealizowała projekt dofinansowany przez Ministra Sportu i Turystyki z Programu powszechnej nauki pływania „Umiem pływać". W projekcie udział wzięło 951 osób uczących się w szkołach powiatu ryckiego.

LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" wzięła sobie także za cel wesprzeć już istniejących przedsiębiorców i przyszłych przedsiębiorców oraz zachęcić mieszkańców do tworzenia nowych miejsc pracy. Należy jednak zauważyć, że rozwój gospodarczy nie jest zależny od LGD, wpływ ma wiele czynników zewnętrznych, głównie sytuacja gospodarcza kraju. Pierwotnie LGD na rozwój przedsiębiorczości przeznaczyło 50,80% budżetu przeznaczonego na realizację LSR, czyli 3.200.000,00 zł. W trakcie realizacji LSR, Lokalna Grupa Działania dostała 2 bonusy, w ramach których pozyskane zostały dodatkowe środki, również na wsparcie rozwoju przedsiębiorczości. W latach 2016-2022, w ramach rozwoju przedsiębiorczości, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" przeprowadziło 9 naborów wniosków.

W Lokalnej Strategii Rozwoju wyznaczono 8 przedsięwzięć, których realizacja miała przyczynić się do wdrażania LSR. W latach 2016- 2022 udało się zrealizować większość zamierzeń. Do każdego z nich zostały przypisane wskaźniki produktu w ilości od 1 do 3. Każdemu przedsięwzięciu został przypisany cel szczegółowy, któremu przypisano od 1 do 4 wskaźników rezultatu. Jeżeli chodzi o poziom realizacji wskaźników produktu LGD osiągnęło 92,68%, w przypadku wykorzystania środków finansowych, wykorzystanych zostało 98,63%, oraz LGD wykorzystało 63,23% środków finansowych przeznaczonych na utworzenie/utrzymanie miejsc pracy w ramach LSR.

W ramach realizacji przedsięwzięcia 1.1 – „Rozwój istniejących firm w tym wdrażających nowe technologie i innowacje oraz uwzględniających ochronę środowiska i zmiany klimatu" zostały zrealizowane 4 nabory wniosków na projekty. Złożonych zostało 35 wniosków na łączną kwotę 7.363.919,00 zł., z czego 18 zostało wybranych do finansowania. Umowy z Zarządem Województwa Lubelskiego w Lublinie podpisało 9 Beneficjentów na kwotę 2.600.088,00 zł. Zrealizowanych zostało 11 projektów, w wyniku podjętych działań rozwinięto działalność 11-stu już istniejących firm m.in. z branży medycznej, budowlanej, gastronomicznej, kosmetologicznej, mechaniki pojazdowej. Dzięki podjętym działaniom osiągnięto 100% realizacji wskaźnika produktu. Rezultatem działań było utworzenie 17 nowych miejsc pracy i utrzymanie 81,03 miejsc pracy.

Przedsięwzięcie 1.2 - „Założona i zarejestrowana nowa firma" zostało zrealizowane poprzez 5 naborów wniosków. Złożonych zostało 58 wniosków na łączną kwotę 5.800.000 zł., z czego 33 zostało wybranych do finansowania. Umowy z Zarządem Województwa Lubelskiego w Lublinie podpisało 22 Beneficjentów na kwotę 2.200.000,00 zł. W wyniku podjętych działań powstały 22 nowe podmioty m.in. z branży kosmetologicznej, mechaniki pojazdowej, geodezyjnej czy fryzjerskiej. Dzięki podjętym działaniom na dzień 02.09.2022 r. osiągnięto 82,14% realizacji wskaźnika produktu. Rezultatem działań było utworzenie 33 nowych miejsc pracy i utrzymanie 33 miejsc pracy. Udało się zrealizować oba wskaźniki na poziomie 76,74% wskaźnika rezultatu przypisanego do przedsięwzięcia 1.2.

W ramach Celu ogólnego 1. zrealizowano Przedsięwzięcie 2.1. – „Inkubator wsparcia przedsiębiorców lokalnych", czyli operacja własna. Operacja własna realizuje Cel szczegółowy 2 Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju działalności gospodarczej. Celem przedsięwzięcia jest wsparcie podmiotów gospodarczych poprzez stworzenie platformy internetowej dla biznesu oraz przeprowadzenie szkoleń pod kątem rozwoju przedsiębiorczości na obszarze działania LGD. Jest odpowiedzią na zdiagnozowane w LSR problemy oraz wypracowane wnioski z konsultacji związane z wysokim bezrobociem, małą liczbą miejsc pracy i stosunkowo niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości. Na ten cel (przedsięwzięcie) przeznaczone było pierwotnie 30.000 zł, po dokonanych zmianach w LSR - 50.000 zł. Umowa na realizację operacji własnej z Zarządem Województwa Lubelskiego Lokalna Grupa Działania podpisała z dniem 21.12.2018 r. Po czym przystąpiono do realizacji operacji własnej. Przeprowadzonych zostało 5 szkoleń, w których udział wzięło łącznie 100 osób w zakresie opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi, rozwoju gospodarstw edukacyjnych, produkcji wina, sprzedaży bezpośredniej oraz na przewodników turystycznych oraz utworzono platformę internetową. Udało się zrealizować 100% wskaźnika rezultatu przypisanego do przedsięwzięcia.

Realizacja Przedsięwzięcia 3.1. –„Budowa, modernizacja obiektów z przeznaczeniem na cele rekreacyjne i kulturalne*" oraz* 3.2. – „Budowa i modernizacja obiektów na cele turystyczne" pozwoliła na wsparcie 26 projektów. W latach 2016-2022 Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" przeprowadziło 14 naborów wniosków, w tym 7 naborów w ramach przedsięwzięcia 3.1 Budowa, modernizacja obiektów z przeznaczeniem na cele rekreacyjne i kulturalne oraz 7 naborów w ramach przedsięwzięcia 3.2 Budowa, modernizacja obiektów na cele turystyczne. Łącznie złożonych zostało 35 wniosków na kwotę 6.011.789,16 zł. Większym zainteresowaniem cieszyły się nabory ogłoszone w ramach przedsięwzięcia 3.1 Budowa, modernizacja obiektów z przeznaczeniem na cele rekreacyjne i kulturalne, w ramach tego przedsięwzięcia złożonych zostało 25 wniosków, spośród wszystkich wniosków złożonych w ramach budowy, modernizacji infrastruktury niekomercyjnej (przedsięwzięcie 3.1 i 3.2), stanowiły one 69,44%. Natomiast w ramach przedsięwzięcia 3.2 Budowa, modernizacja obiektów na cele turystyczne złożonych zostało 11 wniosków, czyli 30,56% wszystkich wniosków złożonych w ramach budowy, modernizacji infrastruktury niekomercyjnej. Ostatecznie na dzień 31.08.2022 r. zostało 17 operacji w ramach budowy, modernizacji infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej oraz 9 w ramach budowy, modernizacji infrastruktury turystycznej, które zostały zrealizowane i rozliczone lub są w trakcie realizacji. W wyniku podjętych działań zmodernizowano / utworzono 17 obiektów infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej. Rezultatem działań było udostępnienie nowej, ulepszonej infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej 4312 osobom. Udało się zrealizować 78,40% wskaźnika rezultatu przypisanego do przedsięwzięcia 3.1. W ramach przedsięwzięcia 3.2. zrealizowanych zostało 9 projektów, w wyniku podjętych działań zmodernizowano / utworzono 9 obiektów infrastruktury turystycznej. Rezultatem działań było udostępnienie nowej, ulepszonej infrastruktury turystycznej. Udało się zrealizować 100% wskaźnika rezultatu przypisanego do przedsięwzięcia 3.2.

Realizacja Przedsięwzięcia 3.3. – „Wydarzenia promujące walory obszaru, w tym angażujące grupy defaworyzowane" oraz 3.4. - „Wzmocnienie kapitału społecznego" miała miejsce poprzez różnego rodzaju spotkania/wydarzenia adresowane do mieszkańców, natomiast w ramach przedsięwzięcia 3.4 szkolenia dla pracowników i organów LGD. Rezultatem powyższych przedsięwzięć jest udział jak największej liczby osób (głównie należących do określonych w LSR grup defaworyzowanych) w wydarzeniach i spotkaniach promujących walory obszaru (Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach/spotkaniach promujących walory obszaru, w tym osoby z grup defaworyzowanych) oraz przeszkoleni pracownicy Biura i członkowie Organów Stowarzyszenia (Liczba przeszkolonych pracowników Biura i członków Organów) a także jak największa liczba osób odwiedzających stronę internetową LGD (Liczba odwiedzin strony internetowej LGD).

W ramach Celu ogólnego 2 Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców zrealizowane zostało również przedsięwzięcie 4.3 Wydawnictwa promujące walory przyrodnicze i turystyczne obszaru, czyli projekt grantowy. Pierwotnie projektów grantowych w LSR było 3, jednak w wyniku braku zainteresowania odpowiedniej liczby osób/podmiotów 2-oma projektami tj. 4.1 i 4.2, zostały one skreślone z Planu działania Lokalnej Strategii Rozwoju.

W ramach przedsięwzięcia 4.3 Wydawnictwa promujące walory przyrodnicze i turystyczne obszaru, 21 grudnia 2018 r. podpisana została umowa pomiędzy Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" a Zarządem Województwa Lubelskiego w Lublinie na realizację projektu grantowego. W ramach tego przedsięwzięcia zaplanowane było wydanie 8 publikacji promujących dziedzictwo przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru. Rezultatem działań było podniesienie wiedzy o walorach przyrodniczych i turystycznych obszaru przez 16850 osób. Udało się zrealizować 99,11% wskaźnika rezultatu przypisanego do przedsięwzięcia 4.3.

Realizując Cel ogólny II Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców Lokalnej Strategii Rozwoju LGD realizowało m.in. projekty współpracy (Przedsięwzięcie 4.4 i 4.5 LSR). Przedsięwzięcia, w ramach których realizowane były projekty współpracy są odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby obszaru związane z problemem słabej infrastruktury turystycznej i niewystarczającej do potrzeb infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej. Lokalna Strategia Rozwoju na dzień 31.08.2022 r. zakładała realizację 5 projektów współpracy. Pierwszym był *„Rozwój i promocja turystyki kajakowej na rzece Wieprz" (projekt współpracy wynikający z LSR - Szlak kajakowy po rzece Wieprz).* Projekt został zrealizowany na terenie powiatów lubartowskiego, puławskiego, zamojskiego, krasnostawskiego, łęczyńskiego, świdnickiego, ryckiego. Kolejnym zakończonym projektem jest projekt pn. „Produkt lokalny – Lokalną marką. Współpraca na rzecz rozwoju i promocji produktu lokalnego" o akronimie „LokMar", w ramach którego zorganizowany został wyjazd studyjny do regionu Bela Krajina (Słowenia) oraz wybudowanych zostało 7 altan wraz z infrastrukturą towarzyszącą, służących ekspozycji sprzedaży i promocji produktów lokalnych z terenu LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej". Kolejnym projektem współpracy realizowanym w ramach przedsięwzięcia 4.4 jest projekt pn. „Turystyka rowerowa

– rozwój i promocja regionu w oparciu o lokalne zasoby", o akronimie „TUR". Umowa o przyznanie pomocy z Zarządem Województwa Lubelskiego została zawarta w dniu 11 lipca 2022 r. Jest on w trakcie realizacji. Również członkowie LGD będący organizacjami społecznymi posiadają doświadczenie w realizacji projektów.

Podsumowując możemy powiedzieć, że LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej ma duże doświadczenie we współpracy z innymi lokalnymi grupami działania na poziomie regionalnym, krajowym i zagranicznym. Wykorzystywała różnorodne techniki i metody promocji oraz docierała do różnych grup beneficjentów. Zrealizowała różnorodne projekty w partnerstwie z samorządami, instytucjami kulturalnymi, organizacjami pozarządowymi.

Budżet – LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej dostała na realizację LSR, projekty współpracy i funkcjonowanie pierwotnie na poddziałanie 19.2 kwotę 6.300.000,00 zł. Aktualnie kwota ta wynosi 9.568.000,00 zł. 43,95% budżetu przeznaczonego na realizację poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność" przeznaczone jest na przedsięwzięcia związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy. Kwota środków przewidziana na poddziałanie 19.3 na etapie wyboru LSR stanowiła 2% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2, czyli 126.000,00 zł. Dwukrotnie poziom progu był zwiększany - do 5%, a następnie do 10%. Ostatecznie na projekty współpracy przeznaczone zostało 956.800,00 zł. Z kolei kwota środków na poddziałanie 19.4 na etapie tworzenia LSR wynosiła 1.394.000,00 zł. Obecnie kwota ta wynosi 1.611.560,00 zł. LGD w latach 2016-2022 dokonała kilkakrotnie zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju. Dotyczyły one zmian w budżecie LSR jak i w wartościach wskaźników produktu i rezultatu dokonanych analogicznie do zmian środków finansowych w ramach poszczególnych przedsięwzięć.

LEADER to jedno z narzędzi rozwoju obszarów wiejskich, którego celem jest włączenie mieszkańców wsi w proces oddolnego podejmowania decyzji i działań ukierunkowanych na poprawę jakości życia. W tym podejściu to społeczność lokalna jest najważniejszym podmiotem tego procesu. Wartością dodaną LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" jest to, że aktywizuje lokalną społeczność, mieszkańców, przedsiębiorców, samorządy, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, chóry, zespoły śpiewacze. W przygotowanie i realizację Lokalnej Strategii Rozwoju na obszar powiatu ryckiego włączona jest lokalna społeczność, która zdiagnozowała problemy i określiła kierunki rozwoju obszaru, zgodne z potrzebami, oczekiwaniami i planami. Wśród zrealizowanych przedsięwzięć należy podkreślić znaczenie tych związanych z przedsiębiorczością, turystyką, kulturą czy rekreacją. Działalność LGD wpływa także na integrację lokalnych społeczności, kreowanie liderów i angażowanie w działania mieszkańców. Na podstawie sprawozdań Beneficjentów można stwierdzić, że działania realizowane przy wsparciu są wykorzystywane, realizują założone w LSR cele.

W trakcie prowadzonych badań i konsultacji z mieszkańcami zidentyfikowano grupy defaworyzowane, które wymagają wsparcia. Na obszarze występuje wiele takich grup. Ponieważ zajęcie się wszystkimi grupami ze względu na ograniczone możliwości kadrowe i finansowe nie jest możliwe, LGD wspólnie z mieszkańcami (badania ankietowe, konsultacje, dyskusje w grupach fokusowych) wybrała takie, które w opinii większości powinny być objęte programem w pierwszej kolejności. Z uwagi na dostęp do rynku pracy: są to młodzi ludzie, którzy pozostają bez pracy po zakończeniu edukacji, którzy nie mogą znaleźć zatrudnienia oraz z uwagi na warunki życia i jakość życia na obszarze LGD. Kolejne grupy de faworyzowane to osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie oraz kobiety.

LGD zamierza zachęcić te grupy do wspólnych działań. Planuje się pomóc członkom grup w niekorzystnej sytuacji w wejściu na rynek pracy, dzieciom i młodzieży, osobom starszym proponowane będą zajęcia aktywizujące, inwestycje w infrastrukturze rekreacyjnej, które stworzą lepsze warunki do spędzania wolnego czasu. Planuje się również wsparcie dla organizacji pozarządowych poprzez szkolenia. LGD chce wykorzystać zaplanowane działania by zwiększyć zainteresowanie wdrażaniem LGD i zachęcić inne podmioty i mieszkańców do wspólnego podejmowania inicjatyw dając podstawy do integracji i aktywizacji.
W latach 2016-2022 do Biura Stowarzyszenia wpłynęły projekty o charakterze innowacyjnym, w tym wykorzystujące odnawialne źródła energii. Projekty te także w znaczny sposób oddziałują na grupy defaworyzowane, określone w LSR. Przez **innowacje** rozumie się zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu poprzez praktyczne wykorzystanie lokalnych zasobów unikalnych i charakterystycznych na obszarze LSR (przyrodniczych, historycznych czy społecznych). Innowacją może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja. Innowacja może być wynikiem własnej działalności badawczo-rozwojowej Beneficjenta, współpracy z innymi Beneficjentami lub instytucjami lub zakup wiedzy w postaci niematerialnej np. patenty, oprogramowanie, licencje, usługi o

charakterze szkoleniowym, organizacyjnym, marketingowym, technicznym lub materialnym, np. zastosowanie maszyn i urządzeń o podwyższonych parametrach. Projekty składane do LGD w ramach przeprowadzonych naborów wniosków są oceniane m.in. pod kątem innowacyjności. Jednym ze wskaźników wskazywanym w Sprawozdaniu z realizacji LSR każdego roku do Urzędu Marszałkowskiego jest wskaźnik Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje. Na koniec 2021 roku operacji tych było 44. W ramach rozwoju przedsiębiorczości wszyscy wnioskodawcy wprowadzili innowacyjne rozwiązania lub udoskonalenie istniejących produktów, procesów, metod organizacji lub marketingu. Innowacyjność projektów w ramach składanych wniosków do biura LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" przy rozwoju przedsiębiorczości polegała na zakupie innowacyjnych maszyn i urządzeń, które charakteryzują się szeregiem nowatorskich rozwiązań, pozwalających na rozpoczęcie świadczenia nowego rodzaju usług np. tomografii oka czy znacznie efektywniejszej rehabilitacji za pomocą nowoczesnego stołu rehabilitacyjnego. Innowacje dotyczą również wykorzystania nowego kanału dystrybucji dla produktów ubojni i masarni. Innowacyjność zrealizowanych projektów polegała głównie na wprowadzeniu innowacyjnych rozwiązań, również tych sprzyjających ochronie środowiska i klimatu (zamontowanie instalacji fotowoltaicznych, pompy ciepła, zastosowanie oświetlenia LED), rozbudowie i modernizacji dotychczasowego obiektu, poszerzenia istniejącej oferty, wprowadzenia ulepszonego produktu, zniszczone elementy budynków zostaną zastąpione bardziej zaawansowanymi technologicznie materiałami, polegała również na wprowadzeniu nowej oferty, której brakuje na danym obszarze.

Ponad 15 lat doświadczeń instytucjonalnych stowarzyszenia oraz doświadczeń personalnych jego członków, a przede wszystkim wypracowane relacje z lokalną społecznością stanowią potencjał do realizacji kolejnej LSR. Nowe cele stojące przed stowarzyszeniem: Rozwój gospodarczy obszaru z wykorzystaniem lokalnego potencjału przyrodniczego, Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców, Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe - są w znacznym zakresie kontynuacją dotychczasowych działań. Stowarzyszenie realizowało przedsięwzięcia wspierające przedsiębiorczość i aktywizujące mieszkańców – zwłaszcza grupy wykluczone. Analogicznie, od lat wspiera działania budujące świadomość ekologiczną. Stowarzyszenie potrafi sprawnie realizować działania we współpracy z samorządami lokalnymi a przede wszystkim z sukcesami współpracuje z przedstawicielami sektora gospodarczego (przedsiębiorcy) i społecznego (KGW, OSP, Kluby sportowe, inne Stowarzyszenia, mieszkańcy). Jednocześnie LGD jako swój cel stawia sobie zwiększanie zaangażowania lokalnej społeczności w realizację LSR.

3. Opis struktury Lokalnej Grupy Działania

Strukturę Lokalnej Grupy Działania Lepsza przyszłość Ziemi Ryckiej tworzą:

- Walne Zebranie Członków
- Zarząd
- Komisja Rewizyjna
- Rada
- Biuro LGD

Organy te działają w oparciu o statut i Regulaminy. Ponadto dla sprawnego działania poszczególnych organów i Biura opracowano dodatkowo procedury, które regulują między innymi: zasady dokonywania ewaluacji i monitoringu, zasady wyboru i oceny operacji w ramach LSR, kryteria wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów oraz inne procedury, których zadaniem jest porządkowanie działań i ujednolicenie trybu postępowania podczas wdrażania LSR.

Nie jest możliwe łączenie funkcji w Radzie LGD z funkcją w Zarządzie lub Komisji Rewizyjnej co uregulowane jest w Statucie Stowarzyszenia. Kadencja w Zarządzie, Radzie LGD i w Komisji Rewizyjnej trwa 5 lat.

Charakterystyka członków sektora społecznego – reprezentują go głównie mieszkańcy LSR, stowarzyszenia, kluby sportowe.

Charakterystyka członków sektora gospodarczego – są to przedstawiciele mikro i firm zajmujących się produkcją i usługami oraz rolnicy.

Charakterystyka członków sektora publicznego - są to przedstawiciele wszystkich sześciu urzędów gmin i Starostwa Powiatowego w Rykach oraz instytucje kultury.

Walne Zebranie Członków

Obecnie w Stowarzyszeniu jest 112 członków (stan na maj 2023 r.), którzy reprezentują sektor społeczny, gospodarczy i publiczny. **Tak więc skład Walnego Zebrania Członków jest reprezentatywny dla specyfiki obszaru objętego LSR i przyjętych kierunków działania. Wszyscy członkowie mają równe prawa,** a w tym każdemu członkowi zwyczajnemu Stowarzyszenia przysługuje na Walnym Zebraniu Członków jeden głos.

Walne Zebranie Członków jest najwyższą władzą Stowarzyszenia. Do jego kompetencji należy uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia, ustalanie liczby członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej oraz ich wybór i odwoływanie, rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań Organów, udzielanie absolutorium Zarządowi, uchwalanie zmian Statutu, uchwalanie i zmiany regulaminów wewnętrznych Stowarzyszenia, w tym też kryteriów wyboru operacji, zatwierdzanie budżetu i ustalanie limitów do zaciągania kredytów i pożyczek przez Zarząd, ustalania wysokości składek członkowskich, zatwierdzanie i aktualizację Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" oraz innych zadań regulujących funkcjonowania Stowarzyszenia. Wszystkie zadania są wyszczególnione w Statucie organizacji.

Od 2016 do września 2022 r. odbyło się 11 posiedzeń, w tym 3 w trybie obiegowym, średnia frekwencja podczas zebrań wyniosła 25,59%, frekwencja w ramach WZC przeprowadzonego w trybie obiegowym wyniosła 64,98%. **Uchwały Walnego Zebrania Członków są podejmowane bezwzględną większością głosów przy udziale co najmniej 50% członków.** W drugim terminie posiedzenia nie jest wymagana obecność 50% ogólnej liczby członków. Z analizy zgromadzonych dokumentów i przeprowadzonych analiz ankiet wynika, że Walne Zgromadzenie Członków działa zgodnie ze Statutem, podejmuje uchwały zapewniające sprawne działanie Stowarzyszenia oraz realizację zadań ujętych w Lokalnej Strategii Rozwoju.

Sposób rozszerzania lub zamiany składu LGD

Zasady i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD określa statut Stowarzyszenia. Grupa jest otwarta na nowych partnerów, zarówno osoby fizyczne jak i osoby prawne. Zgodnie ze statutem członkiem stowarzyszenia może zostać pełnoletnia osoba fizyczna lub prawna, która działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, złoży stosowną rekomendację (szczegóły zawiera Statut) i deklarację członkowską. LGD będzie czyniło starania o pozyskanie nowych podmiotów prawnych i osób fizycznych każdego z trzech sektorów, społecznego, gospodarczego i publicznego. Poprzez podejmowane działania członkowie Stowarzyszenia będą zachęcali do aktywnego udziału w różnych przedsięwzięciach, imprezach promocyjnych, akcjach i innych działaniach, które będą mogły mieć pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny obszaru. Szczególna uwaga będzie zwrócona na grupy osób w niekorzystnej sytuacji. Osoby z tych grup będą włączane do projektów i działań podejmowanych przez Stowarzyszenie oraz zachęcane.

Zarząd

Zarząd składa się z 10 (skład Zarządu został uzupełniony dniu 31.05.2023 r.) osób w tym Prezesa Zarządu, Wiceprezesa, Sekretarza i Skarbnika. W skład Zarządu wchodzi minimum 1 przedstawiciel z każdej gminy. W Stowarzyszeniu Zarząd kieruje całokształtem działalności Stowarzyszenia zgodnie z uchwałami Walnego Zebrania Członków oraz Rady, reprezentuje je na zewnątrz i ponosi odpowiedzialność przed Walnym Zebraniem. Do jego kompetencji należy powoływanie i odwoływanie członków Stowarzyszenia, kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia, ustalanie Regulaminu Pracy Biura, zwoływanie Walnego Zebrania Członków i realizacja jego uchwał a także inne zadania organizacyjne i administracyjne, w tym związane z realizacją LSR. Zarząd zbiera się w miarę potrzeb, lecz nie rzadziej niż raz na 3 miesiące. W posiedzeniu ma prawo brać udział przewodniczący lub upoważniony przez niego członek Komisji Rewizyjnej[1]. Od momentu podpisania umowy ramowej tj. 18.05.2016 do 30.09.2022 r. odbyło się 57 posiedzeń, w tym 6 posiedzeń w trybie obiegowym, średnia frekwencja podczas posiedzeń wyniosła 77,94%. Posiedzenia Zarządu odbywały się zazwyczaj raz na dwa miesiące lub raz na miesiąc w przypadku wystąpienia takiej konieczności. Członkowie Zarządu mają wieloletnie doświadczenia w zarządzaniu grantami i rozliczaniu projektów. Brali udział w szeregu inicjatywach na rzecz społeczności lokalnej. Cieszą się dużym zaufaniem pozostałych członków Stowarzyszenia. Dokumentacja cały czas prowadzona jest prawidłowo, co potwierdziły tez kontrole organu nadzorującego, a uchwały podejmowane zgodnie ze Statutem i kompetencjami. W związku z tym należy spodziewać się, że doświadczenia nabyte w poprzednim okresie programowania pozwolą na dobrą i skuteczną pracę oraz prawidłową realizację LSR w nowym okresie programowania na lata 2022-2029.

Komisja Rewizyjna

Komisja Rewizyjna jest organem kontrolnym nadzorującym pracę Stowarzyszenia. Do kompetencji Komisji należy wnioskowanie o udzielenie absolutorium dla Zarządu, wnioskowanie o zwołanie Walnego Zebrania Członków, monitoring oraz kontrola funkcjonowania LGD i wdrażania LSR oraz składanie sprawozdania na Walnym Zebraniu Członków z własnej działalności.[2] W

[1] § 18 Statutu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" (tekst jednolity z dnia 31 maja 2023 r.)
[2] Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" (tekst jednolity z dnia 31 maja 2023 r.)

skład Komisji Rewizyjnej wchodzi 5 członków. Od momentu podpisania umowy ramowej do 30.09.2022 r. odbyło się 7 posiedzeń Komisji Rewizyjnej, średnia frekwencja podczas posiedzeń wyniosła 85%.

4. Rada LGD – organ decyzyjny

Rada Stowarzyszenia LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" jest organem decyzyjnym, do której wyłącznej kompetencji należy wybór operacji, zgodnie art. 33 ust. 3 lit. d rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 - które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju. Rada podejmuje decyzje w formie uchwał. Uchwały o wyborze operacji podejmowane są zwykłą większością głosów w obecności co najmniej 50% liczby jej członków. Rada działa w oparciu o Statut oraz Regulamin Rady przyjęty przez Walne Zebranie Członków. Rada jest odpowiedzialna za wybór operacji na podstawie kryteriów wyboru określonych w LSR. Na poziomie podejmowania decyzji żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. Prawomocność posiedzenia i podejmowanych przez Radę decyzji (kworum) spełnione jest gdy spełnione zostaną wszystkie wymogi określone w statucie. Obecnie Rada składa się z 28 członków w tym z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz Sekretarza i członków. W okresie od momentu podpisania umowy ramowej tj. 18.05.2016 do 30.08.2022 r. odbyło się 41 posiedzeń, średnia frekwencja podczas zebrań wyniosła 55,61%. Posiedzenia te dotyczyły głównie oceny wniosków oraz wyboru operacji do finansowania a także wydawania opinii w przedmiocie wprowadzania zmian do umów zawartych pomiędzy Beneficjentem a Zarządem Województwa Lubelskiego w Lublinie. Kilkakrotnie zaplanowane posiedzenia nie odbyły się ze względu na brak quorum. Skład organu decyzyjnego jest adekwatny do zdiagnozowanych grup interesariuszy LSR. Wchodzą przedstawiciele seniorów, przedstawiciel OSP, sołtys, kobiety oraz osoba z niepełnosprawnością. Członek Rady nie może być równocześnie członkiem innego organu Stowarzyszenia. W celu prawidłowej realizacji powierzonych zadań członkowie Rady będą podnosić swoje kwalifikacje w trakcie wdrażania LSR.

4. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Rada swoje decyzje podejmuje w oparciu o Regulamin Pracy Rady oraz Procedury wyboru operacji zatwierdzone przez Walne Zebranie Członków. Aby procedura wyboru operacji była ważna powinna być zachowana reprezentacja członków z każdego sektora – publicznego, społecznego, gospodarczego i przedstawicieli grup interesariuszy LSR oraz zapewniona bezstronność osób dokonujących wyboru operacji. Dlatego każdy członek Rady podpisze oświadczenie przed przystąpieniem do głosowania nad wyborem każdej operacji, w którym poświadczy brak związków z osobą ubiegającą się o dofinansowanie operacji (np. podległości służbowej z wnioskodawcą, związków rodzinnych, biznesowych i innych) mogących podważyć zasadę bezstronności. Przewodniczący Rady na podstawie złożonych deklaracji, kontroluje czy skład Rady obecny na posiedzeniu pozwala na podejmowanie decyzji tj. żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. **Ponadto kontroluje głosowania i czuwa nad prawidłowym przebiegiem wyboru projektów do realizacji**. W latach 2016-2022 LGD przeprowadzało postępowanie wyboru operacji, które przebiegało zgodnie z Podręcznikiem procedur wyboru i oceny operacji w ramach LSR, zgodnie z założonymi terminami. Termin wyboru operacji i przekazania dokumentacji do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie nie przekraczał 45-dniowego terminu przekazywania dokumentacji konkursowej, liczonego od dnia zakończenia naboru wniosków. Każdorazowo sporządzana była lista operacji zgodnych z LSR i Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz lista operacji, które zostały wybrane, ustalając ich kolejność według liczby uzyskanych punktów w ramach oceny spełniania kryteriów wyboru a także lista operacji niewybranych do finansowania (o ile takie wnioski były). Listy te były przekazywane do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie. Były one również publikowane na stronie internetowej LGD. Ocena wniosków pod kątem spełniania lokalnych kryteriów wyboru odbywa się w głosowaniu tajnym poprzez przyznawanie punktów w określonej skali za spełnienie przez operacje konkretnego warunku realizacji

5. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD, sposób uchwalania i aktualizacji, opis głównych kwestii, które są w nich zawarte

Tabela nr 1: Zestawienie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej".

Lp.	Dokument	Sposób uchwalania i aktualizacji	Zakres zadań
1.	Statut	Zmiany w Statucie, aktualizacja mogą być dokonywane po przyjęciu uchwałą przez Walne Zebranie Członków. Zmiana Statutu może być uchwalona przez Walne Zebranie Członków bezwzględną większością głosów przy obecności co najmniej 50% ogólnej liczby Członków Stowarzyszenia Do ważności uchwały podejmowanej w drugim terminie nie jest wymagana obecność 50% ogólnej liczby członków stowarzyszenia	Zgodnie z Ustawą Prawo o stowarzyszeniach h (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 2261 ze zm.), statut reguluje: – ustalanie nazwy stowarzyszenia, – określenie terenu działania i siedziby stowarzyszenia, – określenie organu nadzoru – cele i sposoby ich realizacji, – zasady prowadzenia działalności gospodarczej, – sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa, – prawa i obowiązki członków, – określenie władz stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje, – sposób reprezentowania stowarzyszenia – zasady zaciągania zobowiązań majątkowych, – warunki ważności uchwał, – zasady tworzenia majątku Stowarzyszenia, – sposób rozwiązania się Stowarzyszenia. **organem nadzoru jest Marszałek województwa lubelskiego**
2.	Regulamin pracy Rady	Uchwalanie i zmiana Regulaminu należy do kompetencji Walnego Zebrania Członków i dokonywana jest w drodze uchwały w głosowaniu jawnym zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania.	– szczegółowe kompetencje Rady – szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego, – szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), – szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, – ustalanie limitów i kwot wsparcia dla Beneficjentów, – opiniowanie zmian w umowie wnioskowanych przez Beneficjentów, – podejmowania decyzji w sprawie operacji własnych, – zasady rozpatrywania wniosków w procedurze odwoławczej, – zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, – zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.
3.	Regulamin Pracy Biura	Uchwalanie Regulaminu i aktualizacja należy do kompetencji Zarządu i dokonywana jest w drodze uchwały Zasady reguluje Statut Stowarzyszenia	– struktura organizacyjna – podział obowiązków pracowników biura, – zakres praw przysługujących pracownikowi, – zasady świadczenia i pomiar efektywności świadczenia usług doradczych, – prowadzenie animacji i współpracy – gromadzenie i przechowywanie dokumentów, – zasady pracy biura.
4.	Regulamin Pracy Zarządu	Uchwalanie Regulaminu i jego zmiana należy do kompetencji Walnego Zebrania Członków i	– kierowanie działalnością Stowarzyszenia – przyjmowanie i wykluczanie członków Stowarzyszenia

		dokonywana jest w drodze uchwały w głosowaniu jawnym zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania.	– reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz i występowanie w jego imieniu – zarządzanie majątkiem i podejmowanie zobowiązań finansowych – kierowanie pracą Biura – realizowanie uchwał WZC – udział w tworzeniu i realizowaniu LSR

Ponadto Stowarzyszenie pracuje na podstawie innych dokumentów jak procedury i regulaminy wewnętrzne, wzory dokumentów, które normują funkcjonowanie LGD i realizację LSR. Są to między innymi:

- **Plan Komunikacji** – określa zasady wymiany informacji ze społecznością lokalną
- **procedura monitoringu i ewaluacji** regulująca zasady prowadzenia monitoringu, zakres badań i elementy podlegające monitoringowi oraz zasady i czas pomiaru do prowadzenia ewaluacji, zakres ewaluacji i zasady wykorzystania wyników do usprawnienia procesu wdrażania LSR
- **procedury wyboru i oceny operacji** określające zasady dokonywania wyboru, zadania członków Rady, zasady glosowania, zasady wyłączania z procedury głosowania, procedura odwoławcza od decyzji Rady, zasady upowszechniania informacji o pracach i wynikach pracy Rady.
- procedury wyboru projektów grantowych – określające zasady dokonywania wyboru projektów w ramach konkursów grantowych ogłaszanych przez LGD.

W ramach podnoszenia kwalifikacji i poszerzania kompetencji na potrzeby szkoleniowe członków Rady i pracowników Biura, LGD przeprowadzi szkolenia z zakresu ocen wniosków. Wszystkie te dokumenty szczegółowo określają zasady funkcjonowania poszczególnych organów, listę wymaganych zadań, a także zasady działania Biura LGD.
Regulamin Pracy Biura opisuje podział obowiązków pracowników Biura zapewniając adekwatność wymagań przypisanych poszczególnym stanowiskom do przewidzianych obowiązków. Uwzględnia również zadania dla pracowników w zakresie animacji i współpracy i określa metody ich pomiaru.
Sposób pomiaru jakości doradztwa został również określony i opisany. Została też opracowana ankieta mierząca stopień skuteczności i satysfakcji z udzielonego doradztwa.

7. Partnerstwo wewnętrzne
W celu utrzymania pogłębionych relacji między członkami LGD na etapie wdrażania LSR podejmowane będą następujące działania: powołany zostanie Zespół Monitorujący do wdrażania LSR, złożony z członków LGD. Każdorazowo dla dokonania zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju stosowane będą następujące etapy komunikacji z członkami LGD: przedstawienie przez Zarząd lub Komitet Monitorujący propozycji zmian z możliwością zgłoszenia uwag lub swoich propozycji. Dyskusja z Zarządem a następnie zwołanie Walnego Zebrania Członków dla przedyskutowania i uchwalenia zmian. Dla informowania członków LGD o bieżących sprawach wykorzystana zostanie strona www.lokalnagrupadzialania.pl oraz wysyłka korespondencji e-mail, strony internetowe gmin, portale społecznościowe. Udział w posiedzeniach Zarządu, Zespołu Monitorującego, Walnego Zebrania Członków będzie możliwy zdalnie przy użyciu technik informacyjno-komunikacyjnych. W celu zachęcenia członków LGD do zgłaszania nowych pomysłów/inicjatyw LGD ogłosi cyklicznie nabór inicjatyw/pomysłów. Zgłoszone pomysły będą przedstawione wszystkim członkom LGD i poprzez głosowanie wybrane zostaną najlepsze. Pomysły wymagające większego zaangażowania osób i środków otrzymają wsparcie merytoryczne z LGD i ich autorów zaprosimy do wspólnego pracowania nad pomysłem, szukania partnerów, poszukiwania środków. Zachętą będzie pomoc LGD w pisaniu wniosków o dofinansowanie i poszukiwanie środków poza środkami z PS WPR 2023-2027.

ROZDZIAŁ II
CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR

1. Opis obszaru

Stowarzyszenie działa na obszarze sześciu gmin: Dęblin, Kłoczew, Nowodwór, Ryki, Stężyca i Ułęż wchodzących w skład powiatu ryckiego, który należy do województwa lubelskiego. Obszar graniczy z powiatami: od północy – garwolińskim i łukowskim, od wschodu z powiatem lubartowskim, od południa z powiatem puławskim (wszystkie należące do woj. lubelskiego), a od zachodu z powiatem kozienickim położonym już na terenie województwa mazowieckiego. Ponadto od powiatu kozienickiego oddziela Stowarzyszenie rzeka Wisła. Na obszarze działania LGD są dwa miasta, Ryki (z liczbą 9955 mieszkańców) i Dęblin (liczące 17057 mieszkańców). **Na całym obszarze mieszka 53 152 osób** wg danych GUS na dzień 31.12.2020 r. Liczbę mieszkańców w rozbiciu na poszczególne gminy oraz gęstość zaludnienia obrazuje poniższa tabela.

Tabela nr 2: Liczba ludności i gęstość zaludnienia w poszczególnych gminach wchodzących w skład LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej

Lp.	Nazwa gminy	Status gminy	Liczba mieszkańców	Powierzchnia gminy w km²	Gęstość zaludnienia Ludność/ km²
1.	Dęblin	Miejska	14 884	38	391
2.	Kłoczew	Wiejska	6 935	143	48
3.	Nowodwór	Wiejska	3 949	72	54
4.	Ryki	Miejsko-wiejska	19 552	162	120
5.	Stężyca	Wiejska	4 910	116	42
6.	Ułęż	Wiejska	2 922	84	34
	Razem powiat rycki		**53 152**	**615**	**86**

Źródło: Dane GUS, stan na 31 grudnia 2020 r.

Ludność obszaru LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej stanowi 3,4 % ludności zamieszkującej woj. lubelskie. Spośród 6 gmin będących partnerami LGD, 4 gminy (Ryki, Ułęż, Kłoczew i Nowodwór) są członkami Lokalnej Grupy Rybackiej „W Dolinie Tyśmienicy i Wieprza" z/s w Lubartowie. Wszystkie wymienione gminy są Członkami LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej i nie są członkami innych Lokalnych Grup Działania, które ubiegają się o wybór LSR w ramach Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. W ramach realizacji PSWPR działania nakierowane będą w zakresie wsparcia grup w niekorzystnej sytuacji, zdiagnozowanych w LSR poprzez organizację m.in.: warsztatów, szkoleń, wyjazdów studyjnych, konkursów, spotkań, działań w zakresie kultury, edukacji, prozdrowotnych, sportowych, animacyjnych, aktywizacyjnych. **Zaplanowane zostały Przedsięwzięcia i wydzielony budżet z przeznaczeniem na realizację operacji na rzecz środowiska młodzieżowego, aktywizacji seniorów, kobiet, osób z niepełnosprawnościami. Działania te prowadzone będą w formie projektów grantowych. Dobór działań nastąpi zgodnie z ustalonymi w LSR zasadami partnerstwa wewnętrznego. LGD będzie prowadzić działania na rzecz wsparcia pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych. Wsparcie będzie dotyczyć rozwoju agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych.**

2. Mapa obszaru i spójność terytorialna

Obszar LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej jest spójny terytorialne. Wszystkie gminy wchodzą w skład jednego powiatu – ryckiego. Dlatego są spójne nie tylko geograficznie, ponieważ wszystkie stykają się ze sobą, ale są spójne również pod kątem administracyjnym, poprzez przynależność do jednego powiatu. Razem zajmują powierzchnię 615 km².

Uwarunkowania przestrzenne

3. Cechy i czynniki wyróżniające obszar czyniąc go społecznie, gospodarczo lub środowiskowo spójnym

Obszar objęty LSR stanowi jednorodne, spójne społecznie i funkcjonalne terytorium w obszarze jednego powiatu. Cechy charakterystyczne dla tego obszaru wiążą się ze wspólną tradycją i kulturą integrującą środowiska lokalne. Ponadto czynnikiem występującym na całym obszarze jest działanie na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego, działania na rzecz zmian klimatu i rozwoju turystycznego obszaru. Obszar działania LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" charakteryzuje się następującymi cechami zapewniającymi wewnętrzną spójność:

- Spójność administracyjna – objęcie działaniem LGD terenu całego powiatu ryckiego. Przy czym należy podkreślić, że terytorium działania LGD stanowi bezpośrednie nawiązanie do tradycji sięgającej XIV-XVIII wieków, Ziemi Stężyckiej.
- Spójność wynikająca z położenia geograficznego na połączeniu ważnych ponadregionalnych szlaków drogowych (dodatkowy korytarz transportowy TEN-T Gdańsk – Warszawa – Lublin – Kowel/Lwów – Odessa/Bukareszt) i kolejowych (linia kolejowa Nr 7 o znaczeniu międzynarodowym relacji Warszawa – Dorohusk – granica państwa położona w dodatkowym korytarzu transportowym TINA i w sieci TEN – T z Dęblinem jako ponadregionalnym ważnym węzłem komunikacyjnym).
- Spójność charakterystyki działalności gospodarczej – dominacja małych firm zatrudniających do 9 osób, z silną pozycją sektora przetwórstwa rolno-spożywczego, wyspowym występowaniem firm zajmujących się produkcją oraz potencjałem innowacyjności w zakresie alternatywnych źródeł energii.
- Produkcja rolnicza rozwijająca się na całym obszarze,
- Spójność potencjalnego rozwoju turystyki i rekreacji opartych na zasobach wodnych rzek przepływających przez obszar LGD i zbiorników wodnych znajdujących na terenie LGD oraz zasobach dziedzictwa kulturowego i zabytków.
- Mieszkańców łączy też wspólna kultura i tradycja, którą kultywują koła gospodyń wiejskich, zespoły śpiewacze i taneczne. Na obszarze mieszka i tworzy wielu artystów ludowych, rzeźbiarzy, hafciarek.
- Obszar łączą też szlaki turystyczne, rowerowe, wodne i piesze.

Opis dziedzictwa kulturowego i zabytków

Ziemie gmin członkowskich LGD – Dęblina, Kłoczewa, Nowodworu, Ryk, Stężycy i Ułęża na przestrzeni od XIV do XVIII w. były spójne administracyjnie zgodnie z ówczesnym podziałem terytorialnym Państwa Polskiego. Wchodziły bowiem w skład Ziemi Stężyckiej. Od III rozbioru Polski Ziemia Stężycka należała do Austrii do tzw. Galicji Nowej lub Galicji Zachodniej. Następnie tereny te znalazły się w obrębie Księstwa Warszawskiego, a od 1815 r. Królestwa Polskiego. **Na terenie Gminy Ryki** zarejestrowano 21 obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków „A" Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie oraz 79 obiektów o wysokich wartościach historycznych i kulturowych, nie wpisanych do rejestru zabytków, a także 19 obiektów nie należących do żadnej z wyżej wymienionych kategorii, a stanowiących świadectwo historii, tradycji i pamięci. Wizytówką Ryk jest Zespół Sakralny Kościoła p.w. Najświętszego Zbawiciela. Kościół zbudowany w latach 1908 – 1914 w stylu neogotyckim. **Na terenie Gminy Stężyca** wydzielono obszary i obiekty zabytkowe, które podlegają ścisłej ochronie konserwatorskiej. Zostały one wpisane do rejestru zabytków województwa i stanowią atrakcję turystyczną gminy. Są to m.in.: Kościół filialny p.w. Przemienienia

Pańskiego, 1790-1827 w Stężycy, Zespół kościelny w Stężycy, kościół parafialny p.w. św. Sebastiana, 2 poł. XVIII w. oraz Nadwiślanka – fort 1 (element twierdzy Dęblin), 2 poł. XIX w. **Na terenie Gminy Ułęż** istnieje 8 obiektów (obszarów) zabytkowych objętych ścisłą ochrona konserwatorską, wpisanych do rejestru zabytków. Są to m.in.: Zespół pałacowo – parkowy w Ułężu, Zespół pałacowo – parkowy w Sobieszynie, Zespół dworsko – pałacowy w Podlodowie, Zespół dworsko – parkowy w Sarnach. Ponadto na terenie gminy znajduje się kilkanaście obiektów wpisanych do ewidencji zabytków, spośród których najciekawszymi są: wzgórze „Pięciu figur" w Ułężu z kaplicą grobową Janickich oraz układ urbanistyczny Drążgowa (najstarsza jednostka osadnicza na terenie gminy) – dawnego miasta z uformowanym rynkiem. **Najciekawsze zabytki Miasta Dęblin to**: Twierdza Dęblin wraz ze znajdującym się na jej terenie muzeum, forty towarzyszące twierdzy, reduty i pozostałe zabudowania, pałac Mniszchów/Jabłonowskich, pozostałości cmentarza prawosławnego przy ul. Mickiewicza, zabudowania dworcowe Kolei Nadwiślańskiej z przełomu XIX i XX w., kościół parafialny pw. Chrystusa Miłosiernego – dawną cerkiew unicką z II połowy XVIII w., Międzynarodowy Cmentarz Wojenny na Balonnej z lat 1915-1939 oraz studnie z kołowrotem z XIX w. na ul. Okólnej. **Najciekawszymi zabytkami w Gminie Kłoczew** są: zespół kościelny z przełomu XVI i XVII wieku w Kłoczewie, zabytkowy dworek z XIX wieku w Jagodnem, obiekt pałacowo – parkowy w Starym Zadybiu (obecna szkoła podstawowa), gorzelnia w Starym Zadybiu oraz kaplica mariawicka w Goździe. W ewidencji Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków, można odnaleźć następujące obiekty znajdujące się **w gminie Nowodwór:** młyn z ok. 1930 roku w miejscowości Grabowce Dolne, Leśniczówka z ok. 1920 roku w miejscowości Lendo Wielkie, pozostałości zespołu dworsko parkowego z XIX wieku, obora z 1890 roku w Nowodworze, układ urbanistyczny dawnego miasta z XVI wieku, drzewostan w zespole kościelnym pw. Św. Wojciecha – XX w., cmentarz parafialny z pocz. XX wieku, młyn elektryczny dawniej wodny z końca XIX wieku, krzyż drewniany z figurką Matki Boskiej z ok. 1900 roku oraz kapliczka z figurką NMP z 1935 roku.

Charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie

Obszary atrakcyjne turystycznie na obszarze LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" związane są z zabytkami opisanymi powyżej, ale również z walorami przyrodniczymi, występującymi lasami, obszarami chronionymi, ciekawymi krajobrazami i czystym środowiskiem. Te obszary mogą być szczególnie atrakcyjnie w kontekście rosnącego zainteresowania turystyką kwalifikowaną związaną z różnymi zainteresowaniami odwiedzających zorientowaną na specyficzne zainteresowania np. historia fortyfikacji. Również z perspektywy turystyki kwalifikowanej warto podkreślić potencjał w zakresie turystyki i rekreacji oparty na zasobach wodnych (rzeki Wisła i Wieprz oraz liczne stawy i inne zbiorniki wodne). Przez obszar LGD przebiegają: **szlaki wodne:** szlak kajakowy Pradolina Wieprza; szlak kajakowy Wisłą z Kazimierza Dolnego do Dęblina. Długość spływu około 32 km. **szlaki piesze, ścieżki rowerowe oraz szlaki historyczne**. W chwili obecnej na terenie gminy znajduje się 13,5 km ścieżek rowerowych z kostki brukowej bezfrezowej. Na terenie obiektu **Wyspa Wisła** wybudowano około 4,5 km takich ścieżek rowerowych, po których można jeździć także na rolkach. Niezwykłe uroki krajobrazu nadwiślańskiego można podziwiać z wybudowanej ścieżki rowerowej koroną wału rzeki Wisła na odcinku Stężyca – Dęblin, a także na odcinku Stężyca - Piotrowice. Malownicze tereny leśne i łąki na obszarze objętym LSR posiadają znakomite warunki do uprawiania wszelkich form sportowego wypoczynku. Doskonale sprawdzają się również przy uprawianiu nordic walkingu.

Na terenie Lokalnej Grupy Działania zlokalizowanych jest szereg obiektów noclegowych, **w tym gospodarstwa agroturystyczne**. Jest to baza niewystarczająca dla turystów, którzy chcieliby odwiedzić powiat rycki i korzystać ze szlaków czy zwiedzać. Mimo opisanych powyżej licznych zasobów przyrodniczych, historycznych i zabytków potencjał do rozwoju turystyki nie jest w pełni wykorzystany. Niewystarczająca jest promocja obszaru. Ponadto, mimo że mieszkańcy i samorządy widzą potencjał dla rozwoju turystycznego obszaru i podejmują jednostkowe działania nie opracowano dotąd kompleksowego programu zagospodarowania turystycznego obszaru. Szansą na rozwój turystyczny obszaru może być moda na aktywne spędzanie czasu wolnego, wzrost liczby osób z miasta przyjeżdżających na wypoczynek weekendowy na wieś.

Opis produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych

Na obszarze Lokalnej Grupy Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" zarejestrowane są produkty lokalne: nadwieprzański miód lipowy, nadwieprzański miód wielokwiatowy, olej lniany, olej rzepakowy, pasztet z karpia z Sierskowoli Niemniej mieszkańcy cenią sobie kuchnię regionalną, chleby pieczone na zakwasie, wędliny, ciasta, potrawy z ryb, nalewki. Rozpowszechnianie produktów regionalnych wśród turystów mogłoby znacznie podnieść atrakcyjność obszaru. Istnieje natomiast duży potencjał w zakresie sztuki ludowej, głównie w zakresie rzeźbiarstwa, haftowania, koronkarstwa oraz wikliniarstwa.

ROZDZIAŁ III
PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Lokalna Grupa Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" uznała, że opracowanie dobrej strategii rozwoju może zakończyć się sukcesem jeśli mieszkańcy w jak najszerszym zakresie zaangażują się w jej tworzenie. W tym celu zaplanowano szereg działań. Pierwszym było powołanie Zespołu Roboczego, któremu powierzono opracowanie planu włączenia społeczności lokalnej w budowanie LSR i zaproponowanie różnych form aktywizacji mieszkańców do udziału w konsultacjach społecznych przy opracowywaniu dokumentu.

W skład Zespołu Roboczego weszli członkowie Zarządu, pracownicy Biura LGD oraz eksperci wspierający proces budowania LSR. Wybrano te osoby z uwagi na ich wysokie kwalifikacje jak i wcześniejsze doświadczenia w tworzeniu podobnego dokumentu w ramach PROW 2014-2020, a także jego wdrażaniu w poprzedniej perspektywie finansowej. Członkowie Zespołu Roboczego przyczynili się do bardzo dobrej i skutecznej realizacji LSR. Zespół Roboczy przygotował plan działania, który obejmował listę zadań jakie powinny być zrealizowane by w jak najszerszym zakresie zapewnić udział społeczności lokalnej w tworzeniu LSR oraz listę działań informacyjnych i promocyjnych ważnych z punktu widzenia upowszechniania informacji i zwiększenia zainteresowania mieszkańców prowadzonymi pracami i możliwościach programu Leader. Wyznaczono kluczowe etapy przygotowania LSR, które wymagały partycypacyjnego udziału społeczności lokalnej takie jak: diagnoza i analiza SWOT obszaru, cele i wskaźniki, plan działania, ewaluacja i monitoring, budżet oraz kryteria wyboru operacji.

Poniżej opisano szczegółowo jak wykorzystano poszczególne metody badawcze i na jakim etapie tworzenia strategii były przydatne. Ponieważ często w trakcie stosowania jednej metody omawiane było kilka etapów strategii, poniżej omówiono w jaki sposób angażowano i jakie grupy społeczne do każdej z metod i do jakich wyników dana metoda się przyczyniła, a w tabeli uporządkowano metody przypisując je do kluczowych etapów opracowywania strategii wskazując równocześnie na daty spotkań i liczbę osób uczestniczących w tych spotkaniach.

Na podstawie swojej wiedzy na temat obszaru i mieszkańców oraz dotychczasowych doświadczeń w realizacji LSR w ramach PROW 2014-2020 Zespół Roboczy wybrał metody i narzędzia, które w ich ocenie były najbardziej skuteczne i zapewniały jak najlepszy i najskuteczniejszy udział społeczności lokalnej oraz podmiotów wszystkich sektorów do partycypacyjnego udziału w tworzeniu LSR. Prace rozpoczęto od szerokiej akcji informacyjnej na stronach internetowych i w mediach. Ukazały się informacje o programie i zaproszenia do udziału w spotkaniach informacyjnych i konsultacjach na stronie internetowej LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej *www.lokalnagrupadzialania.pl*, na stronach internetowych gmin a także ogłoszenia w mediach lokalnych. Otwarty został **Punkt Konsultacyjny w Biurze LGD** gdzie mieszkańcy mogli bezpośrednio zgłaszać swoje wnioski i problemy, konsultować się i korzystać z usług informacyjnych i doradczych. Założono też skrzynki kontaktowe w Biurze LGD w Rykach oraz we wszystkich gminach, tak by osoby zainteresowane mogły składać ankiety, fiszki projektowe lub inne propozycje w formie pisemnej. Można było również korzystać z doradztwa, uzyskiwać informacje jak zgłaszać swoje wnioski i propozycje poprzez telefon oraz za pośrednictwem poczty elektronicznej. Opracowano ankiety dla wszystkich mieszkańców, które pozwoliły na przeprowadzenie badania diagnozy obszaru, analizy SWOT, wyznaczania celów, określania wskaźników oraz identyfikacji grup wykluczonych, które potrzebują szczególnego wsparcia w wejściu na rynek pracy oraz poprawie jakości życia i zapobieganiu ubóstwu. Opracowano też fiszkę projektową – ankietę, która służyła do identyfikowania planowanych operacji. Analiza fiszek projektowych pomagała we wskazaniu potrzeb i potencjału LSR oraz w opracowaniu analizy SWOT, wypracowaniu celów i wskaźników jak również przygotowaniu budżetu.

Przeprowadzono szerokie konsultacje we wszystkich gminach. Otwarte spotkania z udziałem mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedstawicieli grup wykluczonych, podmiotów publicznych, gospodarczych odbyły się w: Dęblinie, Rykach, Ułężu, Stężycy, Nowodworze i Kłoczewie. Podczas spotkań omawiano aktualne zasoby gmin i możliwości rozwoju obszaru w oparciu o posiadany potencjał materialny, niematerialny i ludzki. **Zwracano uwagę na niewykorzystane zasoby związane z rolnictwem dla rozwoju przedsiębiorczości i przetwórstwa, zasoby przyrodnicze i historyczne, kulturowe dla rozwoju turystyki, a także zasoby ludzkie w tym ważny potencjał, ludzi młodych poszukujących pracy. Wskazywano na słabości i przeszkody, które hamują rozwój terenu działania LGD, a w tym rozdrobnione rolnictwo, małą liczbę przedsiębiorstw i bezrobocie**. Dyskutowano też o osobach z **grup** w niekorzystnej sytuacji z punktu widzenia rynku pracy oraz dostępu do dóbr społecznych i zagospodarowania czasu wolnego. Zidentyfikowano na obszarze oprócz ludzi młodych i seniorów grupy osób w niekorzystnej sytuacji takich jak: kobiety. Do grupy osób w niekorzystnej sytuacji zaliczono także osoby z niepełnosprawnością i

ich opiekunów. Zwracano uwagę na bariery i zagrożenie zewnętrzne, a w tym między innymi zamknięty rynek na wschodzie dla polskich produktów rolniczych, suszę i obniżony poziom wód gruntowych co ma duży wpływ na rolnictwo i zasoby przyrodnicze obszaru, czas po pandemii oraz wojna na Ukrainie. Słaby rozwój gospodarczy regionu nie ułatwia znalezienia pracy w pobliżu miejsca zamieszkania, następuje odpływ ludzi młodych w poszukiwaniu pracy czy wreszcie wyludnianie się obszaru. Szansę mieszkańcy widzą w możliwościach jakie dają nowe programy dofinansowane z Unii Europejskiej oraz poprawiająca się sytuacja na rynku europejskim. Badaniem mocnych i słabych stron obszaru zajmowano poprzez prowadzanie **wywiadów indywidualnych z mieszkańcami**. Wyniki tych wywiadów pomogły w opracowaniu diagnozy obszaru, analizy potrzeb i potencjału obszaru, opracowaniu analizy SWOT i określaniu celów i wskaźników. W trakcie przeprowadzonych konsultacji w gminach wyłoniły się główne kierunki działań dla LGD i na tej podstawie ustalono cele oraz przedsięwzięcia. Wyłoniono też grupy osób w niekorzystnej sytuacji które wymagają szczególnego wsparcia z uwagi na dostęp do rynku pracy oraz dostępu do usług społecznych i zagospodarowania czasu wolnego (ludzie młodzi do 25 roku życia, kobiety, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów) oraz grupy wymagające wsparcia z uwagi na dostęp do kultury, infrastruktury sportowej, różnych form aktywizacji i innych elementów wpływających na poziom życia w gminach (osoby z niepełnosprawnością, dzieci i młodzież oraz osoby starsze w wieku 60+). Na wybór grup-w niekorzystnej sytuacji miał też wpływ wynik badania ankietowego, który skierowano do wszystkich mieszkańców obszaru oraz **spotkania fokusowe** z udziałem przedsiębiorców, samorządów oraz organizacji pozarządowych. **Dyskusje w formie grup fokusowych dają wymierne efekty.** Spotkania były starannie przygotowane, do każdej grupy fokusowej przygotowano osobny scenariusz spotkania, a wnioski wykorzystano do pracy nad LSR. Podczas dyskusji w ramach grup fokusowych poruszono kilka problemów. Należały do nich – niskie dochody gospodarstw rolnych, niewystarczającej liczby miejsc noclegowych, problem słabej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej obszaru i możliwości realizacji nowych inwestycji, które mogłyby przyczynić się do ożywienia ruchu turystycznego, a także wpłynąć na poprawę jakości życia osób z obszaru, tak by stał się bardziej atrakcyjny dla mieszkańców i turystów. Rozpatrywano też problem grup wykluczonych takich jak dzieci i młodzież, osób z niepełnosprawnościami oraz osoby starsze z uwagi na dostęp do kultury, możliwości spędzania wolnego czasu, aktywnych form wypoczynku. W tym celu zorganizowano dyskusję w grupie fokusowej do której zaproszono przedstawicieli organizacji pozarządowych. Mieszkańcy wyrażali również krytyczne opinie w zakresie dofinansowania projektów realizowanych ze środków LGD, które nie wpływały na rozwój turystyczny obszaru.

Badania w formie ankiety kierowanej do wszystkich mieszkańców odbyły się w każdej z gmin. Ankiety rozdawano wśród mieszkańców obszaru LSR, na spotkaniach konsultacyjnych, w urzędach gmin. Ankieta była też dostępna do pobrania na stronie internetowej Stowarzyszenia. Zebrane informacje przeanalizowano i wykorzystano w opracowywaniu diagnozy obszaru i analizy SWOT, określaniu celów i kierunków działań, planowaniu wskaźników, a także identyfikacji grup wykluczonych.

Ponadto przeprowadzono badanie z wykorzystaniem **fiszki projektowej**. Ten rodzaj ankiety pozwolił na zebranie projektów planowanych operacji, planowanej wysokości kwoty wsparcia, co posłużyło do określania celów i wyznaczania wskaźników. Fiszki składane były w formie papierowej i elektronicznej.

W Punkcie Konsultacyjnym w Biurze LGD, udzielano indywidualnego doradztwa, a w ramach **wywiadów pogłębionych** zbierano informacje o planowanych operacjach. Ponadto w rozmowach indywidualnych dyskutowano o możliwościach wykorzystania lokalnego potencjału i posiadanych zasobach gmin (analiza SWOT), ustalano możliwe do osiągnięcia wskaźniki (w ramach planowanych operacji) i najbardziej skuteczne sposoby komunikacji i wymiany informacji (plan komunikacji). Uzyskane informacje wykorzystano przy opracowaniu analizy SWOT i wyborze wskaźników, a także planowaniu budżetu i budowaniu planu działania. **Wywiady pogłębione** wykorzystano też jako formę konsultacji do zdiagnozowania problemów związanych z aktywnością zawodową młodych ludzi wchodzących na rynek pracy, zapotrzebowaniem na pracowników przez lokalnych pracodawców co pomogło też w wyznaczaniu wskaźników. Wywiady pogłębione przeprowadzono również z osobami zajmującymi się dziećmi i młodzieżą, osobami starszymi (GOPS i MOPS oraz organizacje pozarządowe) by zdiagnozować problemy i zidentyfikować grupy wymagające szczególnego wsparcia.

Zaproszono również mieszkańców do udziału w kawiarence obywatelskiej (World Café). Podczas spotkania dyskutowano o nowych projektach, w jakim stopniu mogą zaspokoić potrzeby mieszkańców, w jakim stopniu wpisują się w cele i kierunki działań (wyznaczanie wskaźników). Jaki budżet będzie potrzebny na ich realizację oraz jak działania rozłożyć w czasie by wywiązać się z umowy zawartej przez LGD z Urzędem Marszałkowskim. Omawiano elementy wdrażania, które powinny być monitorowane i ewaluowane by LSR była realizowana zgodnie z harmonogramem oraz jak powinna wyglądać komunikacja z beneficjentami, jakie metody i formy byłyby najbardziej skuteczne, by można było prowadzić ciągły monitoring oraz by można było informować mieszkańców o efektach pracy i promować dobre udane projekty i przedsięwzięcia.

Ponadto przez cały okres realizacji LSR na lata 2016-2022 na bieżąco prowadzone były konsultacje społeczne w zakresie potrzeb rozwojowych obszaru, potrzeb aktywizacyjnych i animacyjnych po każdym zakończonym działaniu. Każdego roku przeprowadzone zostały warsztaty refleksyjne, podczas których omawiano stan realizacji LSR, zagrożenia w osiągnięciu celów.

Zakończeniem konsultacji z mieszkańcami były dwa ostatnie Walne Zebrania Członków, na których omówiono wypracowane zasady monitoringu i ewaluacji funkcjonowania LGD i wdrażania LSR, przedyskutowano wybór wskaźników w powiązaniu z dostępnym budżetem, uwzględniono ostatnie uwagi do harmonogramu działania, planu komunikacji. W proces tworzenia LSR zaangażowano te grupy, których wiedza i doświadczenie związane były z tematyką strategii. Dlatego w konsultacjach uczestniczyli przedsiębiorcy, urzędnicy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, samorządów, bibliotek, domów kultury, grup nieformalnych, sołectw, lokalni liderzy i pasjonaci turystyki, muzeum. Do udziału w dyskusji zaproszono przedstawicieli grup wykluczonych ze względu na dostęp do rynku pracy jak i zagrożonych wykluczeniem społecznym lub ubóstwem (ludzie młodzi wchodzący na rynek pracy, osoby z niepełnosprawnościami, osoby opiekujące się osobami niepełnosprawnymi, osoby zajmujące się dziećmi i młodzieżą organizujące im zajęcia pozaszkolne, osoby starsze, w tym z kół emerytów, kombatantów i inni). Odniesienie do wyników pracy tych osób znajduje się w każdym z kluczowych rozdziałów strategii. W wyniku przeprowadzonych konsultacji, dyskusji z mieszkańcami, wyników badań ankietowych, w LSR skupiono się na wybranych grupach osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, które według osób uczestniczących w badaniu powinni być objęci działaniami w ramach wdrażania LSR. Mieszkańcy są świadomi potrzeb wielu innych grup, które możemy uznać za wykluczone ze względu na dostęp do rynku pracy jak np. osoby niepełnosprawne czy osoby długotrwale bezrobotne, oraz z uwagi na wykluczenie społeczne i zagrożenie ubóstwem jak rodziny wielodzietne, niepełne, rodziny patologiczne itp. Niemniej z uwagi na ograniczone środki, a także fakt, że te osoby mogą liczyć na pomoc z opieki społecznej skupiono się na osobach, które mogą pomóc w rozwoju obszaru, a tym samym poprawić sytuację osób z pozostałych grup będących w niekorzystnej sytuacji.

Tabela nr 3: Metody angażowania społeczności lokalnej w proces realizacji strategii z określeniem grup docelowych

Lp.	Etapy realizacji LSR	Zastosowana metoda badawcza
1.	Monitorowanie i ocena realizacji strategii	**Ankieta monitorująca** dla mieszkańców gmin wybieranych do badania losowo – oceniająca działalność i funkcjonowanie LGD, jej działania informacyjne, promocyjne, doradcze, obsługa klientów, beneficjentów, skuteczność i efektywność, stopień zadowolenia z inwestycji infrastrukturalnych w gminach, innych działań aktywizujących i wpływających na poprawę jakości życia **Ankiety po każdym szkoleniu** dla uczestników szkoleń– oceniające jakość szkolenia i jego użyteczność **Ankiety dla beneficjenta**, skierowana do osób, które skorzystały z dofinansowania – oceniające jakość obsługi i doradztwa, a także realizację wskaźników **Ankieta dla osób korzystających z usług doradczych** – skierowana do osób, które z tych usług korzystały – oceniająca jakość świadczonych usług doradczych **Ankieta mierząca stopień skuteczności i satysfakcji** – skierowana do osób, które będą korzystały z działań organizowanych przez LGD **Konsultacje z wykorzystaniem internetu** - wykorzystanie strony internetowej do zbierania uwag, konsultacji
2.	Aktualizacja strategii	**Ankieta monitorująca** dla mieszkańców gmin wybieranych do badania losowo – opinia na temat proponowanych do wprowadzania zmian związanych z nowymi możliwościami, czy nowymi potrzebami
3.	Opracowanie i zmiana kryteriów wyboru	**Panel dyskusyjny** z udziałem Rady, Zarządu, beneficjentów, którzy korzystali ze środków oraz potencjalnych beneficjentów podczas którego poddane będą konsultacji kryteria wyboru operacji. Opracowanie i zmiana kryteriów będzie miała miejsce w wypadku zgłoszenia takiego wniosku wraz z uzasadnieniem przez Radę lub beneficjenta lub przyszłego beneficjenta

Z uwagi na ograniczoną objętość LSR, główne wnioski wypracowane w trakcie konsultacji z mieszkańcami przedstawiono poniżej, a do pozostałych wniosków jest odniesienie w poszczególnych rozdziałach strategii:

1. Odnoszące się do bezrobotnej młodzieży i kobiet

- dużo osób młodych, w szczególności kobiet pozostaje na terenie działania LGD bez pracy
- nie ma wielu miejsc pracy, w których ludzie ci mogliby znaleźć zatrudnienie,

- brak większych firm, które mogłyby dać zatrudnienie mieszkańcom obszaru,
- przedsiębiorcy potrzebują wsparcia w postaci informacji i doradztwa by mogli skorzystać ze wsparcia i utworzyć jak najwięcej miejsc pracy należy wesprzeć przedsiębiorców w rozwijaniu działalności gospodarczej
- osobom pozostającym bez pracy z grup w niekorzystnej sytuacji brakuje wiedzy na temat powadzenia działalności gospodarczej, dlatego trzeba wesprzeć ich poprzez szkolenia i doradztwo by mogli zakładać nowe firmy
- nie w pełni wykorzystany potencjał zasobów lokalnych w rozwijaniu przedsiębiorczości, a w tym szkół kształcących w konkretnych zawodach i pozwalających uzyskać kwalifikacje zwiększające możliwości podjęcia pracy

Wnioski te zostały wykorzystane w procesie formułowania celów, wskaźników jak i ustalania kryteriów wyboru operacji.

2. Odnoszące się do innych osób grup w niekorzystnej sytuacji (osoby z niepełnosprawnościami, młodzież, ludzie starsi 60+, kobiety)

- nie ma zbyt wielu ofert dla osób z grup w niekorzystnej sytuacji na spędzanie wolnego czasu,
- warto wykorzystać wolontariuszy do pracy z dziećmi, młodzieżą, osobami z niepełnosprawnościami i ludźmi starszymi,
- za mało jest miejsc rekreacji i wypoczynku na terenie LGD,
- za mało jest inicjatyw organizacji pozarządowych, które aktywizowałaby osoby z grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, mieszkańców do udziału w życiu publicznym,
- młodzież, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, osoby starsze, kobiety są zainteresowane projektami, które zapewnią im aktywny wypoczynek, udział w ciekawych zajęciach, wyjazdach poznawczych i zajęciach integracyjnych, warsztatach, wydarzeniach
- należy dążyć do zachowania dziedzictwa lokalnego w tym zasobów przyrodniczych, historycznych i kulturowych obszaru i wykorzystać potencjał młodzieży, osób z niepełnosprawnościami oraz doświadczenia osób 60+
- warto do działań aktywizujących skierowanych do młodzieży i osób starszych 60+ włączać inne osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i ubóstwem.

Wnioski te zostały wykorzystane w procesie tworzenia analizy SWOT, formułowania celów, wyznaczania wskaźników oraz ustalania kryteriów wyboru operacji.

Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji zostały przedstawione w poszczególnych kluczowych rozdziałach LSR. Sporządzono je w oparciu o wszystkie metody ilościowe i jakościowe wykorzystane w badaniach. Zastosowano różne metody i narzędzia, w tym również metody innowacyjne. Wnioski wykorzystano przy opracowaniu diagnozy obszaru, w analizie SWOT, określaniu celów i wskaźników. Przy analizie wniosków wzięto również pod uwagę Raport z ewaluacji ex post z listopada 2022 r. Analiza wyników była prowadzona przez pracowników Biura i konsultowana z Zarządem.

Analiza pozwoliła na wybranie głównych problemów obszaru i wykreślenie zagadnień, którymi LGD nie będzie się zajmowała. LGD nie będzie zajmowała się problemami informatyzacji, komunikacją, problemem dróg i braku dużych zakładów pracy. LGD nie będzie również dofinansowywała inwestycji związanych ze sportem, ponieważ nie ma możliwości prawnych na realizacje tego typu inwestycji. Ma możliwość natomiast dofinansowania infrastruktury na cele rekreacyjne, kulturalne i wypoczynkowe, co zostało uwzględnione w LSR. LGD będzie realizowała projekty aktywizujące i animujące młodzież do 25 roku życia, seniorów i inne grupy osób w niekorzystnej sytuacji**. W wyniku konsultacji społecznych zdiagnozowano, iż w skład tej grupy wchodzą osoby z niepełnosprawnościami i kobiety.**

O możliwości udziału w działaniach w zakresie aktywizacji i animacji społeczności lokalnej w tym osób grup w niekorzystnej sytuacji, interesariusze LSR będą informowani poprzez stronę internetową LGD, gmin członkowskich. Informacje takie będą kierowane do organizacji zrzeszających takie grupy osób jak: związek emerytów, rencistów, kluby sportowe, instytucje kultury. Informacje będą przekazywane zgodnie z ustalonym ze społeczeństwem Planem Komunikacji. **Uwzględniono wszystkie działania wykorzystujące zasoby lokalne i aktywizujące mieszkańców, w tym odnoszące się do problemów ochrony środowiska i zmian klimatycznych, innowacji na obszarach wiejskich, a przede wszystkim planujące rozwój przedsiębiorczości, co wiąże się z tworzeniem nowych miejsc pracy.**

Jednym z pierwszych i podstawowych założeń strategicznych LEADER jest wspieranie działań zmierzających do powstawania innowacji. Nacisk na innowacyjność opiera się na przekonaniu, że „robienie ciągle tego samego" nie przyczyni się do pełnego wykorzystania potencjału obszarów wiejskich oraz że należy poszukiwać nowych rozwiązań dla istniejących problemów. Celami

podejmowanych działań będzie zachęcanie i wspieranie do nowych, przyszłościowych i przedsiębiorczych podejść i rozwiązań lokalnych problemów oraz wymiana i transfer doświadczeń.
LGD w ramach realizacji LSR będzie wspierać projekty innowacyjne. Wskazuje to Przedsięwzięcie 2.6 Kreowanie innowacji _ Smart Vilage. Przez **innowacje rozumiemy zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu poprzez praktyczne wykorzystanie lokalnych zasobów unikalnych i charakterystycznym na obszarze LSR** (przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych). Innowacyjne może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja.
W proces tworzenia projektów inteligentnych wsi będą zaangażowani mieszkańcy. To oni zdecydują w jakim kierunku będzie rozwój ich miejscowości. LGD będzie animować mieszkańców w kierunku rozwoju nowych usług, produktów, innowacyjnych metod promocji.

Partnerstwo wewnętrzne

W celu utrzymania pogłębionych relacji między członkami LGD na etapie wdrażania LSR podejmowane będą następujące działania: powołany zostanie Zespół Monitorujący do wdrażania LSR, złożony z członków LGD. Każdorazowo dla dokonania zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju stosowane będą następujące etapy komunikacji z członkami LGD: przedstawienie przez Zarząd lub Komitet Monitorujący propozycji zmian z możliwością zgłoszenia uwag lub swoich propozycji. Dyskusja z Zarządem a następnie zwołanie Walnego Zebrania Członków dla przedyskutowania i uchwalenia zmian. Dla informowania członków LGD o bieżących sprawach wykorzystana zostanie strona www.lokalnagrupadzialania.pl oraz wysyłka korespondencji e-mail, strony internetowe gmin, portale społecznościowe. Udział w posiedzeniach Zarządu, Zespołu Monitorującego, Walnego Zebrania Członków będzie możliwy zdalnie przy użyciu technik informacyjno-komunikacyjnych. W celu zachęcenia członków LGD do zgłaszania nowych pomysłów/inicjatyw LGD ogłosi cyklicznie nabór inicjatyw/pomysłów. Zgłoszone pomysły będą przedstawione wszystkim członkom LGD i poprzez głosowanie wybrane zostaną najlepsze. Pomysły wymagające większego zaangażowania osób i środków otrzymają wsparcie merytoryczne z LGD i ich autorów zaprosimy do wspólnego pracowania nad pomysłem, szukania partnerów, poszukiwania środków. Zachętą będzie pomoc LGD w pisaniu wniosków o dofinansowanie i poszukiwanie środków poza środkami z PS WPR 2023-2027.

Partnerstwo na obszarze LSR

Podobnie jak dla pomysłów zgłaszanych przez członków LGD wszyscy mieszkańcy będą mogli zgłosić pomysł przedsięwzięcia, jakie zechcą realizować przez kilku partnerów na zasadzie współpracy. Zachętą do zgłaszania pomysłów będzie możliwość uzyskania dofinansowania na ich realizację. Wykorzystamy do tego krótką fiszkę łatwą do wypełnienia przez pomysłodawców. Po zebraniu pomysłów zrobimy bazę danych z propozycjami oraz zorganizujemy spotkanie pomysłodawców. Podczas spotkania uczestnicy sami zdecydują jaka tematyka projektów powinna być dofinansowana i w odpowiedzi na to LGD przygotuje nabór wniosków o dofinansowanie dla projektów realizowanych w partnerstwie. Podczas organizowanych spotkań pomysłodawców projektów nastąpi kojarzenie partnerów do realizacji operacji. **W kojarzeniu partnerów będziemy również pomagać zamieszczając bazę pomysłów na naszej stronie oraz rozsyłając ją do naszych członków, NGO-sów, samorządów.** W przypadku pojawienia się propozycji projektowych obejmujących realizację działań na obszarze większym niż obszar objęty naszą strategią zaoferujemy pomysłodawcom wsparcie merytoryczne z LGD i ich autorów zaprosimy do wspólnego pracowania nad pomysłem, szukania partnerów, poszukiwania środków poza PS WPR 2023-2027. Do poszukiwania partnerów spoza naszego obszaru wykorzystamy dotychczasowe doświadczenia we współpracy z innymi LGD i organizacjami pozarządowymi z kraju. Inicjatywy zostaną poddane konsultacjom społecznym. które posłużą do aktualizacji LSR. Zmiana LSR może dotyczyć usunięcia przedsięwzięć lub dodania nowych, zmiany wskaźników, przesunięcia środków finansowych między przedsięwzięciami.

LGD angażować będzie jak największą i reprezentatywną część społeczeństwa we wdrażanie LSR oraz jej aktualizację. Na takim postępowaniu bowiem opiera się podejście Leader i zasady rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. **Działania prowadzone przez LGD będą ukierunkowane z uwzględnieniem potrzeb środowiska młodzieżowego, seniorów, osób z niepełnosprawnościami, kobiet.**

ROZDZIAŁ IV
ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

1. Diagnoza

Diagnoza obszaru przestrzennego, infrastruktury, środowiska

Obszar działania LGD – „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" obejmuje 6 gmin tj.: Gminę Ryki, Miasto Dęblin, Gminę Kłoczew, Gminę Stężyca, Gminę Nowodwór oraz Gminę Ułęż, które jednocześnie wchodzą w skład Powiatu Ryckiego, który należy do województwa lubelskiego. Obszar graniczy z powiatami: od północy – garwolińskim i łukowskim, od wschodu z powiatem lubartowskim, od południa z powiatem puławskim (wszystkie należące do woj. lubelskiego), a od zachodu z powiatem kozienickim położonym już na terenie województwa mazowieckiego. Ponadto od powiatu kozienickiego oddziela Stowarzyszenie rzeka Wisła. Na obszarze działania LGD są dwa miasta, Ryki i Dęblin.

Obszar LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej jest spójny terytorialne. Wszystkie gminy wchodzą w skład jednego powiatu – ryckiego. Dlatego są spójne nie tylko geograficznie, ponieważ wszystkie stykają się ze sobą, ale są spójne również pod kątem administracyjnym, poprzez przynależność do jednego powiatu. Razem zajmują powierzchnię 615 km².

Mocną stroną LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej jest dogodne położenia geograficzne oraz dobre skomunikowanie z miastami takimi jak Warszawa, Lublin, Radom. Są to miasta o wysokiej sile nabywczej, popycie na produkty rolnicze i produkty związane z rekreacją, turystyką i wypoczynkiem. Są to czynniki, które mogą mieć pozytywny wpływ na rozwój przedsiębiorczości na obszarze.

Dostępność komunikacyjna obszaru LGD - obszar LGD, zlokalizowany jest w zachodniej części województwa lubelskiego i graniczy z Województwem Mazowieckim. Przez obszar LGD przebiegają ważne szlaki komunikacyjne w kierunkach północ – wschód-zachód (droga krajowa E17/S17). Droga nr 17 stanowi główny trakt komunikacyjny do Warszawy a droga krajowa nr 12 do Radomia. Drogi lokalne są wyasfaltowane. Łączą wszystkie miejscowości LGD oraz posiadają dogodne połączenia z drogami krajowymi i wojewódzkimi. Przez teren LGD przebiega linia kolejowa, zapewniająca bezpośrednie połączenie z Warszawą.

Z punktu widzenia **identyfikacji potencjału przedsięwzięć innowacyjnych** warto wskazać na istniejący potencjał bogactw naturalnych możliwych do wykorzystania pod kątem rozwoju gospodarczego. Wszystkie gminy wchodzące w skład LGD dysponują potencjałem w zakresie rozwoju pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych. W szczególności energii słonecznej. Potencjał promieniowania energii słonecznej dla Powiatu Ryckiego, a tym samym dla całego obszaru LGD, jest duży i wynosi 599,186 TWh. Do pokrycia całościowego zapotrzebowania obszaru LGD w energię elektryczną potrzeba 35 ha powierzchni paneli PV, co stanowi 0,056% areału Powiatu Ryckiego. Można będzie wytworzyć wtedy 57 750 MWh energii elektrycznej w ciągu roku. Ponadto na terenie działania Stowarzyszenia, w obrębie tzw. „Rowu Lubelskiego" stwierdzono występowanie wód geotermalnych na głębokości od 1000 do 3000 m ppt. Na terenie gmin Kłoczew, Ryki i Stężyca.

Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem wzrasta z roku na rok zarówno w skali kraju (31,7%), jak i województwa lubelskiego. Większość gmin z obszaru LGD stoi przed wyzwaniem opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i aktywnie działa w tym obszarze. Rozwiązaniem części problemów będzie przygotowywana ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym. Infrastruktura Sportu i Rekreacji - problemy zdrowotne związane z brakiem aktywności ruchowej mają charakter globalny i wymagają kompleksowego podejścia zorientowanego w kierunku profilaktyki zdrowia. Z badań (dane dla Polski) wynika, że jedynie niespełna połowa badanych uczestniczyła w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej, natomiast 56% nigdy nie ćwiczyło ani nie uprawiało sportu. Normy dotyczące poziomu aktywności fizycznej w czasie wolnym rekomendowane przez Światową Organizację Zdrowia spełnia natomiast jedynie 16,1% Polaków w wieku 15-69 lat, odsetek ten maleje wraz z wiekiem, ale w ostatnich latach spada także drastycznie wśród nastolatków. W związku z powyższym konieczne jest zapewnienie dostępu do obiektów umożliwiających uprawianie rekreacyjnej i amatorskiej formy sportu w tym przyszkolnych wielofunkcyjnych boisk sportowych, urządzeń rekreacyjnych, siłowni na świeżym powietrzu, skateparków, itp. oraz zapewnienie zajęć aktywizacyjnych w tym obszarze. Uwarunkowania te mają szczególne znaczenie na terenach wiejskich, gdzie nadal funkcjonują stereotypy, zgodnie z którymi sport i rekreacja nie są potrzebne na wsi, bo rekompensuje je praca fizyczna. Odsetek dzieci i młodzieży pracujących fizycznie na wsi

spada z roku na rok, pojawiają się problemy z otyłością i innymi chorobami cywilizacyjnymi. Oprócz zapewnienia infrastruktury w tym zakresie konieczne są intensywne działania promujące postawy prozdrowotne (w tym ruch) wśród mieszkańców i bezpośrednio ich aktywizujące. W poszczególnych gminach infrastruktura w tym zakresie była rozbudowywana w ostatnich latach i większość miejscowości posiada co najmniej podstawowe obiekty – konieczne są miejscowe modernizacje, uzupełnienia w wyposażeniu oraz zapewnienie osób (trenerów) prowadzących zajęcia.

Obszar LGD to coraz rzadziej spotykany krajobraz rolniczy, specyficzny z produkcji niskotowarowej, który ulega przekształceniu w związku ze specjalizacją produkcji rolniczej, powiększaniem gospodarstw i rosnącym poziomem mechanizacji upraw. W dbałości o zrównoważony rozwój oraz ochronę cennych przyrodniczo zasobów na terenie LGD są wyznaczone różne formy ochrony przyrody.

Obszary atrakcyjnie turystycznie na obszarze LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" związane są z zabytkami, ale również z walorami przyrodniczymi, występującymi lasami, obszarami chronionymi, ciekawymi krajobrazami i czystym środowiskiem. Te obszary mogą być szczególnie atrakcyjnie w kontekście rosnącego zainteresowania turystyką kwalifikowaną związaną z różnymi zainteresowaniami odwiedzających zorientowaną na specyficzne zainteresowania np. historia fortyfikacji.

Również z perspektywy turystyki kwalifikowanej warto podkreślić potencjał w zakresie turystyki i rekreacji oparty na zasobach wodnych (rzeki Wisła i Wieprz oraz liczne stawy i inne zbiorniki wodne). Przez obszar LGD przebiegają: szlaki wodne (szlak kajakowy Pradolina Wieprza, szlak kajakowy Wisłą z Kazimierza Dolnego do Dęblina); szlaki piesze, ścieżki rowerowe, szlaki historyczne (Szlak Renesansu Lubelskiego – trasa o znaczeniu wojewódzkim, ukazuje unikatowe dziedzictwo architektury regionu lubelskiego).

Z zabytków znajdujących się na obszarze działania LGD, do pereł architektury lubelskiego renesansu zaliczano Kościół pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny w Bobrownikach, który powstał na przełomie XV-XVI w. Szlak przebiega przez: Lublin- Dys- Krasienin- Markuszów- Kurów-Końskowolę- Janowiec- Kazimierz Dolny – Wilków –Bełżyce Czerniejów -Gardzienice – Łęczną – Bobrowniki - Gołąb – Kock – Kodeń – Krupe –Moliborzyce – Radzyń Podlaski – Czemirerniki – Rybitwy – Szczebrzeszyn – Turobin – Wilkołaz II – Wojsławice – Zamość – Uchanie.

Na terenie Lokalnej Grupy Działania zlokalizowanych jest 29 obiektów noclegowych (1 w Gminie Nowodwór, 3 w Gminie Kłoczew, 9 w Gminie Ryki, 5 w Gminie Stężyca, 4 w Gminie Ułęż oraz 3 w Gminie Dęblin), **w tym 14 gospodarstw agroturystycznych**. Do najważniejszych z nich należą: Hotel Ikar w Dęblinie, Hotel Olivia w Rykach, Gościniec Pod Lasem w Grabowcach Dolnych, AgroEkoRanczo w Sobieszynie, Villa Orchidea w Stężycy. Jest to baza niewystarczająca dla turystów, którzy chcieliby odwiedzić powiat rycki i korzystać ze szlaków czy zwiedzać. Mimo opisanych powyżej licznych zasobów przyrodniczych, historycznych i zabytków potencjał do rozwoju turystyki nie jest w pełni wykorzystany. Brakuje zorganizowanych miejsc wypoczynku i rekreacji, oferta turystyczna jest skromna, brakuje map, folderów, informacji. Słaba jest promocja obszaru. Ponadto, mimo że mieszkańcy i samorządy widzą potencjał dla rozwoju turystycznego obszaru i podejmują jednostkowe działania nie opracowano dotąd kompleksowego programu zagospodarowania turystycznego obszaru. Dlatego działania w zakresie rozwoju turystycznego będą koncentrowały się na przygotowaniu do opracowania strategii długofalowej, w tym inwentaryzacji posiadanych zasobów, a także dalszych pracach związanych ze szlakami turystycznymi, bazą turystyczną i promocją. Szansą na rozwój turystyczny obszaru może być moda na aktywne spędzanie czasu wolnego, wzrost liczby osób z miasta przyjeżdżających na wypoczynek weekendowy na wieś.

Diagnoza obszaru społecznego

Cechą charakterystyczną obszaru działania Lokalnej Grupy Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" w do roku 2020 jest długotrwałe zjawisko negatywnej migracji. Szczególnie dotyczy to ludzi młodych migrujących za pracą w inne obszary Polski lub zagranicę. Przy czym nie da się precyzyjnie oszacować realnej skali występowania tego zjawiska, bo wyjazdy nie są powiązane z wymeldowaniem ze stałego miejsca zamieszkania. Pracownicy niektórych gmin szacują, że wśród osób młodych procent osób tylko zameldowanych w danej miejscowości, a de facto zamieszkujących w innych miejscach może sięgać ponad 10% całej populacji.

Tabela nr 4: Saldo migracji w ruchu wewnętrznym do roku 2020

Jednostka terytorialna	Rok			
	2017	2018	2019	2020
Dęblin	-124	-171	-160	-58

Kłoczew	-22	-35	-75	-24
Nowodwór	-33	-41	-43	-6
Ryki - miasto	-44	-80	-42	-78
Ryki - obszar wiejski	-50	-53	-20	-19
Stężyca	-37	-35	-10	-14
Ułęż	0	-14	-32	-26
Powiat rycki	-310	-376	-382	-225

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jednym z istotnych konsekwencji takiego stanu rzeczy jest stały trend spadku przyrostu naturalnego nie tylko na terenie LGD, ale w całym województwie lubelskim. **Wartość wskaźnika 5.6. Migracje na obszarze LGD zgodnie z wzorem wskazanym w kryteriach wyboru strategii wynosi 4,68.**

Tabela nr 5: Tabela przyrost naturalnego ogółem w latach 2017 – 2020 na obszarze LGD

Gmina	Ogółem			
	2017	2018	2019	2020
Powiat rycki	-40	-141	-31	-188
Woj. lubelskie	-2529	-3581	-3729	-9210

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dalsze długotrwałe utrzymywanie się tego trendu prowadzi do stałego osłabiania potencjały rozwojowego obszaru LGD. W efekcie prowadzi to błędnego koła: przyspieszania tempa migracji z powodu szans stabilizacji (brak w miarę stabilnych miejsc pracy) wśród ludzi młodych. Oczywiście LGD poprzez realizację LSR nie może zmienić ogólnej sytuacji społeczno-ekonomicznej prowadzącej do migracji, ale może przynajmniej podjąć próbę załagodzenia tego problemu przy wykorzystaniu ograniczonych (w stosunku do skali wyzwania) środków będących w budżecie przeznaczonym na realizację Strategii.

Liczba kobiet i mężczyzn jest zrównoważona, jednak analiza piramidy wieku wskazuje na znaczącą przewagę liczby kobiet w stosunku do mężczyzn w wieku poprodukcyjnym.

Wyszczególnienie	Powiat Rycki
% udział kobiety w ogólnej liczbie ludności	50,58%
% udział mężczyzn w ogólnej liczbie	49,42 %
Poziom bezrobocia wśród osób 55+	14,75%
Poziom bezrobocia wśród osób poniżej 24 roku życia	17,75%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS na 31 grudnia 2020 r.

Jeśli chodzi o rynek pracy na obszarze działania LGD, według danych na koniec grudnia 2020 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy zarejestrowanych było 1701 osób bezrobotnych, w tym 839 kobiet. Na koniec 2021 roku stopa bezrobocia w Powiecie Ryckim wynosiła 6,5%, zmniejszyła się ona w porównaniu do roku 2020 r. (7,6%). Liczbę osób bezrobotnych według płci i wieku w latach 2016-2021 (przedstawione zostały również dane na koniec czerwca 2022 roku) przedstawia Wykres 1. Stale utrzymuje się trend, że najwięcej osób bezrobotnych jest wśród młodzieży do 30 roku życia (w 2020 r. stanowili ponad 50 % ogólnej liczby bezrobotnych).

Wykres 1. Liczba bezrobotnych według płci i wieku

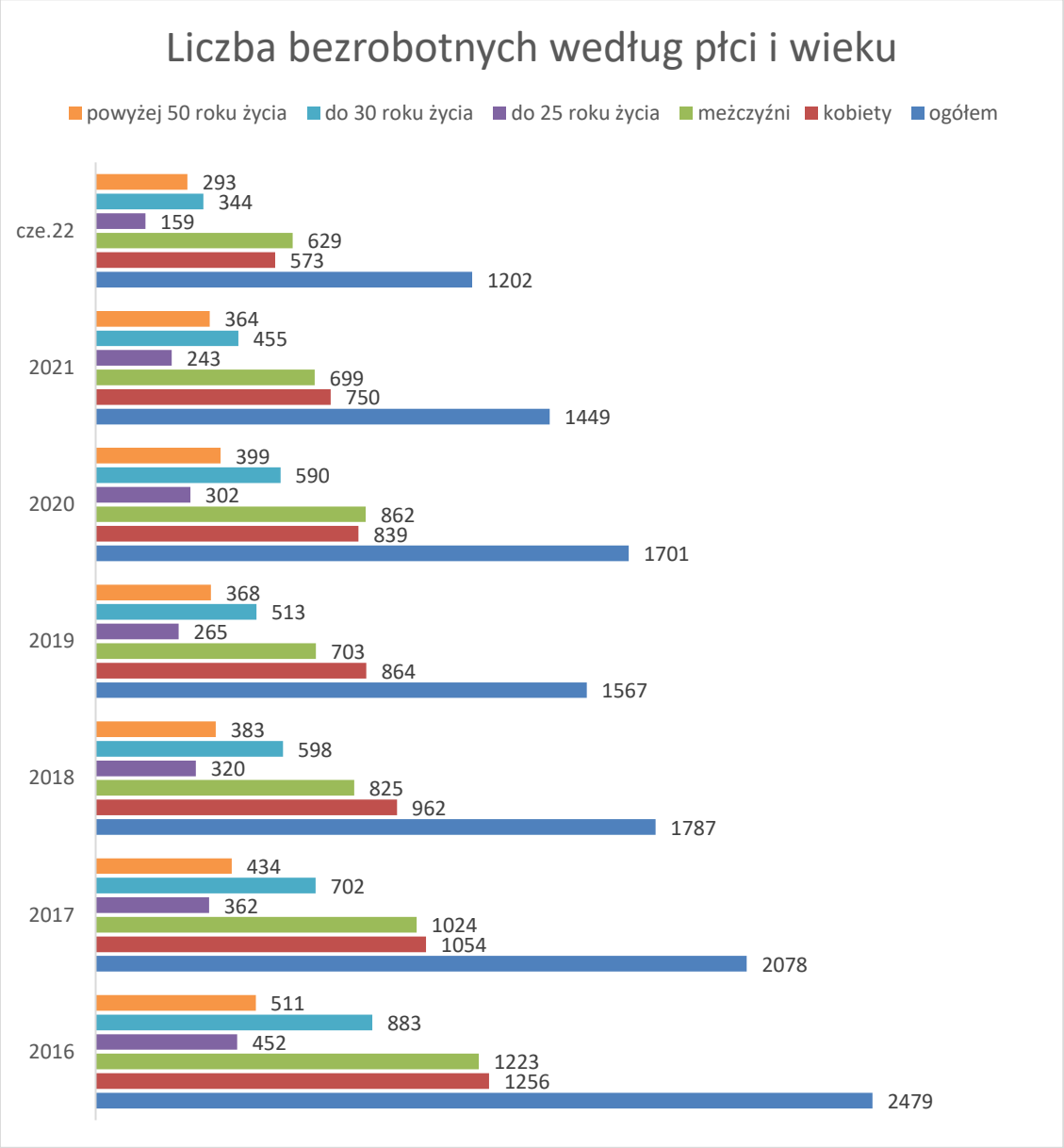

Źródło: na podstawie danych GUS

Drugą grupą w szczególnie trudnej sytuacji są osoby bezrobotne do 30 roku życia. Grupa ta w 2020 r. stanowiła 34,69% odsetka wszystkich bezrobotnych na obszarze LGD. Grupa ta wymaga szczególnych działań i zastosowania specjalnych instrumentów rynku pracy, ponieważ to właśnie wśród tych osób wyjątkowo intensywnie kumulują się negatywne zjawiska (alkoholizm, ubóstwo**). Podobnie jak w przypadku kategorii młodych ludzi do 25 roku, zamieszkanie na obszarach wiejskich stanowi czynnik sprzyjający znalezienia** w niekorzystnej sytuacji. Ponadto w przeciwieństwie do ludzi młodych jest to kategoria bezrobotnych, której mobilność jest bardzo ograniczona właśnie z powodu wieku. Pracodawcy i w Polsce i zagranicą preferują zatrudnianie młodszych pracowników. Sytuacja tak może rodzić poczucie bezsilności i frustracji, które mogą negatywnie oddziaływać na samego bezrobotnego, jak i jego rodzinę. Wyniki konsultacji społecznych potwierdzają wybór właśnie tych dwóch głównych odbiorców działań w ramach LSR na lata 2023-2029. Najczęściej wskazywano bezrobocie, emigrację młodych ludzi wynikającą właśnie z braku możliwości znalezienia pracy w miejscu zamieszkania.

Na obszarze funkcjonowania LGD – Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej na koniec 2020 r. liczba ludności w wieku produkcyjnym wynosi 31 976, przy 1701 osobach zarejestrowanych jako bezrobotne. **Wartość wskaźnika 5.2. Bezrobotni na obszarze LGD zgodnie z wzorem wskazanym w kryteriach wyboru strategii wynosi 3,6**.

W przypadku liczby osób w wieku nieprodukcyjnym, według danych na koniec 2020 r. stanowi 22 377 (9 551 w wieku przedprodukcyjnym i 12 826 w wieku poprodukcyjnym). **Wartość wskaźnika 5.5. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LGD zgodnie z wzorem wskazanym w kryteriach wyboru strategii wynosi 5,1**.

Jedną z konsekwencji postępującego procesu starzenia się społeczeństwa jest wzrost liczby mieszkańców w starszym wieku, wymagających opieki lub wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu. W okresie 2016 – 2020 udział osób, które ukończyły 80. rok życia w ogóle populacji Powiatu Ryckiego zwiększył się z 2,1% do 2,3%, a osoby w wieku 70 lat i więcej stanowią 13%. Osoby starsze często mieszkają samotnie, jakość życia wielu z nich pozostaje niezadowalająca ze względu na obciążenie chorobami przewlekłymi i wielochorobowością oraz niesprawnością funkcjonalną, szczególnie częstą na obszarach wiejskich. Dominującym problemem społecznym na obszarze LGD są osoby cierpiące z uwagi na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność. **Wskaźniki w tym zakresie są znacząco wyższe wśród rolników (zwyrodnienia spowodowane pracą fizyczną, wysoka wypadkowość oraz negatywne oddziaływania pestycydów i herbicydów).** Kolejne problemy to ubóstwo, niewydolność opiekuńczo - wychowawcza rodziny, która wpływa na niepoprawne relacje, ograniczoną motywację i zaangażowanie w rozwiązywanie własnych problemów oraz niskie kompetencje w zakresie umiejętności wychowawczych i rodzicielskich, przemoc i uzależnienia w rodzinie. W zakresie osób z niepełnosprawnościami, z danych gmin wynika, że na niską wartość wskaźnika jakości życia tych osób najbardziej negatywny wpływ ma niska aktywność edukacyjna i zawodowa oraz bariery w dostępie do usług publicznych począwszy od architektoniczno-przestrzennych, poprzez społeczne (w tym mentalne), po ekonomiczne.

Organizacje pozarządowe dysponują wielkim potencjałem aktywności w działaniach na rzecz społeczeństwa. Instytucje sektora pozarządowego są ważną grupą biorącą czynny udział w zwalczania wykluczenia społecznego, wspierania rozwoju lokalnego czy też lokalnej przedsiębiorczości. Istotną funkcją pełnioną przez organizacje jest dostarczanie usług społecznych. Jednak ich rola nie ogranicza się tylko do aktywnego obejmowania działaniami różnych grup społecznych, ale przede wszystkim wiąże się z wnoszeniem do realizacji usług społecznych specyficznej wartości dodanej, jaką są kompetencje: indywidualizacja działań wobec klientów, dopasowanie narzędzi do konkretnych grup i ich potrzeb, wysoka jakość usług, monitorowanie sytuacji beneficjentów w dłuższym horyzoncie czasowym, usamodzielnianie beneficjentów - tak, by sami sobie zaczynali dawać radę z problemami społecznymi oraz wyzwaniami rynku pracy.

Na terenie LGD działa wiele organizacji, które zajmują się wspieraniem życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego mieszkańców. Najbardziej aktywne organizacje pozarządowe wg podziału na gminy wchodzące w skład obszaru LGD:

1. W gminie Ryki: Koła Gospodyń Wiejskich, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju wsi Stara Dąbia, Stowarzyszenie na Rzecz Tradycji i Rozwoju Wsi Bazanów, Stowarzyszenie Regionalne „Małe Mazowsze" z siedzibą w Rykach, Stowarzyszenie Prawicowy Ruch Samorządowy, Stowarzyszenie Integracji Społecznej Gminy Ryki, Fundacja Obywatelskiego Rozwoju-Ryki, Towarzystwo Przyjaciół Ryk, Klub Sportowy Amator Leopoldów- Rososz, Ochotnicze Straże Pożarne,

2. W gminie Ułęż: Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne, Stowarzyszenie Koło Sobieszyniaków w Sobieszynie, Ochotnicza Straż Pożarna w Ułężu, Stowarzyszenie Kontynuacji Zapisu Hr. Kajetana Kickiego, Sobieszyńskie Stowarzyszenie Krzewienia Idei Kajetana Hr. Kickiego, Sobieszyńskie Towarzystwo Regionalne, Ochotnicza Straż Pożarna w Lendzie Ruskim, Uczniowski Klub Sportowy „Junior przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Sobieszynie.

3. W gminie Stężyca: Towarzystwo Przyjaciół Stężycy, Ludowy Klub Sportowy „Mazowsze" Stężyca, Stowarzyszenie Pomocy Chorym na Białaczkę i Choroby Nowotworowe, Stowarzyszenie Kobiet „Liderki Wiejskie", Ochotnicze Straże Pożarne, Koła Gospodyń Wiejskich, Uczniowski Klub Sportowy Rokitnia, Gimnazjalny Uczniowski Klub Sportowy przy Gimnazjum w Stężycy

4. W gminie Kłoczew: Stowarzyszenie na Rzecz Tradycji i Rozwoju Gminy Kłoczew, Stowarzyszenie Inicjatyw Wiejskich „Wspierajmy się w Czernicu", Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Kawęczyn, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Bramka, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Gęsia Wólka, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Gózd, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Wylezin.

5. W gminie Nowodwór: Towarzystwo Przyjaciół Nowodworu, Ochotnicze Straże Pożarne, Koła Gospodyń Wiejskich, "Klub sportowy ORLĘTA Nowodwór, 3 Pułk Strzelców konnych w Borkach, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Jakubówki, Stowarzyszenie Wspierające Rozwój Wsi Niedźwiedź.
6. W mieście Dęblin: Towarzystwo Przyjaciół Dęblina, Miejski Oddział Towarzystwa Turystyczno – Krajoznawczego w Dęblinie, Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych „IGNIS", Dęblińskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych „DISON" , Nadwiślańskie Stowarzyszenie Historii Militarnej, Stowarzyszenie Dęblińska Inicjatywa Społeczna Moje Miasto, Rodzinny Klub Abstynenta „KROKUS"[3], Fundacja ,,Hospicjum - Razem możemy więcej" w Dęblinie.

Ponadto na terenie działania LGD jest wiele aktywnych zespołów artystycznych.
Aktywność podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego jest istotną cechą społeczeństwa demokratycznego, elementem spajającym i aktywizującym społeczność lokalną. W celu osiągnięcia wzajemnych korzyści niezbędna jest również długoterminowa współpraca sektora samorządowego i pozarządowego. LGD realizowała wiele projektów we współpracy z innymi organizacjami pozarządowymi (KGW, OSP, chóry, zespoły i inne), samorządami, szkołami, instytucjami kulturalnymi, seniorami, grupami rekonstrukcyjnymi. W realizację projektów zaangażowani byli również rodzice dzieci biorących udział w projektach np. przeglądach pieśni patriotycznych, przeglądach tanecznych, konkursach. Działalność LGD sprawiła wzrost aktywności różnych grup społecznych i wiekowych oraz nawiązywanie więzi społecznych. W ramach realizacji projektów sieciujących, udział w nich brały dzieci, młodzież, organizacje pozarządowe, seniorzy.
Na obszarze LGD placówki kulturalne to biblioteki, Gminne Centra Kultury oraz liczne Domy Ludowe, Świetlice Wiejskie i Remizy OSP stanowiące miejsca spotkań i aktywności mieszkańców. Praktycznie, prawie każde sołectwo ma dostęp do takiej infrastruktury publicznej – najczęściej jest ona wykorzystywana przez lokalne organizacje pozarządowe (m.in.: OSP, KGW, Kluby Seniora, Kluby sportowe). Obiekty są w różnym stanie technicznym, część wymaga remontów oraz zakupu wyposażenia. Obok aspektów infrastrukturalnych ważną potrzebą jest zapewnienie wsparcia na prowadzenie zajęć aktywizacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych, edukacyjnych - w tych obiektach.

Jeżeli chodzi o problemy społeczne to podstawowym problemem **społecznym jest ubóstwo w bezpośrednim powiązaniu z bezrobociem lub niskimi zarobkami jako jego główną przyczyną. Biorąc pod uwagę ograniczone możliwości efektywnej interwencji programu LEADER wobec skali problemów w LSR wybrano osoby z niepełnosprawnościami, seniorów oraz młodzież i kobiety jako główne grupy objęte działaniem LGD**. Jest to zgodne z preferencjami mieszkańców wyrażonymi w procesie konsultacji społecznych.

Na obszarze LGD – Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej kształtuje się na poziomie 2510 osób. **Wartość wskaźnika Środowiskowa pomoc społeczna na obszarze LGD zgodnie z wzorem wskazanym w kryteriach wyboru strategii wynosi 4.08.**

Problemem może być także brak dostępności. Pomimo stałego rozszerzania oferty kulturalnej oraz poszukiwania sposobów dotarcia z ofertą do osób z różnych grup, w tym różnych grup wiekowych, problemem pozostaje kwestia przestarzałej infrastruktury w gminnych ośrodkach kultury, brak wyposażenia, sprzętu nagłośnieniowego, zaniedbane pomieszczenia oraz brak dostępności oferty instytucji kultury. Z danych GUS – Banku Danych Lokalnych wynika, iż pomimo stopniowego wprowadzania udogodnień i dostosowań dla osób ze specjalnymi potrzebami, w tym osób niepełnosprawnych, żadna z instytucji kultury nie jest dostępna pod względem architektonicznymi dla osób mających trudności z poruszaniem, w tym poruszających się na wózkach (dotyczy do wjazdu do budynku oraz poruszania się wewnątrz). Problem **dostępności** dotyczy nie tylko samorządowych instytucji kultury (ośrodki kultury, biblioteki), ale także infrastruktury rekreacyjnej na wsiach (świetlice wiejskie, place rekreacyjne, wiaty, place zabaw i inne). Instytucje kultury, ale także organizacje pozarządowe i grupy nieformalne próbują „docierać z kulturą pod strzechy", organizować wydarzenia kulturalne na wsiach, w oparciu o infrastrukturę świetlic lub nawet placów wiejskich, jest to jednak trudne z uwagi na braki sprzętowe, konieczność przewozu wyposażenia, braki w infrastrukturze, ograniczenia techniczne. Problemem jest także dostępność takich wydarzeń dla osób ze specjalnymi potrzebami. Konieczność dostosowania małej infrastruktury publicznej do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami, a także uzupełnienie małej infrastruktury publicznej (miejsca prowadzenia aktywnej działalności przez instytucje kultury, koła gospodyń wiejskich, ochotnicze straże pożarne, w tym młodzieżowe drużyny pożarnicze, inne organizacje pozarządowe, w tym kluby i koła sportowe) i podniesienie jej poziomu

[3] Zestawienie opracowano na podstawie danych przekazanych przez gminy.

technicznego (także dzięki zastosowaniu nowoczesnych technologii), w tym zwłaszcza świetlic i wiejskich terenów rekreacyjnych jest warunkiem prowadzenia działań z zakresu aktywnej integracji społecznej.

Diagnoza obszaru gospodarka (przedsiębiorczość i rolnictwo)

Mocną stroną LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej jest dogodne położenia geograficzne oraz dobre skomunikowanie z miastami takimi jak Warszawa, Lublin, Radom. Są to miasta o wysokiej sile nabywczej, popycie na produkty rolnicze i produkty lokalne związane z rekreacją, turystyką i wypoczynkiem. Są to czynniki, które mogą mieć pozytywny wpływ na rozwój przedsiębiorczości na obszarze. Charakteryzując obszar należy stwierdzić, że strukturze podmiotów gospodarczych działających na terenie LGD, podobnie jak w innych regionach Polski dominuje sektor prywatny.

Tabela nr 6. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON według sektorów własnościowych na terenie Powiatu Ryckiego w latach 2016-2021

Lata	Powiat Rycki			Obszar miejski			Tereny wiejskie		
	Ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny
2016	3852	239	3613	2269	141	2128	1583	98	1485
2017	3889	216	3673	2288	134	2154	1601	82	1519
2018	3985	213	3772	2292	130	2162	1693	83	1610
2019	4083	215	3868	2329	131	2198	1754	84	1670
2020	4217	215	4002	2356	133	2223	1861	82	1779
2021	4281	192	4089	2366	113	2253	1915	79	1836

Źródło: na podstawie danych GUS

Liczba podmiotów gospodarczych w Powiecie Ryckim systematycznie rośnie, jednocześnie można zauważyć, iż liczba podmiotów gospodarczych w sektorze publicznym maleje, natomiast w sektorze prywatnym wzrasta, bez względu na to czy jest to obszar wiejski czy miejski.

Tabela nr 7.: Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w latach 2016-2021 w podziale na gminy

Jednostka terytorialna	ROK					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Województwo lubelskie	816	834	854	879	920	961
Powiat rycki	680	690	714	735	766	789
Dęblin	693	705	723	735	757	773
Kłoczew	501	507	554	581	613	633
Nowodwór	425	445	473	506	530	557
Ryki	834	839	857	884	915	950
Stężyca	529	544	572	572	619	627
Ułęż	610	622	657	680	738	755

Źródło: na podstawie danych GUS

Powyżej przedstawiona została Tabela ilustrująca liczbę podmiotów gospodarczych w podziale na gminy wchodzące w skład obszaru działania LGD. We wszystkich gminach w latach 2016-2021 liczba podmiotów systematycznie rośnie. Kluczowe znaczenie ma także struktura wielkości zatrudnienia podmiotów działających na terenie objętym LGD jako istotny wskaźnik.

Tabela nr 8.: Podmioty gospodarki narodowej według przewidywanej liczby pracujących w Powiecie Ryckim w latach 2016-2021

Przewidywana liczba osób zatrudnionych						
Lata	0-9	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej	Liczba podmiotów ogółem
2016	3706	131	35	2	1	3875
2017	3737	139	35	2	1	3914
2018	3839	135	35	2	1	4012
2019	3953	125	33	2	1	4114
2020	4095	122	33	2	1	4253
2021	4171	124	32	2	1	4330

Źródło: na podstawie danych GUS

Na obszarze objętym LSR występuje zdecydowana dominacja podmiotów zatrudniających pomiędzy 0-9 pracowników w całym badanym okresie, poza tym liczba podmiotów zatrudniających poniżej 10 pracowników z roku na rok rośnie, począwszy od roku 2016. Natomiast jeżeli chodzi o podmioty zatrudniające 10-49 lub 50-249 osób, nieznacznie, ale ich liczba ma tendencje spadkową. Liczba podmiotów zatrudniających 250-999 oraz 1000 i więcej osób nie zmieniła się w badanym okresie.
Szansą na rozwój obszaru są nowe miejsca pracy, które mogą być motorem do kolejnych zmian i pobudzenia przedsiębiorczości na terenie LGD. Celem jakie przyjęło sobie Stowarzyszenie jest wspieranie powstawania nowych firm jak i pomoc przedsiębiorcom, którzy tworzą nowe miejsca pracy, ponieważ rozwój przedsiębiorczości jest głównym priorytetem przyjętym w strategii LGD.

Udział przedsiębiorstw zatrudniających na obszarze LGD – Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej do 50 pracowników wynosi 4217.
Wartość wskaźnika 5.7. Przedsiębiorczość na obszarze LGD zgodnie z wzorem wskazanym w kryteriach wyboru strategii wynosi 3,15.

Na terenie działania LGD liczba podmiotów gospodarczych w gminach Dęblin, Nowodwór, Ułęż w kolejnych lata zaczęła nieznacznie spadać, a w pozostałych gminach systematycznie rośnie. Średnia liczba podmiotów gospodarczych na obszarze LGD jest niższa od średniej w woj. lubelskim wg danych z 2021 roku.
LGD „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" wzięła sobie za cel wesprzeć już istniejących przedsiębiorców i przyszłych przedsiębiorców oraz zachęcić mieszkańców do tworzenia nowych miejsc pracy. Należy jednak zauważyć, że rozwój gospodarczy nie jest zależny od LGD, wpływ ma wiele czynników zewnętrznych, głównie sytuacja gospodarcza kraju.

Działalność rolnicza na terenie objętym LSR stanowi kluczowy sektor. Wynika to przede wszystkim z warunków przyrodniczych (przeważają gleby klasy I, II i III) oraz korzystnych warunków środowiskowych (np. brak ciężkiego przemysłu). Zgodnie z danym GUS za rok 2020 powierzchnia użytków rolnych w województwie lubelskim wynosi 88.3% powierzchni całego Województwa. Z kolei w przypadku Powiatu Ryckiego jest to ponad 60% powierzchni całego Powiatu, niemniej należy pamiętać o walorach przyrodniczych charakterystycznych dla obszaru LGD.
Na obszarze Lokalnej Grupy Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" zarejestrowano jako „produkt lokalny": nadwieprzański miód lipowy, nadwieprzański miód wielokwiatowy, olej lniany, olej rzepakowy, pasztet z karpia z Sierskowoli. Niemniej mieszkańcy cenią sobie kuchnię regionalną, chleby pieczone na zakwasie, wędliny, ciasta, potrawy z ryb, nalewki. Rozpowszechnianie produktów regionalnych wśród turystów mogłoby znacznie podnieść atrakcyjność obszaru. Istnieje natomiast duży potencjał w zakresie sztuki ludowej, głównie w zakresie rzeźbiarstwa, haftowania, koronkarstwa oraz wikliniarstwa.

Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego obszarami zagrożonymi trwałą **marginalizacją** jest grupa mniejszych miast oraz obszarów wiejskich. Są one wewnętrznie bardzo zróżnicowane pod względem sytuacji społeczno-gospodarczej i

dotykających ich problemów. Wśród gmin Powiatu Ryckiego do gmin zagrożonych **trwałą marginalizacją są 3 gminy objęte LSR: Kłoczew, Nowodwór, Ułęż.**

Polityka regionalna tam, gdzie występuje zagrożenie trwałą marginalizacją, zostanie ukierunkowana na promocję i wsparcie inwestycji prywatnych wykorzystujących lokalne zasoby, na integracji świadczenia usług w skali obszaru powiązanego funkcjonalnie. Wspierana też będzie aktywizacja podmiotów publicznych, prywatnych, ekonomii społecznej i mieszkańców na rzecz rozwoju i współpracy. Zakres interwencji kierowany jest w szczególności do grupy gmin lub gmin i powiatów tworzących obszar powiązany funkcjonalnie, będzie dostosowany do indywidualnych potrzeb i obejmie wybrane z poniższego katalogu działania:

- aktywizacja lokalnej społeczności na rzecz pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego w zakresie podnoszenia kompetencji i umiejętności mieszkańców oraz wzmacnianie poczucia tożsamości i integracji społeczności lokalnej (jako czynnik m.in. przeciwdziałający decyzjom o migracji),
- wsparcie kultury i rozwój kapitału społecznego, jako ważnych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru, w tym integracji społeczności lokalnej na rzecz rozwoju lokalnego (m.in. poprzez tworzenie „miejsc trzecich" poza domem i pracą, pozwalających na kształtowanie postaw: sprzyjających kooperacji, kreatywności, komunikacji, powstawaniu oddolnych inicjatyw, kreowaniu lokalnych liderów oraz wzmacnianiu integracji społecznej).[4]

Przedsiębiorczość stanowi główną bazę podatkową samorządów lokalnych, gminy wchodzące w skład LGD charakteryzują się niskimi dochodami podatkowymi na 1 mieszkańca, w 2020 r. odnotowały średnio dochody poniżej 1200 złotych na mieszkańca.

Wskaźnik – Dochód podatkowy na obszarze LGD – dane GUS na 31.12.2020		
Lp.	gmina	Dochód podatkowy na obszarze LSR (zł)
1.	Ryki	1431,28
2.	Dęblin	1838,31
3.	Kłoczew	901,85
4.	Nowodwór	663,12
5.	Stężyca	1439,91
6.	Ułęż	922,5
	Średnia	1199,50

Wartość wskaźnika 5.3. Dochód podatkowy na obszarze LGD zgodnie z wzorem wskazanym w kryteriach wyboru strategii wynosi 3,13.

Obszar objęty LSR położony jest w Dolinach rzek Wisły i Wieprza. Dolina Wieprza oraz Dolina Środkowej Wisły zostały objęte szczególną ochroną programu Unii Europejskiej NATURA 2000. Obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina środkowej Wisły PLB140004 obejmuje fragment doliny rzecznej o długości ok. 250 km położony pomiędzy Puławami a Płockiem. W granicach obszaru Natura 2000 na obszarze LSR należą Miasto Dęblin oraz Gmina Stężyca. Obszar chronionego krajobrazu „Pradolina Wieprza" zajmuje powierzchnię 33 159 ha, z czego na terenie powiatu leży 4 240 ha: 2 460 ha w gminie Ryki i 1 780 ha w gminie Ułęż. Obszar 4 gmin objęty jest Obszarem NATURA 2000, co **stanowi wskaźnik 5.8. Formy ochrony przyrody - 66,67% gmin objętych LSR.**

2. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów - SWOT

Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru została przygotowana w oparciu o konsultacje z mieszkańcami podczas spotkań w gminach, analizy ankiet wypełnianych i przekazywanych do Biura LGD, dyskusji w grupach fokusowych, a także prowadzonych wywiadów pogłębionych z osobami przychodzącymi do Biura LGD. Konsultacje społeczne w zakresie potrzeb prowadzone były przez cały okres realizacji LSR w latach 216-2023. Odbywały się poprzez ankiety, w których zawarte były pytania dotyczące potrzeb mieszkańców jak również podczas rozmów z uczestnikami działań realizowanych przez LGD.

W trakcie prowadzonych konsultacji i analiz zostały wskazane następujące potrzeby rozwojowe:

- w zakresie produkcji rolniczej i uwarunkowań obszaru wiejskiego: promocja produktów i potraw regionalnych, rozwój i promocja regionalnej produkcji ekologicznej oraz produktów lokalnych,
- w zakresie rozwoju turystyki: rozbudowa i renowacja infrastruktury rekreacyjnej, wypoczynkowej, sportowej (m.in.: ścieżki rowerowe, szlaki, place, skatepark), rozwój bazy noclegowej, gospodarstwa edukacyjnych, doposażenie

[4] Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, s. 53.

istniejącej infrastruktury sportowej (np.: sporty wodne) i rekreacyjnej, zorganizowanie punktu informacji turystycznej, zaprojektowanie aplikacji mobilnej z oznaczeniem szlaków turystycznych,

- w zakresie kultury i dziedzictwa historycznego: wyznaczenie szlaków kulturowych oraz uwzględnienie zabytków w projektowaniu tras szlaków pieszych i rowerowych, tworzenie izb pamięci, tradycji i historycznych, odnowa i rewitalizacja zabytków, rozwój ginących zawodów, organizacja cyklicznych wydarzeń i imprez kultywujących dziedzictwo kulturowe i historyczne obszaru, wsparcie grup rekonstrukcyjnych oraz grup kultywujących tradycje regionalne, digitalizacja drukowanych materiałów historycznych (np. fotografii, starych dokumentów, kronik), publikacje drukowane w celach promujących region i jego walory kulturowe i historyczne, ścieżki edukacyjno-historyczne, wioska tematyczna, doposażenie zespołów w stroje ludowe, renowacja obiektów zabytkowych
- w zakresie rozwoju przedsiębiorczości: promocja produktów regionalnych, pamiątek lokalnych, sprzedaży bezpośredniej, usługi doradcze dla przedsiębiorców i organizacji pozarządowych,
- w zakresie walorów przyrodniczych i ochrony środowiska: szlaki wytyczone wzdłuż rzek, reaktywacja obszaru etnograficznego, zagospodarowanie i rewitalizacja nabrzeży i terenów wokół stawów, rzek, stworzenie ecomuzeum, pomniki przyrody (np. dąb),
- w zakresie poprawy jakości życia mieszkańców: doposażenie i rozbudowa świetlic, organizacji pozarządowych (OSP, KGW), organizacja imprez plenerowych i warsztatów artystycznych, rozbudowa infrastruktury artystycznej (sala widowiskowa, amfiteatr), aktywizacja i animacja społeczności lokalnej
- w zakresie wsparcia grup w niekorzystnej sytuacji: warsztaty, szkolenia, wyjazdy studyjne, konkursy, rozwój działalności gospodarczej, spotkania, działania kulturalne, szkoleniowe, edukacyjne, prozdrowotne, sportowe, animacja, aktywizacja.

Wśród zasobów wskazujących na potencjał obszaru LGD mieszkańcy podkreślali bogactwo przyrodnicze, szereg zabytków o znaczeniu historycznym, walory przyrodnicze (tereny położone wzdłuż rzek, zbiorniki wodne, lasy, siedliska ptaków), produkcja regionalna, aktywność organizacji pozarządowych i mieszkańców, zasoby kulturalne, kultywowanie tradycji, rękodzieła i ginących zawodów.

Powyższe konsultacje pozwoliły na zidentyfikowanie szans i zagrożeń a także atutów i słabych stron, które są podstawą całościowej analizy i oceny strategicznej sytuacji podmiotu. Dla potrzeb opracowania LSR przeprowadzono analizę SWOT. Wskazane w 2015 roku silne i słabe strony obszaru a także szanse i zagrożenia dla jego rozwoju częściowo zostały aktualne także dzisiaj. W procesie tworzenia strategii analiza i ocena otoczenia jest bardzo ważnym i odpowiedzialnym etapem, który umożliwia rozpoznanie przyszłych szans (okazji) i zagrożeń (ograniczeń) funkcjonowania i rozwoju; szczególnie cenne są informacje o wzajemnym oddziaływaniu otoczenia i instytucji. Dlatego dokonano aktualizacji określonych w 2015 r. mocnych i słabych stron a także szans i zagrożeń dla rozwoju jego działalności, biorąc pod uwagę obecne uwarunkowania funkcjonowania obszaru.

Grupy docelowe

Szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR to przede wszystkim mieszkańcy obszaru oraz turyści, ponieważ oni są bezpośrednimi odbiorcami efektów działań dofinansowanych w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Natomiast, żeby można było te efekty zaoferować bezpośrednim odbiorcom konieczne jest zaangażowanie bardziej szczegółowo określonych grup docelowych, do których adresowane będzie wsparcie i które mają wpływ na osiąganie celów i wskaźników zaplanowanych w strategii. Pierwsza zdefiniowana grupa odbiorców obejmuje potencjalnych wnioskodawców którymi będą: Przedsiębiorcy, Osoby podejmujące działalność gospodarczą, w tym osoby młode do 25 roku życia, Organizacje pozarządowe, rolnicy, Jednostki samorządu terytorialnego, Parafie, mieszkańcy obszaru LSR, turyści, instytucje kultury, młodzież, seniorzy, Kobiety, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie.

Druga grupa to partnerstwa wnioskodawców, których zachęcać będziemy do realizacji operacji w partnerstwie. Wypływa to z przesłania zawartego w podejściu LEADER, które chcemy realizować w działalności LGD oraz we wdrażaniu LSR. Dla osiągnięcia rzeczywistych efektów budowania partnerstw przewidzieliśmy propozycję premiowania w kryteriach działań realizowanych w partnerstwie. Na pewno ma to ogromne znaczenie przy realizacji operacji ukierunkowanych na włączenie społeczne i wspieranie osób w niekorzystanej sytuacji na naszym obszarze.

Grupy w niekorzystnej sytuacji.

Na podstawie danych z konsultacji w trakcie przygotowywania LSR zdefiniowano, że na obszarze trzy grupy potrzebują szczególnego wsparcia. Są to osoby z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzież, osoby starsze/seniorzy. Jeżeli chodzi o dzieci i

młodzież to ta grupa mieszkańców ma dla nas szczególne znaczenie w obliczu trendu starzejącego się społeczeństwa i wyludniania naszych małych miejscowości. Jednocześnie jest to grupa znajdująca się w trudnej sytuacji ze względu na specyfikę gospodarczą obszaru ukierunkowaną głównie na turystykę oraz usługi/produkcję w mniejszej skali. Młodym na naszym obszarze trudniej jest znaleźć zatrudnienie niż w dużych ośrodkach miejskich. Również nie jest tu dostępna porównywalna z ośrodkami miejskimi różnorodność edukacji, dostępność dodatkowych zajęć oraz utrudnienia komunikacyjne. Jeżeli chodzi o grupę osób z niepełnosprawnościami to tutaj głównie wskazywano na utrudnienia związane z dostępem do rehabilitacji oraz specjalistycznych świadczeń łatwiej dostępnych w dużych ośrodkach. Zauważono również deficyty w działaniach integrujących i włączających te grupę mieszkańców do życia społecznego i gospodarczego. Problem ten dotyczy również dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami. Trzecia grupa osób w niekorzystnej sytuacji to seniorzy. Są to często osoby samotne, gdyż często dzieci wyjechały za pracą za granicę albo do większych ośrodków. W ankietach wskazywano, że brak jest na obszarze LGD długofalowych działań w kierunku zachowania jak najlepszej sprawności fizycznej i umysłowej tej grupy osób. Zdefiniowano również potrzebę prostych działań aktywizując pozwalających tej grupie osób utrzymywanie kontaktów z lokalną społecznością (spotkania, wspólne zakupy, zajęcia artystyczne usprawniające w codziennym funkcjonowaniu.

SILNE STRONY
Wśród podmiotów gospodarczych dominuje sektor prywatny
Dogodne położenie geograficzne - bliskość Lublina, Radomia i Warszawy to sąsiedztwo aglomeracji o wysokiej sile nabywczej, popycie na produkty rolnicze i produkty związane z rekreacją, turystyką i wypoczynkiem
Obszar o bogatych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, atrakcyjny do wypoczynku i rekreacji, czyste powietrze
Znaczące zasoby wodne, rzeka Wisła, Wieprz i liczne stawy i starorzecza
Obszar o bogatym dziedzictwie kulturowym i historycznym, posiadający wiele zabytków
Szlaki turystyczne: wodne, piesze, rowerowe, historyczne
Potencjał organizacji pozarządowych
Tereny inwestycyjne
Współpraca pomiędzy gminami
Zdrowa żywość, brak uciążliwych zakładów pracy
Dużo małych gospodarstw rolnych

SŁABE STRONY
Mieszkańcy mało aktywni w podejmowaniu działalności gospodarczej, utrzymujące się bezrobocie
Utrzymujący się ujemy przyrost naturalny, wyludnianie się gmin i starzenia się społeczeństwa
Mało ofert pracy dla ludzi wchodzących na rynek pracy, w szczególności kobiet i osób 50+ po utracie pracy
Niewykorzystane zasoby przyrodnicze i kulturowe do rozwoju turystki na obszarze
Niewystarczająca infrastruktura turystyczna i rekreacyjna, brak kompleksowych planów zagospodarowania turystycznego obszaru
Niewystarczająca baza noclegowa, niewystarczająca w stosunku do potrzeb
Niewystarczająca oferta na zagospodarowanie czasu wolnego
Niewystarczająca infrastruktura społeczna, niewystarczająca do potrzeb liczba świetlic, placów zabaw, terenów rekreacyjnych
Brak kapitału do tworzenia nowych firm i rozwijania istniejących przedsiębiorstw, słaby rozwój rynku pracy
Brak promocji produktów lokalnych i dziedzictwa regionalnego
Niewykorzystany potencjał małych gospodarstw rolnych i produkcji zdrowej żywności
Niewystarczająca oferta edukacyjna, kulturalna,
Niewystarczająca promocja walorów kulturowych i przyrodniczych obszaru
Zaniedbane obiekty zabytkowe

SZANSE
Migracja osób z miasta na wieś
Wzrost zainteresowania żywnością ekologiczną i przetworzoną prosto z gospodarstwa

Możliwość korzystania z Funduszy Unijnych i środków zewnętrznych
Współpraca z gminami, realizacja wspólnych wydarzeń promocyjnych, wspólna promocja produktów regionalnych
Rozwijająca się turystyka w kraju, zainteresowanie aktywnym wypoczynkiem na łonie przyrody
Rozwijanie bazy noclegowej
Renowacja obiektów zabytkowych
Promocja walorów kulturowych i przyrodniczych obszaru
Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, rozwój agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych
Zwiększenie oferty kulturalnej, edukacyjnej, sportowej,
Promocja produktu lokalnego

ZAGROŻENIA
Skomplikowana sytuacja gospodarcza w Europie, po pandemii i związku z wojną na Ukrainie
Obniżanie się rentowności produkcji rolniczej
Rosnąca liczba osób korzystających z opieki społecznej, ubożenie społeczeństwa i zagrożenie marginalizacją, inflacja
Migracja młodych ludzi w poszukiwaniu zatrudnienia do miast
Niewykorzystany potencjał architektoniczny
Ograniczenia prawne
Niejasne i często zmieniające się przepisy prawne

ROZDZIAŁ V
SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

Cele zawarte w niniejszej Lokalnej Strategii Rozwoju są spójne z celami określonymi w dokumentach strategicznych, przygotowanych na różnych szczeblach samorządu terytorialnego (województwa lubelskiego, powiatu ryckiego) oraz przez różne instytucje, dotyczące określonych zakresów życia społecznego i gospodarczego. Cele LSR uzupełniają się wzajemnie, są wobec siebie komplementarne i kompleksowo, w spójny sposób odpowiadają na potrzeby beneficjentów, zdiagnozowane na etapie opracowania LSR. Poniżej przedstawiono porównanie celów i założeń tych dokumentów z celami LSR.

Korzyści z komplementarności i synergii to całościowe podejście do problemów mieszkańców obszaru LGD, określonych na etapie prac nad strategią, wyłonienia tych, które mogą być rozwiązywane przy pomocy interwencji w ramach wdrażania LSR, z różnych funduszy europejskich oraz holistyczna próba ich rozwiązania oraz podejmowanie uzupełniających się działań na rzecz podniesienia jakości życia na obszarach wiejskich, poprzez wielopłaszczyznowe przedsięwzięcia, zarówno infrastrukturalne oraz społeczne, angażujące różne grupy beneficjentów i szerokie grupy docelowe oraz uczestników działań.

1. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.

W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku podkreślono, że wsparcie obszarów wiejskich jest istotne z punktu widzenia działań na rzecz zwiększania spójności regionu oraz konkurencyjności gospodarki. Obszary wiejskie wymagające wsparcia zmagają się w głównej mierze z problemem rosnącej depopulacji. W Strategii podkreślono znaczenie koncepcji inteligentnych wiosek (ang. smart villages), która odnosi się do obszarów wiejskich i społeczności wykorzystujących innowacje, tworząc nowe relacje biznesowe i przyczyniając się do zrównoważonej jakości życia na obszarach wiejskich. Inteligentne wioski bazują na lokalnych zasobach, ale wykorzystują je z użyciem innowacji. LSR obszaru LGD – „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" realizuje te założenia Strategii Województwa Lubelskiego poprzez przede wszystkim przedsięwzięcie 1.2: rozwijanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w tym wprowadzenie innowacyjnych usług, a także przedsięwzięcie 1.1: wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych lub skrócenia krótkich łańcuchów żywnościowych. Kluczowe znaczenie ma także

realizacja przedsięwzięcia 2.3.: kreowanie innowacji – Smart Vilage. LSR obszaru LGD – „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" będzie realizować założenia różnych celów rozwojowych wskazanych w Strategii.

STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO DO 2030	LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2023-2029
Cel strategiczny 1. KSZTAŁTOWANIE STRATEGICZNYCH ZASOBÓW ROLNYCH Cel operacyjny 1.1. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych Cel operacyjny 1.2. Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne Cel operacyjny 1.4. Umacnianie marki lubelskich produktów żywnościowych	**Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki** – Przedsięwzięcie.1.1. Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych lub skrócenia krótkich łańcuchów żywnościowych – Przedsięwzięcie 1.2. Rozwijanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w tym wprowadzenie innowacyjnych usług – Przedsięwzięcie 1.3. Podejmowanie działalności gospodarczej z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki **Cel 3. Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe** – Przedsięwzięcie 3.1. Tworzenie oraz promocja produktu turystycznego – Przedsięwzięcie 3.6. Promocja produktu lokalnego
Cel strategiczny 2. WZMOCNIENIE POWIĄZAŃ I UKŁADÓW FUNKCJONALNYCH Cel operacyjny 2.4. 2.4. Ochrona walorów środowiska	**Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki** – Przedsięwzięcie.1.1. Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych lub skrócenia krótkich łańcuchów żywnościowych **Cel 3. Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe** – Przedsięwzięcie 3.3. Wydawnictwa promujące walory przyrodnicze i turystyczne obszaru – Przedsięwzięcie 3.5. Zachowanie materialnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego
Cel strategiczny 3. INNOWACYJNY ROZWÓJ GOSPODARKI OPARTY O ZASOBY I POTENCJAŁY REGIONU Cel operacyjny 3.2. Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw Cel operacyjny 3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu	**Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki** – Przedsięwzięcie.1.1. Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych lub skrócenia krótkich łańcuchów żywnościowych – Przedsięwzięcie 1.2. Rozwijanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w tym wprowadzenie innowacyjnych usług **Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców** – Przedsięwzięcie.2.6. Kreowanie innowacji – Smart Vilage
Cel strategiczny 4. WZMACNIANIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO Cel operacyjny 4.1. Rozwijanie kapitału ludzkiego Cel operacyjny 4.3. Włączenie i integracja społeczna Cel operacyjny 4.6. Wspieranie oddolnych inicjatyw i poprawa efektywności zarządzania	**Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców** – Przedsięwzięcie 2.1. Poprawa dostępności małej infrastruktury, infrastruktury społecznej, kultury, turystyki – Przedsięwzięcie 2.2. Aktywizacja i animacja społeczności lokalnej, – Przedsięwzięcie 2.3. Aktywizacja i animacja młodzieży, – Przedsięwzięcie 2.4. Włączenie społeczne seniorów

	– Przedsięwzięcie 2.5. Integracja i animacja na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji – Przedsięwzięcie.2.6. Kreowanie innowacji – Smart Vilage **Cel 3. Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe** – Przedsięwzięcie 3.2. Tradycja i kultura bogactwem obszaru – Przedsięwzięcie 3.4. Opieka nad zabytkami

2. Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027[5]

Program zakłada wdrażanie LSR dla poprawy spójności społecznej oraz możliwości wykorzystania potencjału społeczności lokalnych. LSR jest zgodna z FELU 2021-2027 w zakresie: grupy docelowej, zakresu merytorycznego i zasad wsparcia, poziomu dofinansowania/alokacji EFSI oraz planowanych do osiągnięcia wskaźników. Założenia LSR wpisują się w realizację działań w ramach trzech priorytetów wskazanych w programie regionalnym Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027:

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027	LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2023-2029
Priorytet FELU.07 Lepsza dostępność do usług społecznych i zdrowotnych Działanie FELU.07.06 Infrastruktura usług i integracji społecznej Działanie FELU.07.09 Zrównoważony rozwój dziedzictwa kulturowego	**Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców** – Przedsięwzięcie 2.1. Poprawa dostępności małej infrastruktury, infrastruktury społecznej, kultury, turystyki – Przedsięwzięcie 2.2. Aktywizacja i animacja społeczności lokalnej, – Przedsięwzięcie 2.3. Aktywizacja i animacja młodzieży, – Przedsięwzięcie 2.4. Włączenie społeczne seniorów – Przedsięwzięcie 2.5. Integracja i animacja na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji – Przedsięwzięcie 2.6. Kreowanie innowacji – Smart Vilage **Cel 3. Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe** – Przedsięwzięcie 3.1. Tworzenie oraz promocja produktu turystycznego – Przedsięwzięcie 3.2. Tradycja i kultura bogactwem obszaru – Przedsięwzięcie 3.3. Wydawnictwa promujące walory przyrodnicze i turystyczne obszaru – Przedsięwzięcie 3.4. Opieka nad zabytkami – Przedsięwzięcie 3.5. Zachowanie materialnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego – Przedsięwzięcie 3.6. Promocja produktu lokalnego
Priorytet FELU.08 Zwiększanie spójności społeczne Działanie FELU.08.01 Aktywizacja społeczna i zawodowa Działanie FELU.08.04 Integracja społeczno-gospodarcza społeczności marginalizowanych Działanie FELU.08.09 Integracja społeczna osób najbardziej potrzebujących wsparcia	**Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców** – Przedsięwzięcie 2.2. Aktywizacja i animacja społeczności lokalnej, – Przedsięwzięcie 2.3. Aktywizacja i animacja młodzieży, – Przedsięwzięcie 2.4. Włączenie społeczne seniorów – Przedsięwzięcie 2.5. Integracja i animacja na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji – Przedsięwzięcie.2.6. Kreowanie innowacji – Smart Vilage

[5] https://rpo.lubelskie.pl/site/assets/files/2868191/szop_felu_005_12_maja_2023.pdf

Priorytet FELU.11 Rozwój zrównoważony terytorialni Działanie FELU.11.04 Rewitalizacja obszarów innych niż miejski Działanie FELU.11.05 Ochrona dziedzictwa naturalnego, bezpieczeństwo i rozwój zrównoważonej turystyki obszarów innych niż miejskie Działanie FELU.11.06 Ochrona dziedzictwa kulturowego obszarów innych niż miejskie	**Cel 3. Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe** – Przedsięwzięcie 3.1. Tworzenie oraz promocja produktu turystycznego – Przedsięwzięcie 3.2. Tradycja i kultura bogactwem obszaru – Przedsięwzięcie 3.3. Wydawnictwa promujące walory przyrodnicze i turystyczne obszaru – Przedsięwzięcie 3.4. Opieka nad zabytkami – Przedsięwzięcie 3.5. Zachowanie materialnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego – Przedsięwzięcie 3.6. Promocja produktu lokalnego **Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki** – Przedsięwzięcie.1.1. Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych lub skrócenia krótkich łańcuchów żywnościowych – Przedsięwzięcie 1.2. Rozwijanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w tym wprowadzenie innowacyjnych usług – Przedsięwzięcie 1.3. Podejmowanie działalności gospodarczej z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki

3. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027[6]

Zgodnie z treścią PS WPR „Interwencja LEADER ukierunkowana jest na budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. Ważny jest lokalny i zintegrowany charakter instrumentu; zorientowanie na obszary wiejskie; umożliwienie LGD dostatecznej swobody w określaniu lokalnych interdyscyplinarnych priorytetów rozwojowych."[7]

PS WPR	LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2023-2029
Lokalnym Grupom Działania pozostawiono swobodę w określaniu lokalnych interdyscyplinarnych priorytetów rozwojowych, oczekując od nich jednak ukierunkowania na rozwój obszaru w oparciu o przedsiębiorczość z jednoczesnym poszanowaniem warunków przyrodniczych, dziedzictwa kulturowego oraz szczególnej wrażliwości na wymiar społeczny rozwoju lokalnego. Szczególny nacisk ma zostać położony na potrzeby zdiagnozowanych na obszarach objętych LSR grup osób w niekorzystnej sytuacji (osoby, które ukończyły 60 rok życia i ludzi młodych (do 25 roku życia), osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, kobiet, migrantów, rolników niskotowarowych z małych gospodarstw lub osób poszukujących zatrudnienia np. mieszkańców osiedli po-PGR.). Z uwagi natomiast na specyfikę metody LEADER wymaga się, iż LSR zarówno na etapie jej przygotowania jak	**Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki** – Przedsięwzięcie.1.1. Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju agroturystyki, ~~zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych lub skrócenia krótkich łańcuchów żywnościowych~~ – Przedsięwzięcie 1.2. Rozwijanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w tym wprowadzenie innowacyjnych usług – Przedsięwzięcie 1.3. Podejmowanie działalności gospodarczej ~~z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki~~ – Przedsięwzięcie 1.4. Podejmowanie działalności gospodarczej w zakresie tworzenia gospodarstw agroturystycznych

[6] https://www.gov.pl/web/rolnictwo/dokumenty-ps-wpr

[7] Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, s. 696.

i wdrażania zakładały maksymalne zastosowanie podejścia partnerskiego, w odniesieniu do partnerów skupionych w LGD (inkluzywność). Dużą wagę przywiązuje się do innowacyjności projektowanych rozwiązań, rozumianej bardzo wszechstronnie z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru (kontekst lokalny). Preferowane jest wdrażanie innowacji poprzez implementowanie zupełnie nowych produktów, usług, procesów, metod organizacji lub nowych sposobów wykorzystania. Dodatkowym instrumentem pozwalającym na indukowanie innowacyjności jest wdrażanie koncepcji inteligentnej wsi, które ze swej natury są ukierunkowane zarówno na rozwiązania innowacyjne. Cele interwencji ukierunkowane są w zakresach wsparcia: 1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki 2. Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych, 3. Rozwój współpracy w ramach krótkich łańcuchów żywnościowych 4. Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności. 5. Przygotowanie koncepcji inteligentnych 6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej 7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej 8. Włączenie osób w niekorzystnej sytuacji	– Przedsięwzięcie 1.5 Tworzenie zagród edukacyjnych w gospodarstwach **Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców** – Przedsięwzięcie 2.1. Poprawa dostępności małej infrastruktury, infrastruktury społecznej, kultury, turystyki – Przedsięwzięcie 2.2. Aktywizacja i animacja społeczności lokalnej, – Przedsięwzięcie 2.3. Aktywizacja i animacja młodzieży, – Przedsięwzięcie 2.4. Włączenie społeczne seniorów – Przedsięwzięcie 2.5. Integracja i animacja na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji – Przedsięwzięcie.2.6. Kreowanie innowacji – Smart Vilage **Cel 3. Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe** – Przedsięwzięcie 3.1. Tworzenie oraz promocja produktu turystycznego – Przedsięwzięcie 3.2. Tradycja i kultura bogactwem obszaru – Przedsięwzięcie 3.3. Wydawnictwa promujące walory przyrodnicze i turystyczne obszaru – Przedsięwzięcie 3.4. Opieka nad zabytkami – Przedsięwzięcie 3.5. Zachowanie materialnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego – Przedsięwzięcie 3.6. Promocja produktu lokalnego Na etapie przygotowania LSR zastosowano podejście partnerskie, szeroko włączając lokalną społeczność oraz członków LGD, wykorzystując szereg metod partycypacyjnych. Partnerskie i włączające podejście będzie stosowane także na etapie wdrażania LGD. W obu celach szczegółowych i wszystkich przedsięwzięciach współfinansowanych ze środków EFRROW[8] preferowane będą projekty innowacyjne, zakładające zastosowanie nowoczesnych technologii, w tym technologii cyfrowych. W działaniu 2.3 LGD wspierać będzie opracowanie koncepcji inteligentnych wsi.

4. Program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027

LSR obszaru LGD – „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" zgodna jest także z założeniami programu Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027, w szczególności z celem głównym programu a mianowicie z utrwaleniem warunków sprzyjających konkurencyjności makroregionu oraz zapewnienie wyższej jakości życia w tej części kraju, a także celami szczegółowymi: **przedsiębiorczość i innowacje oraz zrównoważona turystyka** – głównym zadaniem realizowanym w tym obszarze będzie modernizacja lub budowa obiektów stanowiących element zintegrowanego produktu turystycznego oraz infrastruktury ułatwiającej dostęp do obiektów turystycznych.

5. Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027

[8] Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Nawiązane zostało partnerstwo ponadlokalne dla gmin zagrożonych trwałą marginalizacją w skład, którego weszły gminy: Żyrzyn (powiat puławski) oraz gminy powiatu ryckiego Ułęż, Kłoczew i Nowodwór. Gminy Pradoliny Wieprza – Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn – podjęły się realizacji wspólnych celów rozwojowych ze względu na podobieństwo charakteryzujących je problemów. Każda z nich boryka się bowiem z problemami natury społecznej i gospodarczej oraz przestrzennej. W przypadku Gmin Pradoliny Wieprza można wskazać szereg wyzwań rozwojowych obejmujących strukturę demograficzną przedmiotowego obszaru, rynek pracy, uwarunkowania gospodarcze, dostępność infrastruktury technicznej, jak i stan środowiska przyrodniczego. Nadrzędnym celem zawiązanej współpracy jest budowanie pozycji konkurencyjnej Gmin Pradoliny Wieprza przede wszystkim poprzez poprawę jakości życia ich mieszkańców i wzmacnianie sytuacji gospodarczej, co zostało szczegółowo opisane w poszczególnych częściach Strategii. Wdrażanie Strategii opiera się na założeniach o silnej roli jednostek samorządu terytorialnego, kładąc nacisk na włączenie społeczności lokalnych i ich przedstawicieli (najczęściej: organizacji pozarządowych) w proces diagnozy i opracowania strategii. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność podkreśla z kolei fundamentalną rolę społeczności lokalnych w opracowaniu i wdrażaniu strategii – to działania na rzecz i przy zaangażowaniu społeczności lokalnych przyczyniają się do podniesienia poziomu życia na obszarach wiejskich. Obie strategie: Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny i LSR mają komplementarny charakter i uzupełniają się.

Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027	**LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2023-2029**
Cel strategiczny 1: obszar spraw społecznych W wymiarze społecznym jako główny cel określono poprawę jakości życia mieszkańców jako element hamujący zachodzące procesy depopulacyjne. Zadowolenie lokalnej ludności stanowi bowiem podstawę do zwiększania potencjału społecznego, który z kolei wpływa na wielokierunkowy rozwój regionu. Poprawa jakości życia na terenie gmin Kłoczew, Nowodwór, Ułęż i Żyrzyn pozwoli na zwiększenie ich atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej, co przyczyni się do zahamowania negatywnych procesów demograficznych.	**Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców** – Przedsięwzięcie 2.1. Poprawa dostępności małej infrastruktury, infrastruktury społecznej, kultury, turystyki – Przedsięwzięcie 2.2. Aktywizacja i animacja społeczności lokalnej, – Przedsięwzięcie 2.3. Aktywizacja i animacja młodzieży, – Przedsięwzięcie 2.4. Włączenie społeczne seniorów – Przedsięwzięcie 2.5. Integracja i animacja na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji – Przedsięwzięcie.2.6. Kreowanie innowacji – Smart Vilage **Cel 3. Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe** – Przedsięwzięcie 3.1. Tworzenie oraz promocja produktu turystycznego – Przedsięwzięcie 3.2. Tradycja i kultura bogactwem obszaru – Przedsięwzięcie 3.3. Wydawnictwa promujące walory przyrodnicze i turystyczne obszaru – Przedsięwzięcie 3.4. Opieka nad zabytkami – Przedsięwzięcie 3.5. Zachowanie materialnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego – Przedsięwzięcie 3.6. Promocja produktu lokalnego
Cel strategiczny 2: sfera przestrzenna W ramach drugiego celu strategicznego założono bowiem zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez efektywną gospodarkę, ochronę gleb, powietrza, środowiska naturalnego oraz poprawę jakości infrastruktury. Działania podejmowane w ramach tego celu będą wpływały na aspekty środowiskowe i podstawową ofertę infrastrukturalną, dzięki czemu możliwe będzie podnoszenie jakości życia mieszkańców i wspieranie rozwoju potencjału społecznego.	**Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców** – Przedsięwzięcie 2.1. Poprawa dostępności małej infrastruktury, infrastruktury społecznej, kultury, turystyki **Cel 3. Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe** – Przedsięwzięcie 3.2. Tradycja i kultura bogactwem obszaru – Przedsięwzięcie 3.4. Opieka nad zabytkami – Przedsięwzięcie 3.5. Zachowanie materialnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego

Cel strategiczny 3: sfera gospodarcza W ramach wymiaru gospodarczego rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza określono dywersyfikację struktury gospodarczej przy wykorzystaniu potencjału zasobów lokalnych jako trzeci cel strategiczny. Na drodze analizy otoczenia strategicznego zidentyfikowano bowiem szanse rozwojowe wynikające z atrakcyjności turystycznej Lubelszczyzny oraz uwarunkowań środowiskowych mających wpływ na wielokierunkowy rozwój gospodarczy.	**Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki** – Przedsięwzięcie.1.1. Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych lub skrócenia krótkich łańcuchów żywnościowych – Przedsięwzięcie 1.2. Rozwijanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w tym wprowadzenie innowacyjnych usług – Przedsięwzięcie 1.3. Podejmowanie działalności gospodarczej z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki **Cel 3. Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe** – Przedsięwzięcie 3.1. Tworzenie oraz promocja produktu turystycznego – Przedsięwzięcie 3.6. Promocja produktu lokalnego

6. Komplementarność, spójność i synergia w ramach obszaru LGD – „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej"

Cele LSR wpisują się w cele strategiczne poszczególnych gmin, które skupiają się m.in. na wzmocnieniu rozwoju gospodarczego obszaru, na działaniach inwestycyjnych w infrastrukturze rekreacyjnej i kulturalnej w celu poprawy standardów i jakości życia, stymulowanie rozwoju społecznego mieszkańców, wykorzystanie zasobów kulturowych i przyrodniczych obszaru do rozwoju przedsiębiorczości i lepszych warunków życia. Obecnie trwają przygotowania do opracowania aktualnych strategii rozwoju gmin wchodzących do obszaru LGD – „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej". Ponadto w trakcie opracowywania jest strategia ponadlokalna Miejskich Obszarów Funkcjonalnych. Partnerstwo zostało utworzone przez gminę miejsko-wiejską Ryki, miejską Dęblin i wiejską Stężyca. Trwają także zaawansowane prace nad „Ponadlokalną Strategią Rozwoju dla Powiatu Ryckiego oraz Gmin w Powiecie Ryckim".

7. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów i zasobów w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć

W zakresie integrowania sektorów i partnerów – w ramach realizacji celu nr 1 przewidziane są operacje informacyjne na temat przedsiębiorczości i wspieranie biznesu lokalnego poprzez działania promocyjne z udziałem podmiotów gospodarczych i organizacji pozarządowych, mieszkańców, rolników małych gospodarstw rolnych i ich rodziny planujący rozpocząć działalność gospodarczą lub rozwijać.

W zakresie integrowania podmiotów gospodarczych, społecznych i publicznych – w ramach realizacji celu szczegółowego nr 1 i 3 przewidziane są operacje promujące walory turystyczne obszaru i dziedzictwo lokalne w które zaangażowane będą samorządy, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorcy działający w sferze usług turystycznych.

W zakresie integrowania sektorów publicznych i społecznych, mieszkańców – w ramach realizacji celu nr 2 zostaną wykonane inwestycje w infrastrukturze rekreacyjnej i kulturalnej w które zaangażowane będą samorządy, równocześnie organizacje pozarządowe, grupy nieformalne i mieszkańcy przygotują imprezy i wydarzenia wykorzystując wyremontowane, odnowione obiekty lub nowe. Dzięki temu nastąpi aktywizacja i animacja społeczności lokalnej, w tym angażujące środowisko młodzieżowe, seniorów, osoby z niepełnosprawnością oraz osoby z grupy w niekorzystnej sytuacji w szczególności poprzez kreowanie innowacji – smart village.

W toku prac nad LSR uznano, że optymalną formułą wdrażania będą **konkursy oraz projekty grantowe**, które zapewnią równy i transparentny dostęp do wsparcia wszystkim interesariuszom LGD. Doboru zakresu wsparcia, dostępnych metod wdrażania operacji w ramach realizacji LSR dokonano w oparciu o konsultacje społeczne, biorąc pod uwagę rodzaj a także wartość planowanych do realizacji projektów. Wyboru dokonano w oparciu o fiszki projektowe, wnioski ze spotkań z mieszkańcami. LSR jest strategią jednofunduszową. Operacje współfinansowane będą z jednego funduszu EFRROW oraz środków własnych Beneficjentów.

8. Wartość dodana podejścia LEADER

Integrowanie społeczności do kompleksowej realizacji przedsięwzięć rozpoczęło się już w momencie przystąpienia do opracowywania projektu dokumentu. Dzięki temu, że mieszkańcy sami mogli zidentyfikować ważne dla nich problemy i przełożyć je na propozycje działań można śmiało założyć, że widzą potrzebę wspólnego działania dla zmiany. Niewątpliwie w procesie integrowania społeczności do kompleksowej realizacji działań wykorzystane zostaną autorytety osób zaangażowanych w tworzenie Strategii oraz posiadających poparcie w swoim lokalnym środowisku. Osobami takimi są z pewnością Burmistrzowie i Wójtowie Gmin, Dyrektorzy Gminnych instytucji kultury czy pomocy społecznej, a także entuzjastyczni liderzy aktywnych organizacji pozarządowych, organizacji przedsiębiorców, czy liderzy grup nieformalnych jak sołectw, kół gospodyń wiejskich, grup młodzieżowych. Lokalna Grupa Działania utrzymywać będzie stały kontakt z tymi osobami i przy ich udziale zachęcać będzie i mobilizować mieszkańców do wspólnego działania. Dzięki działaniom szkoleniowym i badawczym prowadzonym w ramach funkcjonowania LGD społeczności lokalne będą mogły doskonalić i nabywać umiejętności ekonomiczne i społeczne, wymieniać się nimi, budować partnerstwa i wzmacniać możliwości osobistego rozwoju. Załoga LGD oraz osoby zaangażowane w realizację strategii wykorzystywać będą cykliczne wydarzenia do pokazywania efektów wspólnych działań dla poprawy jakości życia na terenach wiejskich. Wydarzenia takie to festyny, dożynki, imprezy sołeckie, dni gminy na których LGD występuje ze swoim stoiskiem promocyjno-informacyjnym. Wszystkie te okazje wykorzystane zostaną do integrowania społeczności, poprzez pomoc w opracowaniu pomysłów na działania, skojarzeniu partnerów, pokazania dobrych praktyk. Chcąc wykorzystać narzędzie do integrowania jakim jest możliwość realizacji projektów grantowych Lokalna Grupa Działania organizować będzie spotkania grantobiorców. Spotkania służyć będą wymianie doświadczeń przy realizacji grantów, pochwalenia się efektami i dyskutowania o możliwości realizacji projektów wspólnych, również poprzez aplikowanie przy pomocy LGD o środki zewnętrzne inne niż pozyskane na wdrażanie LSR. Duże znaczenie dla integrowania społeczności do wspólnych działań będzie również miało rzeczywiste stosowanie przez LGD rozwiązań docierania z informacją do szerokich grup odbiorców opisanych w Planie Komunikacji. Wdrożenie zaproponowanych tam rozwiązań przyczyniać się będzie do rzeczywistego nawiązywania współpracy społeczności lokalnej przy realizacji działań.

Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność integruje i wzmacnia dotychczasowe podejście LEADER z jednej strony dzięki szerszej i synergicznej interwencji z różnych funduszy przyczynia się do aktywizacji społecznej i lepszego zaspokajania potrzeb, z drugiej strony buduje lokalną tożsamość i kapitał społeczny. LGD, aby zintensyfikować efekty LSR i promować podejście LEADER, będzie w ramach swoich działań: **animować rozwój lokalny ściśle współpracując z lokalnymi liderami, wzmacniać partnerstwo, tak aby LGD stało się realnym aktorem polityki rozwoju obszarów wiejskich i polityki spójności, prowadzić działalność szkoleniową i edukacyjną w kontekście zintegrowanego rozwoju**
LGD będzie ogłaszać konkursy wielozakresowe. Zakres będzie konsultowany z grupami osób, do których skierowane będzie wsparcie.

9. Dywersyfikacja źródeł finansowania LSR

Lokalna Grupa Działania będzie szukać innych źródeł finansowania inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych poza środkami z PS WPR. Pozyskanie pomysłów inicjatyw i osób zaangażowanych w ich tworzenie i projektowanie będą doskonałą okazją do budowania partnerstwa pomiędzy LGD i tymi pomysłodawcami, ale także do budowania partnerstwa wśród inicjatorów pomysłów na lokalne działania. Mając na względzie wybrane obszary i kierunki przedsięwzięć wpisujących się w cele zaplanowane do osiągnięcia w LSR planujemy poszukiwać źródeł finansowania z następujących programów: WFOŚiGW, środki krajowe ze szczebla ministerialnego, środki pochodzące z budżetu wojewody i samorządu województwa lubelskiego. LGD na zasadzie partnerstwa wewnętrznego będzie wspólnie realizować projekty finansowane ze środków pozyskiwanych w ramach konkursów ogłaszanych przez NGO-S.

ROZDZIAŁ VI
CELE I WSKAŹNIKI

W rozdziale IV dokonano szczegółowej analizy problemowej oraz priorytetyzacji potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR (w formie SWOT) oraz zdiagnozowano grupy docelowe istotne dla realizacji LSR. W oparciu o te ustalenia

wyznaczono najważniejsze wyzwania stojące przed LGD i sformułowano cele LSR. Obszar LGD boryka się z problemami horyzontalnymi dotykającymi wielu gmin Lubelszczyzny, zwłaszcza tych o wiejskim, rolniczym charakterze. Problemy te dotyczą depopulacji, starzenia się społeczeństwa, wykluczenia społecznego części mieszkańców (w tym niskiego poziomu przedsiębiorczości) i kwestii środowiskowo-energetycznych. Aby je zminimalizować skoncentrowano się na trzech obszarach, w których interwencja powinna przynieść największe efekty w odniesieniu do nakładów oraz najtrafniej odpowiedzieć na potrzeby społeczne wykorzystując dostępne potencjały. W każdym z obszarów to Mieszkańcy są priorytetem - poprawa warunków ich życia oraz aktywizacja społeczna i gospodarcza.

Pierwsza grupa problemów i wyzwań odnosi się do rozwoju gospodarczego obszaru z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki. Mieszkańcy zwracają uwagę na posiadany potencjał, zasoby lokalne do rozwoju turystycznego obszaru, promocję produkcji rolniczej, bliskość rynku zbytu w Lublinie, Warszawie i Radomiu, ale równocześnie dostrzegają swoje słabości. Zidentyfikowano w związku z tym następujące problemy/wyzwania:
- Mało aktywni mieszkańcy w podejmowaniu aktywności rekreacyjnej, turystycznej
- Utrzymujące się bezrobocie szczególnie wśród ludzi młodych, w szczególności kobiet
- Mało firm wdrażających innowacje uwzględniające ochronę środowiska i zmian klimatu

II grupa problemów i wyzwań związana jest z poziomem życia mieszkańców obszaru, ich dostępem do infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej, ofertą na spędzanie czasu wolnego. Szczególnie dotyczy to grup w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym, dzieci i ich matek oraz młodzieży, osób z niepełnosprawnościami a także osób starszych w wieku 60+. Zidentyfikowano następujące problemy:
- dużo osób korzystających w pomocy społecznej co związane jest z bezrobociem i ubóstwem
- słaby dostęp do infrastruktury społecznej, mało świetlic i miejsc do spotkań. Są gminy w których nie ma domów kultury, część obiektów wymaga remontów i jest słabo wyposażona,
- mało jest miejsc do spędzania atrakcyjnie czasu wolnego. Brakuje miejsc do rekreacji, placów zabaw dla dzieci, siłowni zewnętrznych, boisk,
- niewykorzystany potencjał przyrodniczy i kulturowy do stworzenia atrakcyjnej oferty na spędzania czasu wolnego,
- niewykorzystany jest również potencjał przyrodniczy i kulturowy do rozwoju turystycznego obszaru,
- nieuporządkowane zasoby produktów lokalnych
- niewystarczająca infrastruktura turystyczna, brak przystani kajakowych, miejsc przystankowych
- niewystarczająca znajomość ochrony środowiska i zmian klimatu
- niewystraczająca promocja walorów turystycznych obszaru
- brak opieki nad zabytkami, jako narzędzia dla rozwoju turystycznego obszaru.

Dlatego dla zniwelowania problemów kierunkiem działania przyjętym dla LGD będzie **tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego z wykorzystaniem lokalnego potencjału,** szczególnie wśród zidentyfikowanych grup osób w niekorzystnej sytuacji, dostarczanie narzędzi w postaci wiedzy i praktycznych umiejętności, pokazywania dobrych praktyk, zachęcania i aktywizowania oraz świadczenia usług doradczych. Tworzenie warunków dla przedsiębiorców, którzy mogą rozwijać regionalną produkcję ekologiczną, ginące zawody, bazę noclegową, gospodarstwa edukacyjne, opiekuńcze, usługi agroturystyczne, wspieranie poprzez działania doradcze, informacyjne i promocyjne. Promowanie rozwiązań innowacyjnych oraz chroniących środowisko naturalne i zapobiegających zmianom klimatu. Kolejnym kierunkiem będzie odpowiedź na wyzwania związane w **poprawą jakości życia i tworzeniem oferty na atrakcyjne spędzanie wolnego czasu oraz włączaniem grup osób w niekorzystnej sytuacji w tym młodzieży i seniorów,** i zachęcaniem do większej aktywności poprzez inwestycje w infrastrukturze kulturalnej, rekreacyjnej i turystycznej. Włączenie organizacji pozarządowych do podejmowania działań na rzecz integracji mieszkańców i realizacji wspólnych projektów. Wspieranie lokalnych liderów i tworzenie płaszczyzny dialogu pomiędzy podmiotami trzech sektorów. Ważnym dla rozwoju obszaru jest zidentyfikowany problem słabej oferty turystycznej, nie w pełni wykorzystującej posiadanych zasobów dziedzictwa lokalnego. Stąd kolejnym wyzwaniem będzie **rozwój turystyki w oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe obszaru**, tradycje regionalne Ziemi Stężyckiej, rzeki, potencjał twórców ludowych i artystów. Tworzenie atrakcyjnej oferty będzie sprzyjało napływowi turystów i pobudzało gospodarczo obszar LGD.
Wszystkie wyzwania i przyjęte kierunki rozwoju obszaru powinny wpłynąć na zmianę nastawienia mieszkańców do identyfikowania się z obszarem, samodzielnego rozwiązywania problemów, kształtowania przedsiębiorczych postaw, otwartych

na zmiany, dostrzegających swoje słabości i podejmujących konkretne działania w celu poprawy poziomu życia swojego i swojej rodziny. Realizacja przyjętych kierunków działań powinna zapobiegać ubóstwu i pobudzać przedsiębiorczość. LGD będzie stymulowało te zmiany wykorzystując swoje możliwości i możliwości programu. Wyzwania te przyczynią się do realizacji kolejnego celu: **zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe.** W ramach tych kierunków będzie możliwe tworzenie i promocja produktu turystycznego, organizacja wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe i historyczne, promocję walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru poprzez wydawnictwa.

Cele LSR:

Cel 1: Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki

Cel 2: Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców

Cel 3: Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe

Harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu znajduje się w załączniku nr 3 do LSR.

Tabela nr 9: Zaplanowano 15 przedsięwzięć, zintegrowanych w ramach 3 celów LSR.

Cele	Przedsięwzięcia	Budżet w EURO	Program
Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki	Przedsięwzięcie.1.1. Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju agroturystyki, ~~zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych lub skrócenia krótkich łańcuchów żywnościowych~~	~~100.000,00~~ 25000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 1.2. Rozwijanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w tym wprowadzenie innowacyjnych usług	100.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 1.3. Podejmowanie działalności gospodarczej ~~z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki~~	75.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 1.4. Podejmowanie działalności gospodarczej w zakresie tworzenia gospodarstw agroturystycznych	50.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 1.5 Tworzenie zagród edukacyjnych w gospodarstwach	25000,00	PS WPR
Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców	Przedsięwzięcie 2.1. Poprawa dostępności małej infrastruktury, infrastruktury społecznej, kultury, turystyki	650.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 2.2. Aktywizacja i animacja społeczności lokalnej	100.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 2.3. Aktywizacja i animacja młodzieży,	100.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 2.4. Włączenie społeczne seniorów	100.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 2.5 Integracja i animacja na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji	100.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie.2.6. Kreowanie innowacji – Smart Vilage	6.000,00	PS WPR
Cel 3. Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe	Przedsięwzięcie 3.1. Tworzenie oraz promocja produktu turystycznego	15.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 3.2. Tradycja i kultura bogactwem obszaru	100.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 3.3. Wydawnictwa promujące walory przyrodnicze i turystyczne obszaru	25.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 3.4. Opieka nad zabytkami	136.000,00	PS WPR

	Przedsięwzięcie 3.5. Zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego	70.000,00	PS WPR
	Przedsięwzięcie 3.6. Promocja produktu lokalnego	73.000,00	PS WPR

W wyniku konsultacji społecznych ustalono, że optymalnym sposobem realizacji przedsięwzięć **będą konkursy i projekty grantowe.** Formuła ta zostanie zastosowana do wszystkich przedsięwzięć zapewniając w ten sposób jak najszerszy dostęp do wsparcia, transparentność, a jednocześnie dzięki konkurencji pomiędzy wnioskodawcami przyczyni się do wyboru najlepszych operacji.

Projekty realizowane w partnerstwie przez co najmniej dwa podmioty mogą skorzystać z dofinansowania w wysokości 50 000 zł w przypadku, gdy partnerzy realizujący projekt pochodzą z Polski spoza obszaru objętego LGD oraz do kwoty 150 000 zł w przypadku partnerstwa z podmiotem zagranicznym.

Przedsięwzięcia LSR z wydzielonym budżetem zostały ukierunkowane na aktywizację i animację środowiska młodzieżowego, seniorów, osób z niepełnosprawnościami, kobiet a także wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych. Przedsięwzięcia realizowane w ramach projektu grantowego będą konsultowane z poszczególnymi grupami Interesariuszy. Przed ogłoszeniem naboru wniosków każdorazowo z lokalną społecznością zostanie określony budżet i dobrany zakres operacji. Jedną z metod wdrożenia innowacji na obszar LSR będzie tworzenie inteligentnych wsi. **Działanie to jest o wysokim stopniu innowacyjności, powstanie nowy produkt** w postaci strategii określający potrzeby rozwojowe miejscowości. W realizację tego Przedsięwzięcia zaangażowana będzie społeczność lokalna, która przy pomocy LGD sama określi potrzeby i kierunek rozwoju swojej miejscowości.

Cel 1: Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki

W analizie SWOT wykazano jako słabe strony obszaru LGD: trudności w znalezieniu atrakcyjnej (dobrze płatnej i dającej możliwości rozwojowe) pracy w gminach obszaru LGD oraz brak środków na inwestycje w rozwiązania innowacyjne oraz problemy ze znalezieniem wykwalifikowanych pracowników. W trakcie spotkań konsultacyjnych potwierdzono dużą aktywność społeczną i gospodarczą mieszkańców. Jednocześnie mieszkańcy wskazywali, że osobom chcącym otworzyć działalność gospodarczą brakuje środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, a istniejącym firmom środków na inwestycję w park maszynowy oraz na innowacje. Inne źródła współfinansowania rozpoczęcia działalność uważane za niewystarczające lub mało atrakcyjne. Niekorzystne warunki i niska pozycja konkurencyjna obszaru LGD wskazują na zasadność interwencji z EFROW, skutkujących poprawą lokalnych uwarunkowań na rynku pracy i do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Dotacje dla istniejących firm pozwolą pracodawcom tworzyć nowe miejsca pracy atrakcyjne dla osób, które dziś, w poszukiwaniu zatrudnienia przenosiły się do większych ośrodków miejskich oraz dla osób, które zdecydują się – korzystając z elastycznych form świadczenia pracy – na podjęcie współpracy bez względu na miejsce zamieszkania. Jednocześnie dotacje pomogą wzmacniać potencjał bardziej doświadczonych firm, którym brakuje środków na inwestycje rozwiązania innowacyjne.
W ramach tego celu będą realizowane przedsięwzięcia:
a) rozwój istniejących mikro i małych przedsiębiorstw - wsparcie z programu PS WPR w formie refundacji do kwoty maksymalnej **100 tys**. zł na operację,
b) tworzenie nowych przedsiębiorstw - wsparcie z programu PS WPR w formie ryczałtu do kwoty maksymalnej **100 tys**. zł na operację.
c) Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju agroturystyki, zagród edukacyjnych, ~~gospodarstw opiekuńczych lub skrócenia krótkich łańcuchów żywnościowych~~ - wsparcie z programu PS WPR w formie ryczałtu do kwoty maksymalnej **100** tys. zł na operację.

Cel 2: Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców

Kapitał Ludzki to podstawa rozwoju lokalnego, w procesie przygotowania LSR mieszkańcy jednoznacznie wskazywali ten obszar jako najważniejszy i warunkujący sukces LSR. Ograniczony dostęp do usług publicznych i komercyjnych negatywnie wpływa na jakość życia. Tereny wiejskie są szczególnie narażone na problemy wynikające z postępującej depopulacji oraz starzenia się społeczeństwa, aby zapobiegać tym zjawiskom konieczne jest jak najszersze włączenie mieszkańców poprzez ich aktywizację zarówno społeczną, jak i gospodarczą. Cel ten w kontekście społecznym niweluje różnice (wzmacnia szanse

rozwojowe) mieszkańców wsi w stosunku do mieszkańców miast. W zakresie poprawy dostępu do usług komercyjnych łączy w sobie dwa aspekty – poszerzenie oferty tych usług dzięki nowym przedsiębiorstwom oraz aktywizację gospodarczą osób zakładających/rozwijających działalności gospodarcze. W kontekście usług publicznych LSR zakłada wykorzystanie istotnego potencjału w postaci rosnącej grupy liderów lokalnych z różnych sektorów (zwłaszcza z sektora społecznego – organizacje pozarządowe), to oni stają się motorem rozwojowym. Wsparcie skierowane do tej grupy przynosi zwielokrotnione korzyści w postaci zaangażowania lokalnych społeczności. Działania aktywizujące to bezpośrednia odpowiedź na potrzebę włączenia społecznego mieszkańców, a w szczególności dzieci, młodzieży, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji. Na terenie LGD, dzięki zaangażowaniu organizacji pozarządowych oraz samorządów, rozwija się systemowe wsparcie dzieci i młodzieży w postaci placówek wsparcia dziennego oraz usług opiekuńczych dla osób potrzebujących wsparcia.
Cel 2. jest finansowany ze środków EFROW (PS WPR). Budżet, źródła finasowania, grupy docelowe i sposób realizacji przedsięwzięć wskazano w załączniku nr 1 do LSR. Poniżej wskazano przykładowe zakresy projektów w ramach poszczególnych przedsięwzięć.
Idea smart village stanowi odpowiedź na aktualne problemy rozwoju obszarów wiejskich wynikające z zachodzących zmian demograficznych, w tym głównie starzenia się społeczeństwa i odpływu młodych mieszkańców ze wsi, niskiej gęstości zaludnienia, a także coraz mniejszej liczby (zwłaszcza atrakcyjnych) miejsc pracy, niewystarczającego i zmniejszającego się zakresu i jakości świadczonych usług na tych obszarach czy braku środków na inwestycje. Obszary wiejskie muszą kompleksowo poradzić sobie z tymi problemami, zważywszy, że nierzadko łączą się one z koniecznością wykorzystania nowoczesnych technologii. Realizacja koncepcji smart village jest szansą na efektywniejszą realizację celów zrównoważonego rozwoju, ale też zmniejszanie dysproporcji w wymiarze społecznym i ekonomicznym pomiędzy wsią a miastem. Lokalna Grupa Działania – „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" wspierać będzie (granty) **opracowanie koncepcji smart village**, których nieodłącznymi elementami będzie koncentracja na lokalnych potrzebach, poprawie jakości życia poprzez lepszy dostęp do usług i infrastruktury (społecznej, turystycznej), a także tworzenie bardziej odpornych struktur społecznych przy wykorzystaniu dostępnych i adekwatnych narzędzi (również komunikacyjno-cyfrowych). Programując ten rozwój LGD będzie zachęcać lokalne społeczności do poszukiwania i wypracowywania rozwiązań środowiskowych, infrastrukturalnych, technologicznych i społecznych, tak by maksymalnie wykorzystać lokalne zasoby.

Na obszarze LGD obserwuje się słabszą pozycję kobiet w życiu gospodarczym i publicznym. Osoby pozostające bez pracy to w większej części kobiety. W zakresie prowadzenia działalności gospodarczej kobiety stanowią mniejszość. Jednocześnie kobiety chętniej angażują się w działalność prospołeczną, w ramach grup nieformalnych i inicjatyw lokalnych. Renesans objął Koła Gospodyń Wiejskich: te istniejące od kilkudziesięciu lat, te które reaktywowały działalność oraz nowoutworzone. W czasie spotkań konsultacyjnych we wszystkich gminach obszaru LGD aktywnie uczestniczyły kobiety – stanowiły one większość uczestników. Aktywność kobiet i ich udział w życiu lokalnej społeczności uzależniony jest także od możliwości umiejętności łączenia życia rodzinnego i zawodowego oraz od tego, czy otrzymują wsparcie w tym zakresie.

Cel będzie realizowany z w formie konkursów oraz projektów grantowych. Przedsięwzięcia realizowane poprzez wsparcie z programu PS WPR dla projektu grantowego oraz konkursu do kwoty maksymalnej 500 tys. zł na operację i na poziomie dofinansowania kosztów kwalifikowalnych zgodnie z PS WPR.
Kwota pomocy minimalna lub maksymalna będzie każdorazowo określana w regulaminie naboru o przyznanie pomocy ogłaszanym przez LGD. **Dofinansowanie działań w ramach projektów grantowych realizowanych w ramach przyznanego finansowania określono do wysokości 30 000 zł.**

Cel 3: Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe
Wsparciem objęte będą projekty konkursowe dotyczące dziedzictwa kulturowego i infrastruktury kulturalnej i turystycznej, w tym inwestycje w świetlicach wiejskich. Premiowane będę przedsięwzięcia zakładające zastosowanie nowoczesnych technologii, w tym technologii cyfrowych, wspierające transformację cyfrową na wsi, spójne z założeniami koncepcji smart village. Zastosowanie nowoczesnych technologii cyfrowych może przyczynić się do minimalizacji różnic w dostępie do oferty kulturalnej i turystycznej, umożliwić dostęp do takiej oferty osobom w niekorzystnej sytuacji, w tym osobom doświadczającym wykluczenia transportowego lub osobom o szczególnych potrzebach w zakresie dostępności architektonicznej. Wsparciem objęte będą projekty inwestycyjne dotyczące dziedzictwa kulturowego i infrastruktury kulturalnej i turystycznej, w tym inwestycje w świetlicach wiejskich, projekty promujące produkty lokalne.

Cel będzie realizowany z w formie konkursów oraz projektów grantowych. Przedsięwzięcia realizowane poprzez wsparcie z programu PS WPR dla projektu grantowego oraz konkursu do kwoty maksymalnej 500 tys. zł na operację i na poziomie dofinansowania kosztów kwalifikowalnych zgodnie z PS WPR.
Kwota pomocy minimalna lub maksymalna będzie każdorazowo określana w regulaminie naboru o przyznanie pomocy ogłaszanym przez LGD. Dofinansowanie działań w ramach projektów grantowych realizowanych w ramach przyznanego finansowania określono do wysokości **30 000** zł.

Tabela nr 10: Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć oraz zgodności ze wskaźnikami dla programów, w ramach których jest zaplanowane finansowanie LSR.

Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki				
Przedsięwzięcia	Formy realizacji	Źródła finansowania	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
Przedsięwzięcie.1.1.	konkurs	PS WPR	Liczba wspartych gospodarstw w zakresie rozwoju agroturystyki, ~~zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych~~	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR: **Liczba przedsiębiorstw**
Przedsięwzięcie 1.2.	konkurs	PS WPR	Liczba wspartych istniejących przedsiębiorstw	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR: **Liczba utworzonych miejsc pracy**
Przedsięwzięcie 1.3.	konkurs	PS WPR	Liczba utworzonych nowych przedsiębiorstw	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR: **Liczba utworzonych miejsc pracy**
Przedsięwzięcie 1.4.	konkurs	PS WPR	Liczba gospodarstw rolnych, które rozpoczęły działalność agroturystyczną	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR: **Liczba przedsiębiorstw**
Przedsięwzięcie 1.5.	konkurs	PS WPR	Liczba gospodarstw rolnych, które rozpoczęły działalność edukacyjną	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR: **Liczba przedsiębiorstw**
Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców				
Przedsięwzięcie 2.1.	Konkurs	PS WPR	Liczba operacji w zakresie poprawy dostępności małej infrastruktury	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR: **Liczba osób**

Przedsięwzięcie 2.2.	Konkurs Projekt grantowy	PS WPR	Liczba działań w zakresie aktywizacji społeczności lokalnej	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: **Liczba osób**
Przedsięwzięcie 2.3.	Konkurs Projekt grantowy	PS WPR	Liczba działań w skierowanych dla młodzieży	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: **Liczba osób**
Przedsięwzięcie 2.4.	Konkurs Projekt grantowy	PS WPR	Liczba działań w zakresie integracji i aktywizacji seniorów	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: **Liczba osób**
Przedsięwzięcie 2.5.	Konkurs Projekt grantowy	PS WPR	Liczba działań w zakresie aktywizacji osób z grup w niekorzystnej sytuacji	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: **Liczba osób**
Przedsięwzięcie 2.6.	Konkurs Projekt grantowy	PS WPR	Liczba opracowanych koncepcji inteligentnych wsi	R.40 Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: Liczba wpieranych strategii inteligentnych wsi: **Liczba strategii**
Cel 3. Zachowanie dziedzictwa lokalnego i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze, historyczne i dziedzictwo kulturowe				
Przedsięwzięcie 3.1.	Konkurs Projekt grantowy	PS WPR	Liczba projektów grantowych nakierowanych na tworzenie i promocję produktu turystycznego	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: **Liczba osób**
Przedsięwzięcie 3.2.	Konkurs Projekt grantowy	PS WPR	Liczba projektów grantowych polegających na organizacji wydarzeń i imprez	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: **Liczba osób**
Przedsięwzięcie 3.3.	Konkurs Projekt grantowy	PS WPR	Liczba projektów grantowych na publikacje promujące walory turystyczne obszaru	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: **Liczba osób** (liczba osób mierzona będzie liczbą wydanych egzemplarzy publikacji)
Przedsięwzięcie 3.4.	Konkurs	PS WPR	Liczba operacji polegających na renowacji i restauracji zabytków ruchomych i nieruchomych	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: **Liczba osób**
Przedsięwzięcie 3.5.	Konkurs Projekt grantowy	PS WPR	Liczba projektów grantowych z zakresu dziedzictwa kulturowego	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych

				wspieranymi projektami włączenia społecznego: **Liczba osób**
Przedsięwzięcie 3.6.	Konkurs Projekt grantowy	PS WPR	Liczba projektów krajowych z udziałem Partnera krajowego spoza obszaru LSR	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: **Liczba osób**
			Liczba projektów zagranicznych	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: **Liczba osób**

Partnerstwo na obszarze LSR

Podobnie jak dla pomysłów zgłaszanych przez członków LGD wszyscy mieszkańcy będą mogli zgłosić pomysł przedsięwzięcia, jakie zechcą realizować przez kilku partnerów krajowych spoza obszaru LSR i zagranicznych na zasadzie współpracy. Po zebraniu pomysłów zrobimy bazę danych z propozycjami oraz zorganizujemy spotkanie pomysłodawców. Podczas organizowanych spotkań pomysłodawców projektów nastąpi kojarzenie partnerów do realizacji operacji. W kojarzeniu partnerów będziemy również pomagać zamieszczając bazę pomysłów na naszej stronie oraz rozsyłając ją do naszych członków, NGO-sów, samorządów. W przypadku pojawienia się propozycji projektowych obejmujących realizację działań na obszarze większym niż obszar objęty naszą strategią zaoferujemy pomysłodawcom wsparcie merytoryczne z LGD i ich autorów zaprosimy do wspólnego pracowania nad pomysłem, szukania partnerów, poszukiwania środków poza PS WPR 2023-2027. Do poszukiwania partnerów spoza naszego obszaru wykorzystamy dotychczasowe doświadczenia we współpracy z innymi LGD i organizacjami pozarządowymi z kraju i z zagranicy. LGD powoła zespół, który wybierze partnerów planowanych do realizacji projektów realizowanych w partnerstwie. LGD będzie otwarta na współpracę i inicjatywy zgłaszane przez Członków LGD a także interesariuszy spoza obszaru LSR., które będą przedmiotem oceny.

Projekty realizowane w partnerstwie przez co najmniej dwa podmioty mogą skorzystać z dofinansowania w wysokości 50 000 zł w przypadku gdy partnerzy realizujący projekt pochodzą z Polski spoza obszaru objętego LGD oraz do kwoty 150 000 zł w przypadku partnerstwa z podmiotem zagranicznym.

ROZDZIAŁ VII
SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD (przyjęte rozwiązania formalno-instytucjonalne, sposób powstawania procedur, ich cele i założenia)

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" jest dobrowolnym, samorządnym i trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i prawnych, o celach niezarobkowych, działającym jako lokalna grupa działania. Podstawy prawne działania Stowarzyszenia określone zostały w §1 ust. 1 Statutu Stowarzyszenia (aktualizacja z dnia 31 maja 2023 r.). Podstawy prawne działania Stowarzyszenia określone są w przepisach krajowych dotyczącymi RLKS.
Głównym założeniem przy opracowywaniu procedur jest zachowanie ich transparentności, rzetelności oraz konkurencyjności – warunki te pozwolą na obiektywny wybór operacji. Procedury regulują kwestie dotyczące: procesu oceny, jego etapów i sposobu dokumentowania, konfliktu interesów, zapewnienia równowagi sektorowej, bezstronności i poufności, procedury odwoławczej, publikowania protokołów z poszczególnych etapów wyboru operacji oraz zwierają wzory dokumentów. Procedury w ich formalnym kształcie opracowano zgodnie z przepisami RLKS i oparto na dotychczasowych doświadczeniach instytucjonalnych LGD (wdrażanie LSR 2007-2013 i 2014-2022). W zakresie procedur wdrażania LSR zostaną uwzględnione hab.:

- Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027,
- Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) (komponent Wdrażanie LSR oraz komponent Zarządzanie LSR),
- Wytyczne dotyczące realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027,
- Wytyczne dotyczące kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027.

LGD – Stowarzyszenie „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" w swej strukturze ma wydzielony organ decyzyjny – Radę, do którego wyłącznej kompetencji należy wybór operacji, które mają być finansowane w ramach lokalnej strategii rozwoju, zgodny z przepisami krajowymi dotyczącymi RLKS.
Kryteria oceny i merytoryczne aspekty procedur wynikają z szerokich konsultacji społecznych i partycypacyjnej formuły współdziałania LGD z interesariuszami. Poszczególne procedury opracowano w sposób zapewniający jednoznaczny podział zadań i odpowiedzialności organów LGD, zapewnienie bezstronności, przejrzystości. Procedury mają na celu zapewnienie stosowania tych samych kryteriów w ramach danego naboru, sformułowanie mierzalnych i zrozumiałych wskaźników pomiaru. Procedury będą udostępnione do wiadomości publicznej w biurze LGD oraz zamieszczone na stronie internetowej.

Tabela nr 11: Procedura wyboru operacji będzie zawierała następujące elementy:

Lp.	Elementy procedury	Odpowiedzialny podmiot
1.	Zasady, sposób i terminy w zakresie organizacji naborów wniosków i jego upublicznienia	Zarząd LGD
2.	Zasady, sposób i terminy w zakresie składania i wycofywania wniosków	Biuro LGD
3.	Zasady, sposób i terminy w zakresie rejestrowania wniosków Biuro LGD	Biuro LGD
4.	Zasady, sposób i terminy w zakresie: oceny wniosków, zachowania parytetów, dokumentowania oceny (wzory dokumentów) i wyboru operacji	Rada LGD
5.	Zasady, sposób i terminy w zakresie weryfikacji bezstronności i poufności	Członkowie Rady
6.	Zasady, sposób i terminy w zakresie przydziału wniosków	Przewodniczący Rady
7.	Zasady, sposób i terminy w zakresie dokonywania oceny merytorycznej, przypadków rozbieżnych ocen	Rada LGD
8.	Zasady, sposób i terminy w zakresie wyboru operacji	Rada LGD
9.	Zasady, sposób i terminy w zakresie informowania wnioskodawcy o wynikach oceny operacji	Biuro LGD
10	Zasady, sposób i terminy w zakresie upublicznienia informacji o wynikach oceny operacji	Biuro LGD
11	Zasady, sposób i terminy w zakresie wniesienia protestu Biuro LGD	Biuro LGD
12	Zasady, sposób i terminy w zakresie upublicznienia procedur	Zarząd LGD

2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów

Opracowane kryteria będą mierzalne, będą miały charakter oceny punktowej i zawierają szczegółowy opis wyjaśniający sposób oceny wskazujący wymagania konieczne do spełnienia danego kryterium, tj. opisują odpowiednią metodologię wyliczenia. Ich zadaniem jest w pierwszej kolejności zweryfikowanie, czy wniosek został ważnie złożony i czy zakres tematyczny operacji zgodny jest z zakresem interwencji przewidzianych w LSR oraz przepisów obowiązujących dla RLKS. Kryteria wyboru operacji zostaną opracowane w oparciu o dotychczasowe doświadczenia, wymogi prawne i proceduralne poszczególnych funduszy oraz będą wynikiem ustaleń (warsztaty i konsultacje, upublicznienie z możliwością składania uwag) z przedstawicielami trzech sektorów (publicznego, społecznego i gospodarczego). Kryteria wyboru operacji będą: obiektywne, przejrzyste, niedyskryminujące,

powiązane z diagnozą obszaru i w bezpośredni sposób będą przyczyniały się do wyboru operacji zmierzających do osiągania określonych w LSR celów, produktów i rezultatów. Kryteria zostaną sprecyzowane jednoznacznie, ze wskazaniem sposobu ich oceny i koniecznych do ich spełnienia wymagań w stosunku do wnioskodawców. W zakresie działań finansowanych z „Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027" kryteria będą zgodne z wymogami Planu oraz wytycznymi w tym zakresie, stosowane będą kryteria wyboru w pełni zgodne z Szczegółowym Opisem Priorytetów dla działań RLKS.

Zgodnie z zapisami PS WPR zakłada się zastosowanie kryteriów premiujących w szczególności operacji:

- objętych oddolnymi koncepcjami inteligentnych wsi;
- partnerskich i / lub realizowane w partnerstwie – projekty angażujące przedstawicieli różnych sektorów jako ich uczestników i/lub realizowane przez co najmniej dwóch partnerów i/lub obejmujące obszar co najmniej dwóch gmin;
- innowacyjnych, czyli takich które zakładają wdrożenie rozwiązań innowacyjnych, prowadzących do zastosowania nowoczesnych technologii, w tym technologii cyfrowych;
- wspierających osoby ze szczególnymi potrzebami (w tym dostępność) – projekty, w których przewidziano dodatkowe działania przyczyniające się do włączenia społecznego i/lub przewidujące działania z zakresu polepszenia dostępności infrastruktury/usług dla osób z niepełnosprawnościami (jedna z grup w niekorzystnej sytuacji),
- realizowanych przed podmioty z obszaru LGD Stowarzyszenia „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej";
- mających pozytywny wpływ na transformację energetyczną – projekty infrastrukturalne ograniczające zużycie energii pierwotnej i/lub ograniczające emisję CO2/pyłów zawieszonych i/lub przyczyniające się do produkcji energii z OZE;
- skierowanych do osób w niekorzystnej sytuacji – preferencje punktowe dla kobiet i osób z niepełnosprawnościami, seniorów, młodzieży w ramach przedsięwzięć związanych z prowadzeniem/rozwijaniem działalności gospodarczej w

Sposób ustanawiania i zmiana kryteriów.

Doświadczenia z przeprowadzonych naborów, wyniki badań ewaluacyjnych, zmieniające się uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne poddawane są bieżącym analizom, w ich wyniku proponowane są zmiany kryteriów.

Przewidziano, możliwość zgłaszania zmiany kryteriów. Warunkiem jest złożenie go formalnie na piśmie w Biurze LGD wraz z uzasadnieniem. Wniosek powinien zawierać: wskazanie celu, w ramach którego zmienia się lokalne kryteria wyboru nazwę aktualizowanego, likwidowanego kryterium lub nowego kryterium, maksymalną liczbę punktów przyznawanych za to kryterium, możliwości wyboru odpowiedzi wraz z odpowiadającą im punktacją. Wniosek opiniuje Rada i po uzyskaniu pozytywnej opinii jest poddany konsultacjom społecznym. Proponowana zmiana nie może wpływać negatywne na wdrażania LSR. Musi być zgodna z diagnozą i analizą SWOT obszaru oraz celami i wskaźnikami. Jeśli nie wpłyną żadne uwagi i zastrzeżenia wniosek o zmianę lub wprowadzenie nowego kryterium rozpatrywany jest przez WZC, a decyzja o jego przyjęciu lub odrzuceniu podejmowana jest w formie uchwały.

3. Innowacyjność w kryteriach wyboru operacji

Innowacyjność w LSR znalazła swoje odzwierciedlenie w opisach przedsięwzięć. LGD – „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" wskazała także, że będzie premiować (w kryteriach wyboru projektów) projekty innowacyjne, czyli takie, które zakładają wdrożenie rozwiązań innowacyjnych. W ramach kryteriów oceny operacji innowacyjność będzie jednym z kryteriów premiujących w zakresie projektów związanych z przedsiębiorczością, a także w przypadku części projektów, w których mogą pojawić się innowacje społeczne lub innowacyjne rozwiązania w zakresie infrastruktury.

Przez innowacje rozumiemy zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu poprzez praktyczne wykorzystanie lokalnych zasobów unikalnych i charakterystycznym na obszarze LSR (przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych). Innowacyjne może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja.

Premiowanie działalności gospodarczych (nowych i rozwijanych) wykorzystujących innowacyjne rozwiązania, premiowanie innowacyjnych rozwiązań w koncepcjach smart village oraz w operacjach w zakresie infrastruktury kulturalnej i turystycznej, a także nacisk na zastosowanie nowoczesnych, innowacyjnych technologii (w tym cyfrowych) w koncepcjach włączenia społecznego osób w niekorzystnej sytuacji opiera się na założeniu, że innowacje są niezwykle istotnym czynnikiem stymulującym wzrost atrakcyjności i konkurencyjności danego obszaru jako miejsca do życia, pracy, nauki i wypoczynku.

Przedsiębiorcy i osoby chcące rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej, są coraz bardziej świadomi, że drogą do rozwoju przedsiębiorstwa, a więc i rozwoju społeczności lokalnej, a w konsekwencji całej gospodarki, jest z jednej strony sięganie po nowe technologie, lecz także nowatorskie myślenie i działanie. LGD podkreślać będzie, że znaczenie innowacji w biznesie przejawia się także w tym, że stanowią one katalizator innowacji w innych sektorach: publicznym, naukowym i pozarządowym – taki jest spodziewany wpływ zastosowanych innowacji na rozwój obszaru wdrażania LSR. Premiowanie operacji wykorzystujących nowoczesne technologie bezpośrednio przełoży się więc na poprawę pozycji konkurencyjnej obszaru LGD – Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej oraz sytuacji społecznej na tym obszarze.

4. Projekty grantowe i koncepcje inteligentnych wsi, operacje własne i operacje realizowane w partnerstwie

Projekty grantowe i koncepcje inteligentnych wsi, operacje realizowane w partnerstwie będą zgodne z przyjętymi wytycznymi szczegółowymi dotyczącymi udzielania wsparcia w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej (PS WPR) LEADER w zakresie komponentu Wdrażanie strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Projekt grantowy składa się z zadań podobnych lub kilku zadań komplementarnych składających się na jedną spójną operację. Kosztami kwalifikowalnymi projektu grantowego są granty, tj. środki finansowe przeznaczone na realizację danego zadania powierzonego do realizacji grantobiorcy. Do wyboru grantobiorców do realizacji zadań w ramach projektu grantowego LGD stosuje określoną przez siebie procedurę. LGD – „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" będzie realizować projekty grantowe w następujących przedsięwzięciach:

- Przedsięwzięcie 2.2. Aktywizacja i animacja społeczności lokalnej
- Przedsięwzięcie 2.3. Aktywizacja i animacja młodzieży
- Przedsięwzięcie 2.4. Włączenie społeczne seniorów
- Przedsięwzięcie 2.5 Integracja i animacja na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji
- Przedsięwzięcie.2.3. Kreowanie innowacji – Smart Vilage
- Przedsięwzięcie 3.1. Tworzenie oraz promocja produktu turystycznego
- Przedsięwzięcie 3.2. Tradycja i kultura bogactwem obszaru
- Przedsięwzięcie 3.3. Wydawnictwa promujące walory przyrodnicze i turystyczne obszaru
- Przedsięwzięcie 3.5. Zachowanie materialnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego

Koncepcje inteligentnych wsi zawierać będą treści wymagane w Programie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027. Zakres wsparcia koncepcji inteligentnej wsi będzie dostosowany do potrzeb zdiagnozowanych w LSR i obejmować wsparcie operacji realizowanych przez beneficjentów w ramach oddolnych koncepcji inteligentnych wsi, obejmujących obszary wiejskie oraz mających na celu wypracowanie efektywnych i niestandardowych rozwiązań miejscowych problemów dzięki innowacyjnemu podejściu. Realizacja koncepcji smart village jest szansą na efektywniejszą realizację celów zrównoważonego rozwoju, ale też zmniejszanie dysproporcji w wymiarze społecznym i ekonomicznym pomiędzy wsią a miastem. **Lokalna Grupa Działania – „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej" wspierać będzie (granty) opracowanie koncepcji smart village, których nieodłącznymi elementami będzie koncentracja na lokalnych potrzebach, poprawa jakość życia poprzez lepszy dostęp do usług i infrastruktury (społecznej, technicznej), a także tworzenie bardziej odpornych struktur społecznych przy wykorzystaniu dostępnych i adekwatnych narzędzi (również komunikacyjno-cyfrowych). Programując ten rozwój LGD będzie zachęcać lokalne społeczności do poszukiwania i wypracowywania rozwiązań środowiskowych, infrastrukturalnych, technologicznych i społecznych, tak by maksymalnie wykorzystać lokalne zasoby.**

Rozwiązania zawarte w koncepcjach smart village będą wykazywać korzyść dla lokalnej społeczności, hab. w zakresie poprawy jakości życia, rozwój społeczny, podniesienia jakości usług lokalnych lub bezpieczeństwa, poszanowania środowiska i klimatu, problemów dotyczących starzejącego się społeczeństwa, wyludnienia; budowanie, wzmacnianie i wykorzystywanie istniejących relacji; budowanie powiązań wsi z małymi miejscowościami i dużymi miastami oraz integrację pomiędzy miejscowościami; wspieranie transformacji cyfrowej na wsi, niwelowanie przepaści cyfrowej; podniesienia jakości infrastruktury publicznej.

Projekty partnerskie i operacje realizowane w partnerstwie: Operacje realizowane w partnerstwie na obszarze objętym jedną LSR oraz projekty partnerskie (realizowana przez co najmniej dwa podmioty, w tym co najmniej jeden podmiot spoza obszaru

objętego daną LSR) – będą wybierane w ramach konkursów w ramach wdrażania LSR, a więc stosowane będą te same kryteria selekcji z dodatkową preferencją dla operacji realizowanych w partnerstwie / projektów partnerskich.

Przy opracowywaniu kryteriów wyboru stosowana jest zasada niedyskryminowania uczestników wdrażania LSR zainteresowanych uzyskaniem dofinansowania. Zachowane zostały wszystkie wymagane przepisami uregulowania wynikające z Karty Praw Podstawowych. Dla poszczególnych zakresów w kryteriach uwzględniono premiowanie operacji szczególnie przyczyniających się do osiągania zaplanowanych celów i wskaźników. Jednak przy ich konstruowaniu wzięto pod uwagę zachowanie równowagi zapewniającej możliwość ubiegania się o dofinansowanie jak najszerszej grupie mieszkańców.
Wśród kryteriów, które zdaniem konsultujących powinny być uwzględnione przy wyborze operacji do dofinansowania pojawiły się następujące propozycje:
1)Związanie wnioskodawcy z obszarem wdrażania LSR ,
2) Realizowanie operacji w partnerstwie,
3)Stosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska,
4)Tworzenie miejsc pracy,
5)Wspieranie osób z grup w niekorzystnej sytuacji: osoby z niepełnosprawnością, kobiety
6) Innowacyjność projektów
7) Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych
8) wsparcie środowiska młodzieżowego
9) wsparcie seniorów

ROZDZIAŁ VIII
PLAN DZIAŁANIA

1. Charakterystyka przyjętego harmonogramu osiągania poszczególnych celów i wskaźników, wskazująca czas realizacji kluczowych efektów wdrażania LSR.

W załączniku nr 2 do LSR (Plan działania) wskazano harmonogram realizacji zakładanych wskaźników produktu dla poszczególnych przedsięwzięć, a także program, z którego finansowane są przedsięwzięcia. Dla Celów określono wskaźniki rezultatu. Zastosowane wskaźniki pochodzą z katalogów programowych dla PS WPR. Planując harmonogram działania uwzględniono kamienie milowe wskazane poniżej oraz racjonalne obciążenie pracą Biura LGD (organizacja naborów, promocja, szkolenia, organizacja oceny projektów).

2. Kamienie milowe

Wyszczególnienie kamieni milowych realizacji LSR Plan działania, zgodnie z wzorem określonym w załączniku nr 3 do Regulaminu konkursu, określony został w systemie jednorocznym. Wyznaczono 6 okresów realizacji LSR. Najwięcej zadań zaplanowano do realizacji w latach 2026, 2027 i 2028. W tych właśnie okresach osiągniętych zostanie najwięcej wskaźników. Przyjęty Plan działania opracowany został na podstawie informacji uzyskanych w procesie konsultacji społecznych projektu LSR o gotowości poszczególnych wnioskodawców do realizacji operacji, w tym przedsięwzięć inwestycyjnych oraz zgodnie z wiedzą o ich oczekiwaniach co do terminu ogłaszania poszczególnych naborów oraz okresu realizacji operacji.

Tabela nr 12: Kamienie milowe

Lp.	Data graniczna	Program	Kamień milowy
1.	30 czerwca 2026 r.	PS WPR	wsparcie zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej min. 40% wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 Regulaminu
2.	31 grudnia 2027 r.	PS WPR	wsparcie na wdrażanie LSR w ramach PS WPR zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 60% wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 Regulaminu

3.	31 grudnia 2028 r.	PS WPR	wsparcie na wdrażanie LSR w ramach PS WPR zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 90% wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 Regulaminu
4.	31 grudnia 2029 r.	PS WPR	wsparcie na wdrażanie LSR w ramach PS WPR zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 100% wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 Regulaminu

LGD będzie dysponować środkami na zarządzanie LSR i animację.

LGD będzie realizować **projekty partnerskie**. Pomysły na projekty partnerskie będą przyjmowane przez LGD za pomocą fiszek projektowych oraz formularza kontaktowego zamieszczonego na www.lokalnagrupadzialania.pl. LGD stworzy możliwość realizacji projektów realizowanych przez LGD z organizacjami społecznymi i innymi Partnerami oraz przez inne organizacje i instytucje z uwzględnieniem potrzeb ludzi młodych, seniorów, osób w niekorzystnej sytuacji. LGD będzie otwarta na współpracę i inicjatywy zgłaszane przez Członków LGD a także interesariuszy z obszaru LSR., które będą przedmiotem oceny przez Zespół Monitorujący i poddawane dalszej konsultacji. Inicjatywy zostaną poddane konsultacjom społecznym. Które posłużą do aktualizacji LSR. LGD będzie przykładać wagę do projektów związanych ze wsparciem pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w małych i średnich gospodarstwach.
Zaplanowane w Planie Działania cele i przedsięwzięcia będą realizowane w ramach organizowanych konkursów oraz projektów grantowych zgodnie z zasadami określonymi w PSWPR.
Środki na wsparcie funkcjonowania i działań aktywizacyjnych LGD pozwolą nadal wspierać beneficjentów w realizacji operacji na które uzyskali dofinansowanie, a także na wspieranie Wnioskodawców w przygotowaniu dobrych projektów i ubieganie się o dofinansowanie. Pozwoli to również na sprawne informowanie o możliwościach uzyskania dofinansowania z wykorzystaniem nowoczesnych technik informacyjno-komunikacyjnych (strona www. Korespondencja e-mail) oraz poprzez indywidualne doradztwo w Biurze LGD i na orgaznizowanych spotkaniach szkoleniowo-informacyjnych. Dodatkowe działania jakie będziemy podejmować w ramach środków na aktywizację i funkcjonowanie to wsparcie mieszkańców w zakresie poszukiwania innych poza PS WPR źródeł finansowania pomysłów wpisujących się w realizacje celów strategii. Inne wsparcie oferowane mieszkańcom to poszukiwanie partnerów do wspólnych realizacji projektów **i budowanie partnerstw wielosektorowych dla rozwiązywania problemów na obszarze wdrażania LSR.**

ROZDZIAŁ IX
PLAN FINANSOWY LSR

1. Źródła finansowania i plan wykorzystania budżetu

Źródła finansowania LSR wraz ze wskazaniem funduszy EFROW i kwot zostały przedstawione w załączniku nr 3 dla LSR. Plan wykorzystania budżetu LSR – wykazujący wykorzystanie zakontraktowanych środków w podziale na poszczególne fundusze i lata został przedstawiony w załączniku nr 4 do LSR.

2. Powiązania źródeł finansowania z celami LSR

Cele LSR są finansowane z Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027 (Europejski Fundusz Rozwoju Obszarów Wiejskich).

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	**Program/Fundusz**			**Środki ogółem (EUR)**
	PS WPR	**EFRR***	**EFS+***	

Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1.750.000,00	0	0	1.750.000,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	412.500,00	0	0	412.500,00
Razem	2 162 500,00	0	0	2 162 500,00
** Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa owartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.* *** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0".*				

Na operacje realizowane przez jednostki sektora finansów publicznych zostanie przeznaczone nie więcej niż 40% środków LSR.

3. Inne źródła finansowania

Na obszarze objętym LSR będą realizowane projekty o charakterze komplementarnym do przedsięwzięć zdefiniowanych w LSR, ich źródła finansowania obejmują hab.: środki własne samorządów gminnych i powiatowych, środki budżetu województwa, środki z budżetu Państwa w tym ministerialne programy pomocowe, inne działania poza RLKS, środki z Programów skierowanych do organizacji pozarządowych (hab. FIO), środki z WFOŚiGW oraz inne źródła. LGD będzie kontynuować pozyskiwanie środków finansowych z innych źródeł.

Lokalna Grupa Działania będzie szukać innych źródeł finansowania inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych poza środkami z PS WPR. Pozyskanie pomysłów inicjatyw i osób zaangażowanych w ich tworzenie i projektowanie będzie doskonałą okazją do budowania partnerstwa pomiędzy LGD i tymi pomysłodawcami, ale także do budowania partnerstwa wśród inicjatorów pomysłów na lokalne działania. Mając na względzie wybrane obszary i kierunki przedsięwzięć wpisujących się w cele zaplanowane do osiągnięcia w LSR planujemy poszukiwać źródeł finansowania z następujących programów: WFOŚiGW, z Biura Programu" Niepodległa" środki krajowe ze szczebla ministerialnego. LGD zamierza pozyskiwać środki z **Funduszu Europejskiego dla Lubelskiego 2021-2027, z którego będą realizowane cele Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców, Cel 3. Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe**

4. Współpraca i partnerstwo

LGD będzie realizować projekty partnerskie. Pomysły na projekty partnerskie będą przyjmowane przez LGD za pomocą fiszek projektowych oraz formularza kontaktowego zamieszczonego na www.lokalnagrupadzialania.pl. LGD stworzy możliwość realizacji projektów realizowanych przez LGD z organizacjami społecznymi i innymi Partnerami oraz przez inne organizacje i instytucje z uwzględnieniem potrzeb ludzi młodych, seniorów, osób w niekorzystnej sytuacji. LGD powoła zespół, który wybierze partnerów planowanych do realizacji projektów realizowanych w partnerstwie. LGD będzie otwarta na współpracę i inicjatywy zgłaszane przez Członków LGD a także interesariuszy z obszaru LSR., które będą przedmiotem oceny. Inicjatywy zostaną poddane konsultacjom społecznym. Które posłużą do aktualizacji LSR. Zmiana LSR może dotyczyć usunięcia przedsięwzięć lub dodania nowych, zmiany wskaźników, przesunięcia środków finansowych między przedsięwzięciami.

LGD przewidziała w budżecie środki finansowe na realizację projektu partnerskiego z udziałem Partnera zagranicznego oraz projektu partnerskiego krajowego z Partnerem spoza obszaru LSR. Projekty dotyczyć będą promocji produktu lokalnego. Podczas konsultacji społecznych zwrócono szczególną uwagę na niedostateczną promocję produktu lokalnego jako narzędzia do rozwoju przedsiębiorczości. Problem ten został wskazany w analizie SWOT jako słaba strona obszaru. Planowane projekty partnerskie są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy.

5. Aktywizacja osób w niekorzystnej sytuacji

LGD przeznaczyła środki finansowe dla młodzieży, kobiet, seniorów, osób w niekorzystnej sytuacji. Na realizację działań skierowanych do grup osób w niekorzystnej sytuacji przeznaczona została kwota 300.000 euro. Projekty będą realizowane w formie grantów. W wyniku konsultacji z tymi grupami zostanie ustalony budżet dla każdego grantu oraz zakres wsparcia. W trakcie konsultacji społecznych ustalono, iż średni grant będzie na poziomie 30.000 zł. Za pomocą grantów prowadzone będą działania

hab. takie jak: imprezy, wydarzenia, szkolenia, warsztaty, wyjazdy studyjne, spotkania seniorów, zawody sportowe, z zakresu kultury fizycznej i inne w zależności od potrzeb. LGD będzie współpracować z Członkami LGD oraz z Partnerami spoza organizacji.

6. Wsparcie przedsiębiorczości

Z analizy SWOT wynika, że mocną stroną obszaru są małe gospodarstwa rolne, słabą stroną zaś niewystarczająca liczba miejsc noclegowych. Szansą na rozwój obszaru jest wsparcie małych gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych. W wyniku konsultacji społecznych wsparcie dla rolników prowadzących małe gospodarstwa rolne stanowić będzie kwotę do 100.000 zł.
Jednym z działań określonych w PS WPR jest wsparcie przedsiębiorczości w zakresie rozwoju istniejących firm jak i powstawania nowych. LGD będzie wspierać osoby fizyczne zamieszkałe na obszarze LSR poprzez wsparcie finansowe na podjęcie działalności gospodarczej. W wyniku konsultacji społecznych wsparcie z budżetu LSR stanowić będzie kwotę nie więcej niż 100.000,00 zł dla osób fizycznych oraz istniejących firm.

ROZDZIAŁ X
MONITORING I EWALUACJA

Jednym z ważnych elementów oceny wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Stowarzyszenia LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej jest monitorowanie realizacji zadań przyjętych w strategii i operacji będących przedmiotem wsparcia oraz prowadzenie szczegółowych działań ewaluacyjnych związanych z tą strategią, aby móc uzyskać informacje zwrotne na temat skuteczności i wydajności wdrażanej LSR, a także oceny zgodności realizacji operacji z wcześniej określonymi celami. Monitoring pozwoli zatem na bieżące śledzenie i ostrzeganie, jak kształtują się aktualne postępy we wdrażaniu strategii oraz będzie ukazywał, czy zakładane rezultaty są osiągane zgodnie z harmonogramem.
Prowadzony będzie bieżący monitoring oraz ewaluacja. Opis rozwiązań w zakresie monitorowania LSR wskazujący potencjał Lokalnej Grupy Działania do Realizacji LSR. Zadania związane z bieżącym monitorowaniem powierzono pracownikom Biura LGD oraz Zarządowi.

Monitoring funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania będzie polegał na:

- ocenie ilości i jakości prowadzonych szkoleń na podstawie ankiety po każdym szkoleniu,
- ocenie aktywności Organów Stowarzyszenia prowadzony na podstawie list obecności i protokołów spotkań,
- ocenie aktywności pracowników prowadzony na postawie list obecności i udziału w spotkaniach (w tym imprezach, targach, szkoleniach hab.),
- ocenie aktywności pracy Biura na podstawie liczby wpisów na stronę www, liczby artykułów ukazujących się w mediach, audycji radiowych i telewizyjnych i innych działaniach informacyjnych i promocyjnych podejmowanych przez Biuro,
- ocenie jakości i sprawności (terminowości) pracy biura badany na podstawie analizy prowadzonej korespondencji i gromadzonej dokumentacji,
- ocenie ilości świadczonego doradztwa (na podstawie liczby osób, którym w formie pisemnej lub ustnej udzielono pomocy doradczej) badanego na podstawie wpisów (rozmowy telefoniczne), liczby wysłanych odpowiedzi na pytania w formie elektronicznej i pisemnej oraz ewidencji doradztwa prowadzonego przez Biuro,
- ocenie jakości świadczonego doradztwa (badanie poziomu zadowolenia z udzielonego doradztwa na podstawie ankiety),
- ocenie prowadzenia animacji i współpracy (badanie poziomu satysfakcji z prowadzonych działań animacyjnych na podstawie ankiety)
- ocenie jakości współpracy z beneficjentem mierzone na podstawie ankiety wypełnianej przez beneficjentów realizujących operacje,
- ocenie przebiegu konkursów mierzone analizą dokumentów pod kątem trafności, skuteczności, terminowości

Monitoring wdrażania LSR będzie polegał na:

- ocenie realizacji przyjętych celów i przedsięwzięć prowadzony na podstawie liczby i rodzaju wybranych przez Radę operacji (protokoły z posiedzeń Rady) oraz na podstawie analizy ankiet skierowanych do mieszkańców i beneficjentów

- ocenie stopnia realizacji budżetu prowadzony na podstawie liczby i wartości podpisanych umów z beneficjentami (informacje z Biura LGD i Urzędu Marszałkowskiego) oraz sprawozdań składanych przez Biuro do Komisji Rewizyjnej,
- ocenie stopnia realizacji wskaźników badane na podstawie analizy ankiet składanych przez beneficjentów.

Za bieżące monitorowanie funkcjonowania LGD, jakości prowadzonych działań i wdrażania LSR zgodnie z przyjętymi celami i przedsięwzięciami, a także harmonogramem i posiadanym budżetem będzie odpowiadał Zarząd. Pełną dokumentację będzie prowadziło Biuro LGD, którego zadaniem będzie również zbieranie i analizowanie danych i przedkładanie ich Komisji Rewizyjnej. Komisja Rewizyjna będzie sprawdzała otrzymane informacje, dokumenty i przygotowywała raporty roczne. Raporty będę prezentowane na Walnych Zebraniach Członków. Pracownicy Biura posiadają doświadczenie i odpowiednie kwalifikacje do prowadzenia wszelkich działań wiązanych z monitoringiem. Ich praca została dobrze oceniona w Raporcie ewaluacyjnym ex post opracowanym po zakończeniu realizacji LSR w ramach PROW 2016-2022. W skład Komisji Rewizyjnej wchodzą osoby, które również mają doświadczenie z poprzedniego okresu programowania. Zakres badań a także doświadczony zespół pozwoli na właściwe monitorowanie wdrażania LSR przez LGD. Raporty uwzględniały będą informacje dotyczące działań zapobiegających wszelkim formom dyskryminacji, a także równość szans kobiet i mężczyzn.
Na podstawie wniosków z monitoringu, Zarząd oceni stan realizacji LSR. W przypadku zagrożenia realizacji LSR zostaną podjęte działania zmierzające do aktualizacji LSR. Zmiana LSR może dotyczyć usunięcia przedsięwzięć lub dodania nowych, zmiany wskaźników, przesunięcia środków finansowych między przedsięwzięciami. Wniosek o aktualizację LSR może złożyć każdy mieszkaniec obszaru objętego LSR, członkowie Stowarzyszenia lub jego Organów. Wniosek należy złożyć do Biura LGD na formularzu udostępnionym na stronie www Stowarzyszenia wraz z uzasadnieniem. Biuro przygotowuje projekt zmian LSR i przedkłada Zarządowi. Biuro odpowiedzialne jest za kontakt z mieszkańcami i zapewnienie partycypacyjnego udziału mieszkańców w dokonywanej zmianie. Biuro LGD zamieszcza informacje na stronie www Stowarzyszenia o możliwościach zgłaszania uwag do proponowanych zmian w LSR poprzez Internet lub w formie pisemnej do Biura LGD. Zadanie gromadzenia i analizowania postulatów powierza się pracownikom Biura LGD. Na zgłaszanie propozycji zmian wyznacza się termin nie dłuższy niż 2 tygodnie od ukazania się ogłoszenia w Internecie. W Biurze LGD działa Punkt Konsultacyjny, gdzie każdy mieszkaniec może korzystać z konsultacji indywidualnych i gdzie prowadzone będą wywiady pogłębione. Zmiany LSR zatwierdzane są Uchwałą WZC.

Opis szczegółowych rozwiązań dotyczących ewaluacji.

Wpływ wdrażania LSR będzie ewaluowany w odniesieniu do zakładanych celów LSR i PROW na lata 2023-2029.

Zakres ewaluacji będzie obejmował:
a) ewaluację mid – term która zostanie przeprowadzona w połowie wdrażania LSR to jest w 2026 roku przez Zarząd LGD w celu poprawy jakości funkcjonowania LGD i wdrażania LSR oraz ich efektywności, skuteczności i wpływu na rozwój obszaru.
b) ewaluację ex post po zakończeniu wdrażania LSR, której celem będzie ocena całego procesu i osiągniętych efektów. Będzie określała skuteczność LGD, a w tym wykonania budżetu i realizacji wskaźników zgodnie z zawartą umową z Zarządem Województwa.
Za przeprowadzenie ewaluacji mid term odpowiada Zarząd LGD natomiast dla zapewnienia bezstronności i obiektywności oceny organów oraz osób odpowiedzialnych za funkcjonowanie LGD i wdrażanie LSR i ewaluacja ex post zostanie powierzona firmie/ekspertowi zewnętrznemu. Pracownicy Biura będą odpowiedzialni za dostarczenie niezbędnych dokumentów i informacji potrzebnych do opracowania obu raportów z przeprowadzonych badań, a Zarząd będzie odpowiedzialny w przypadku ewaluacji mid-term za przeprowadzenie raportu a przy ewaluacji ex-post za wybór eksperta i ocenę otrzymanych opracowań.

Zarząd ustali główne wymagania dotyczące planowanych badań a w tym: identyfikację potrzeb informacyjnych, określi tematy badania ewaluacyjnego, ustali problemy badawcze, uzgodni z firmą/ekspertem metodologię badawczą, terminarz działań, a także określi odbiorców i ustali, jak będą wykorzystane wyniki badań oraz sposób ich rozpowszechniania.

Co będzie badane w procesie ewaluacji:

A. Funkcjonowanie LGD, ocena sprawności i efektywności działania LGD, a w tym:
    1. Funkcjonowanie Organów: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Komisja Rewizyjna, Rada

2. Funkcjonowanie Biura LGD, jakość i efektywność udzielanego doradztwa, działalność informacyjna i promocyjna oraz działania na rzecz nabywania umiejętności i aktywizacji

B. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej, a w tym:

1. Ocena diagnozy i analizy SWOT obszaru oraz realizacja celów, przedsięwzięć i wskaźników
2. Realizacja projektów współpracy
3. Analiza przebiegu konkursów i ocena procedury wyboru operacji
4. Realizacja budżetu

C. Studia przypadku, a w tym: przykłady operacji innowacyjnych, przykłady operacji skierowanych do grup w niekorzystnej sytuacji oraz przykłady operacji szczególnie zasługujących na upowszechnienie

Wyniki ewaluacji zostaną wykorzystane do:

- podsumowania i oceny efektów realizacji LSR,
- poprawy jakości działań bieżących i planowanej interwencji,
- podniesienia poziomu uspołecznienia działań i zwiększenia poparcia społecznego
- zaprezentowania efektów działań Stowarzyszenia i realizacji LSR
- przeprowadzenia zmian w LSR.

Zakres monitorowania oraz zasady i zakres ewaluacji zostały skonsultowane z mieszkańcami obszaru LGD Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej podczas spotkań z mieszkańcami, przeprowadzonego badania ankietowego, dotychczasowego doświadczenia, dyskusji z udziałem Organów Stowarzyszenia i pracowników Biura, konsultacji w formie grup fokusowych z udziałem przedsiębiorców oraz z udziałem organizacji pozarządowych.

ROZDZIAŁ XI
WYKORZYSTANA LITERATURA

1. Bazy danych statystycznych: Bank Danych Lokalnych, Bank Danych Regionalnych, Polska w Liczbach, Główny Urząd Statystyczny, Monitor Rozwoju Lokalnego
2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
3. Raport „Polska wieś 2022. Raport o stanie wsi" FDPA, 2022
4. Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014- 2020
5. Powiązania miejsko-wiejskie w Polsce, OECD Regional Development Studies, 2022
6. Powszechny Spis Rolny 2020, Główny Urząd Statystyczny, 2022
7. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.
8. Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
9. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
10. Program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027
11. Strategie rozwoju lokalnego jako narzędzie zarządzania rozwojem gmin położonych na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego, Danuta Guzal-Dec, Roczniki Naukowe 2015, tom XVII, zeszyt 3
12. Strategia rozwoju turystyki rowerowej w województwie lubelskim na zasadach klasteringu w latach 2016 – 2022
13. Strategia Rozwoju Gmin Pradoliny Wieprza na lata 2022-2027
14. Strategia Rozwoju Miasta Dęblin na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2030 roku
15. Strategia Rozwoju Gminy Kłoczew na lata 2015-2021
16. Lokalna Strategia Rozwoju Gminy Ryki na lata 2016-2022
17. Lokalna Strategia Rozwoju Gminy Stężyca na lata 2016-2023
18. Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Ułęż na lata 2015-2020
19. Strategia Rozwoju Gminy Nowodwór na lata 2015-2020
20. Ewaluacja Ex-post Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej", Ryki 2023

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1: Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
275.000,00	**Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki**	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
~~100.000,00~~ 25.000,00	Przedsięwzięcie.1.1. Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie rozwoju agroturystyki, ~~zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych lub skrócenia krótkich łańcuchów żywnościowych~~	Wnioskodawcy: Rolnicy małych gospodarstw rolnych lub członkowie ich rodzin planujący ~~rozpocząć działalność gospodarczą lub~~ rozwijać gospodarstwa agroturystyczne w tym młody rolnik	Konkurs
100.000,00	Przedsięwzięcie 1.2. Rozwijanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w tym wprowadzenie innowacyjnych usług	Wnioskodawcy: Przedsiębiorcy, których siedziba mieści się na obszarze objętym LSR	konkurs
75.000,00	Przedsięwzięcie 1.3. Podejmowanie działalności gospodarczej ~~z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki~~	Osoby fizyczne planujące rozpocząć działalność gospodarczą w tym osoby należące do grup w niekorzystnej sytuacji, osoby poniżej 25 roku życia,	konkurs
50.000,00	Przedsięwzięcie 1.4. Podejmowanie działalności gospodarczej w zakresie tworzenia gospodarstw agroturystycznych	Wnioskodawcy: Rolnicy małych gospodarstw rolnych lub członkowie ich rodzin planujący rozpocząć działalność agroturystyczną w tym młody rolnik	konkurs

25.000,00	Przedsięwzięcie 1.5 Tworzenie zagród edukacyjnych w gospodarstwach	Wnioskodawcy: Rolnicy małych gospodarstw rolnych lub członkowie ich rodzin planujący rozpocząć działalność edukacyjną w tym młody rolnik	konkurs
1.056.000,00	**Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców**	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
650.000,00	Przedsięwzięcie 2.1. Poprawa dostępności małej infrastruktury, infrastruktury społecznej, kultury, turystyki	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe Beneficjenci ostateczni: mieszkańcy obszaru LGD, osoby należące do grup w niekorzystnej sytuacji, Młodzież, seniorzy, osoby z niepełnosprawnością, kobiety, turyści	Konkurs
100.000,00	Przedsięwzięcie 2.2. Aktywizacja i animacja społeczności lokalnej	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, LGD Beneficjenci ostateczni: mieszkańcy obszaru LSR, Młodzież, seniorzy, osoby z niepełnosprawnością i ich opiekunowie, kobiety, organizacje pozarządowe, Lokalni Liderzy	Projekt grantowy
100.000,00	Przedsięwzięcie 2.3. Aktywizacja I animacja młodzieży,	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, LGD	Projekt grantowy

		Beneficjenci ostateczni: Młodzież zamieszkała na obszarze LSR	
100.000,00	Przedsięwzięcie 2.4. Włączenie społeczne seniorów	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, LGD Beneficjenci ostateczni: seniorzy zamieszkali na obszarze LSR	Projekt grantowy
100.000,00	Przedsięwzięcie 2.5 Integracja I animacja na rzecz grup osób w niekorzystej sytuacji	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, LGD Beneficjenci ostateczni: osoby z niepełnosprawnością i ich opiekunowie, kobiety,	Projekt grantowy
6.000,00	Przedsięwzięcie.2.6. Kreowanie innowacji – Smart Vilage	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, LGD Beneficjenci ostateczni: Mieszkańcy/ osoby fizyczne przedsiębiorcy, sektor publiczny (JST i ich jednostki organizacyjne), organizacje społeczne, turyści	Projekt grantowy
419.000,00	**Cel 3.** Zachowanie i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
15.000,00	Przedsięwzięcie 3.1. Tworzenie oraz promocja produktu turystycznego	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, LGD Beneficjenci ostateczni: Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, samorządy,	Projekt grantowy

		instytucje kultury, mieszkańcy powiatu ryckiego, turyści	
100.000,00	Przedsięwzięcie 3.2. Tradycja i kultura bogactwem obszaru	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, LGD Beneficjenci ostateczni: Organizacje pozarządowe, samorządy, mieszkańcy powiatu ryckiego	Projekt grantowy
25.000,00	Przedsięwzięcie 3.3. Wydawnictwa promujące walory przyrodnicze i turystyczne obszaru	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, LGD Beneficjenci ostateczni: Organizacje pozarządowe, samorządy, instytucje kultury, mieszkańcy powiatu ryckiego, turyści	Projekt grantowy
136.000,00	Przedsięwzięcie 3.4. Opieka nad zabytkami	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, parafie Beneficjenci ostateczni: mieszkańcy obszaru LSR, turyści	konkurs
70.000,00	Przedsięwzięcie 3.5. Zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, LGD Beneficjenci ostateczni: Instytucje kultury, organizacje pozarządowe, samorządy, turyści	Projekt grantowy

73.000,00	Przedsięwzięcie 3.6. Promocja produktu lokalnego	Wnioskodawcy: sektor finansów publicznych, organizacje pozarządowe, LGD Beneficjenci ostateczni: Mieszkańcy, osoby fizyczne, przedsiębiorcy, sektor publiczny (JST i ich jednostki organizacyjne), organizacje społeczne, turyści	Projekt grantowy projekt partnerski

Załącznik nr 2: Plan działania

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
Cel 1	**Cel 1. Rozwój gospodarczy obszaru w tym z uwzględnieniem rozwoju biogospodarki lub zielonej gospodarki**													
Przedsięwzięcie 1.1	Wskaźnik produktu **Liczba wspartych gospodarstw w zakresie rozwoju agroturystyki, ~~zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych~~**	**0**	**0**	**~~2~~** **0**	**~~33,33~~** **0**	**~~4~~** **1**	**~~66,66~~** **50**	**~~6~~** **1**	**100**	**~~6~~** **2**	**100**	**~~6~~** **2**	**100**	PS WP R

Przedsięwzięcie 1.2	Wskaźnik produktu **Liczba wspartych istniejących przedsiębiorstw**	**0**	**~~0~~**	**2**	**33,33**	**4**	**66,66**	**6**	**100**	**6**	**100**	**6**	**100**	PS WP R
Przedsięwzięcie 1.3	Wskaźnik produktu **Liczba utworzonych nowych przedsiębiorstw**	**0**	**0**	**1**	**25**	**2**	**50**	**3**	**75**	**4**	**100**	**4**	**100**	PS WP R
Przedsięwzięcie 1.4	Wskaźnik produktu **Liczba utworzonych nowych gospodarstw agroturystycznych**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**	**50**	**1**	**100**	**2**	**100**	**2**	**100**	PS WP R
Przedsięwzięcie 1.5	Wskaźnik produktu **Liczba utworzonych zagród edukacyjnych**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**	**50**	**1**	**100**	**2**	**100**	**2**	**100**	PS WP R

Cel 2	Cel 2. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców													
Przedsięwzięcie 2.1	Wskaźnik produktu **Liczba operacji w zakresie poprawy dostępności małej infrastruktury**	**0**	**0**	**7**	**53,85**	**10**	**76,92**	**13**	**100**	**13**	**100**	**13**	**100**	PS WP R
Przedsięwzięcie 2.2	Wskaźnik produktu **Liczba działań w zakresie aktywizacji społeczności lokalnej**	**0**	**0**	**7**	**29,17**	**12**	**50**	**18**	**75**	**22**	**91,66**	**24**	**100**	PS WP R
Przedsięwzięcie 2.3.	Wskaźnik produktu **Liczba działań w skierowanych dla młodzieży**	**0**	**0**	**7**	**29,17**	**12**	**50**	**18**	**75**	**22**	**91,66**	**24**	**100**	PS WP R
Przedsięwzięcie 2.4.	Wskaźnik produktu **Liczba działań w zakresie integracji i aktywizacji seniorów**	**0**	**0**	**7**	**29,17**	**12**	**50**	**18**	**75**	**22**	**91,66**	**24**	**100**	PS WP R
Przedsięwzięcie 2.5.	Wskaźnik produktu **Liczba działań w zakresie aktywizacji osób z grup w niekorzystnej sytuacji**	**0**	**0**	**7**	**29,17**	**12**	**50**	**18**	**75**	**22**	**91,66**	**24**	**100**	PS WP R

Przedsięwzięcie 2.6.	Wskaźnik produktu **Liczba opracowanych koncepcji inteligentnych wsi**	**0**	**0**	**6**	**100**	**~~0~~** **6**	**~~0~~** **100**	**~~0~~** **6**	**~~0~~** **100**	**~~0~~** **6**	**~~0~~** **100**	**~~0~~** **6**	**~~0~~** **100**	PS WP R
Cel 3	**Cel 3. Zachowanie dziedzictwa lokalnego i promocja obszaru w oparciu o uwarunkowania przyrodnicze, historyczne i dziedzictwo kulturowe**													
Przedsięwzięcie 3.1	Wskaźnik produktu **Liczba projektów grantowych skierowanych na tworzenie i promocję produktu turystycznego**	**0**	**0**	**1**	**50**	**2**	**100**	**2**	**100**	**2**	**100**	**2**	**100**	PS WP R
Przedsięwzięcie 3.2	Wskaźnik produktu **Liczba projektów grantowych polegających na organizacji wydarzeń i imprez**	**0**	**0**	**2**	**33,33**	**4**	**66,66**	**6**	**100**	**6**	**100**	**6**	**100**	PS WP R
Przedsięwzięcie 3.3	Wskaźnik produktu **Liczba projektów grantowych na publikacje promujące walory turystyczne obszaru**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**	**50**	**2**	**100**	PS WP R

Przedsięwzięcie 3.4	Wskaźnik produktu **Liczba operacji polegających na renowacji i restauracji zabytków ruchomuch i nieruchomych**	**0**	**0**	**2**	**33,33**	**4**	**40**	**7**	**70**	**9**	**90**	**10**	**100**	PS WP R
Przedsięwzięcie 3.5.	Wskaźnik produktu **Liczba projektów grantowych z zakresu dziedzictwa kulturowego**	**0**	**0**	**0**	**0**	**2**	**33,33**	**4**	**66,66**	**6**	**100**	**6**	**100**	PS WP R
Przedsięwzięcie 3.6	Wskaźnik produktu **Liczba projektów krajowych z udziałem Partnera krajowego spoza obszaru LSR**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**	**100**	**1**	**100**	**1**	**100**	PS WP R
	Liczba projektów zagranicznych	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**	**100**	**1**	**100**	
Wskaźnik rezultatu W.1.1	Wskaźnik rezultatu R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR: Liczba przedsiębiorstw	**0**	**-**	**~~2~~**	**-**	**4**	**-**	**6**	**-**	**6**	**-**	**6**	**-**	PS WP R

Wskaźnik rezultatu W. 1.2.	Wskaźnik rezultatu R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR: Liczba utworzonych miejsc pracy	**0**	-	**2**	-	**4**	-	**6**	-	**6**	-	**6**	-	PS WP R
Wskaźnik rezultatu W. 1.3	Wskaźnik rezultatu R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR: Liczba utworzonych miejsc pracy	**0**	-	**1**	-	**2**	-	**3**	-	**4**	-	**4**	-	PS WP R
Wskaźnik rezultatu 1.4	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR: Liczba przedsiębiorstw	**0**		**0**		**1**	**0**	**1**		**0**		**0**		PS WP R
Wskaźnik rezultatu 1.4	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR: Liczba przedsiębiorstw	**0**		**0**		**1**	**0**	**1**		**0**		**0**		PS WP R

Wskaźnik rezultatu W.2.1	Wskaźnik rezultatu R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR: Liczba osób	**0**	-	**323**	-	**462**	-	**600**	-	**600**	-	**600**	-	PS WP R
Wskaźnik rezultatu W.2.2.	Wskaźnik rezultatu R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: Liczba osób	**0**	-	**35**	-	**60**	-	**90**	-	**110**	-	**120**	-	PS WP R
Wskaźnik rezultatu W.2.3	Wskaźnik rezultatu R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: Liczba osób	**0**	-	**30**	-	**50**	-	**75**	-	**92**	-	**100**	-	PS WP R

Wskaźnik rezultatu W.2.4.	Wskaźnik rezultatu R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: Liczba osób	**0**	-	**30**	-	**50**	-	**75**	-	**92**	-	**100**	-	PS WP R
Wskaźnik rezultatu W.2.5	Wskaźnik rezultatu R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: Liczba osób	**0**	-	**30**	-	**50**	-	**75**	-	**92**	-	**100**	-	PS WP R
Wskaźnik rezultatu W. 2.6	Wskaźnik rezultatu R.40 Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: Liczba wpieranych strategii inteligentnych wsi: Liczba strategii	**0**	-	**6**	-	**6**	-	**6**	-	**6**	-	**6**	-	PS WP R

Wskaźnik rezultatu W.3.1	Wskaźnik rezultatu R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: Liczba osób	**0**	-	**450**	-	**900**	-	**900**	-	**900**	-	**900**	-	PS WP R
Wskaźnik rezultatu W.3.2.	Wskaźnik rezultatu R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: Liczba osób	**0**	-	**667**	-	**1334**	-	**2000**	-	**2000**	-	**2000**	-	PS WP R
Wskaźnik rezultatu W.3.3.	Wskaźnik rezultatu R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: Liczba osób	**0**	-	**0**	-	**0**	-	**0**	-	**1500**	-	**3000**	-	PS WP R

Wskaźnik rezultatu W.3.4.	Wskaźnik rezultatu R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: Liczba osób	**0**	**-**	**167**	**-**	**200**	**-**	**350**	**-**	**450**	**-**	**500**	**-**	PS WP R
Wskaźnik rezultatu W.3.5.	Wskaźnik rezultatu R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: Liczba osób	**0**	**-**	**0**	**-**	**34**	**-**	**67**	**-**	**100**	**-**	**100**	**-**	PS WP R
Wskaźnik rezultatu W.3.6	Wskaźnik rezultatu R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: Liczba osób	**0**	**-**	**0**	**-**	**0**	**-**	**50**	**-**	**50**	**-**	**50**	**-**	PS WP R

	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego: Liczba osób	**0**	**-**	**0**	**-**	**0**	**-**	**0**	**-**	**50**	**-**	**50**	**-**		

Załącznik nr 3: Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	**Program/Fundusz**			**Środki ogółem(EUR)**
	PS WPR	**EFRR***	**EFS+***	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr2021/1060)	1.750.000,00	0	0	1.750.000,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. crozporządzenia nr2021/1060)	412.500,00	0	0	412.500,00
Razem	2 162 500,00	0	0	2 162 500,00

** Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa owartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.*

*** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0".*

Załącznik nr 4: Plan wykorzystania budżetu LSR

fundusz	środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRROW	0	0	525.000,00	30	175.000,00	40	175.000,00	50	350.000,00	60	350.000,00	90	175.000,00	100
EFS+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EFRR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RAZEM	0	0	525.000,00	30	175.000,00	40	175.000,00	50	350.000,00	60	350.000,00	90	175.000,00	100